

Nr 110

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret; given Stockholms slott den 14 mars 1969.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av protokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram slutliga förslag beträffande vissa anslag rörande försvaret som har tagits upp med beräknade belopp i prop. 1969: 1 (bil. 6). Vidare föreslås anslag för försök med gemensam datadrift och för anskaffning av datamaskiner. Sammanlagt begärs 1 405 542 000 kr., varav 1 339 942 000 kr. på driftbudgeten och 65 600 000 kr. på kapitalbudgeten.

I propositionen läggs också fram förslag om militärsjukvårdens ledning m. m. och inrättande av en försvarets delfond av statens datamaskinfond.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den
14 mars 1969.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret* och anför.

Militärsjukvårdens ledning

Tidigare utredningar m. m.

Ledningen för militärsjukvården har under efterkrigstiden behandlats av flera utredningar. Redan 1944 års militärsjukvårdskommitté framhöll behovet av en enhetlig sjukvårdsledning och lade fram bl. a. förslag om att de tre försvarsgrensöverläkarna skulle ordnas in i försvarets sjukvårdsstyrelse (SOU 1947: 5). Förslaget genomfördes emellertid inte, eftersom det saknade en godtagbar gränsdragning mellan operativ verksamhet, förbandsproduktion och förvaltningsverksamhet.

Även 1958 års försvarsledningskommitté pekade på oklarheter och brister i fråga om ansvarsfördelningen inom sjukvårdsområdet och förordade en förstärkning av försvarets sjukvårdsstyrelsens befogenheter och resurser. 1960 års försvarsledningsutredning gav i sitt andra delbetänkande Totalförsvarets högsta ledning (SOU 1961:66) klart uttryck för kravet på en enhetlig ledning av hälso- och sjukvården inom krigsmakten och anförde i detta sammanhang bl. a. följande (s. 99).

Ett särskilt centralt stabs- och förvaltningsorgan för ledning av de av sjuk- och veterinärvårdens funktioner, som bör ledas enhetligt, synes böra finnas inom krigsmakten. Denna myndighet bör enklast kunna bildas genom omorganisation av försvarets sjukvårdsstyrelse. Denna omorganisation torde bli relativt genomgripande och få följdverkningar även för försvarsgrensledningarna. Försvarsgrensöverläkarnas och överfältveterinärens

framtida ställning och uppgifter bör därför omprövas. Av vikt synes vara att det nyssnämnda ledningsorganet utrustas med befogenheter och resurser för att effektivt och med erforderlig auktoritet kunna utöva avsedd ledningsverksamhet.

Vid remissbehandlingen av försvarsledningsutredningens betänkande anslöt sig överbefälhavaren till utredningens synpunkter och förordade att försvarets sjukvårdsstyrelse skulle utgöra ett centralt organ för ledning av krigsmaktens medicinska (veterinärmedicinska) och därtill anknutna tekniskt-ekonomiska funktioner. Också chefen för flygvapnet, försvarets förvaltningsdirektion, veterinärstyrelsen, arméintendenturförvaltningen och medicinalstyrelsen biträdde utredningens mening.

I mars 1962 tillsattes en utredning för översyn av försvarssjukvårdens ledning m. m. (ledamöter professorerna Arne Engström, ordförande, och Curt Gyllenswärd, generaldirektören Bror Rexed, generalmajoren Birger Hasselrot, rättschefen Stig Marcus, marinöverläkaren Lars Troell, flygöverläkaren Uno Lundberg och fältläkaren Siegfried Urwitz). Utredningen, som antog benämningen 1962 års försvarssjukvårdsutredning, avlämnade i juni 1966 betänkandet *Militärsjukvården* (SOU 1966: 35).

Yttranden över betänkandet avgavs av överbefälhavaren, efter hörande av försvarsgrensheferna, försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsstyrelse, efter hörande av militärapoteket, försvarets intendenturverk, försvarets förvaltningsdirektion, militärpsykologiska institutet, civilförsvarsstyrelsen, medicinalstyrelsen, efter hörande av dess sjukvårdsberedskapsnämnd, statens institut för folkhälsan, veterinärstyrelsen, statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor, universitetskanslersämbetet, efter hörande av de medicinska och odontologiska fakulteterna samt farmaceutiska institutet, veterinärhögskolan, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, statskontoret, länsstyrelserna i Stockholms, Värmlands och Västerbottens län, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet, 1964 års inskrivnings- och personalredovisningsutredning, militära tjänstgöringsåldersutredningen, 1964 års civilbefälhavarutredning, 1966 års värnpliktskommitté, utredningen om landstingskommunernas beredskap, Landsorganisationen i Sverige (LO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) efter hörande av Sveriges läkarförbund, Sveriges veterinärförbund och Sveriges farmaceutförbund, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Statstjänstemännens Riksförbund (SR) och Sveriges förenade studentkårer.

Försvarssjukvårdsutredningen lade i sitt betänkande fram förslag rörande militärsjukvårdens centrala och regionala ledning och om samordningen mellan militära och civila ledningsorgan, m. m. Vidare behandlades sjukvårdsutbildningen av vissa värnpliktiga och fast anställda samt sjukvårdsutbildningens organisation. Förslag lades också fram om en för försvaret gemensam personalkår — försvarets medicinalkår. Slutligen före-

slog utredningen vissa åtgärder för att samordna anskaffningen av sjukvårdsmateriel inom totalförsvaret.

De remissinstanser, bland dem *överbefälhavaren, medicinalstyrelsen, försvarets sjukvårdsstyrelse, försvarets civilförvaltning, statskontoret, karolinska institutet, TCO* och *Sveriges läkarförbund*, som uttalade sig om utredningens förslag som helhet, framhöll med ett undantag — *Svenska landstingsförbundet* — att förslagen i huvudsak skapade enhetliga och klara ansvars- och befogenhetsområden och därigenom var väl ägnade att läggas till grund för en omorganisation av militärsjukvårdens ledning m. m. *Militära tjänstgöringsåldersutredningen* ansåg det nödvändigt att kostnadsfrågan blev närmare belyst innan betänkandet lades till grund för konkreta åtgärder. Liknande synpunkter fördes fram av vissa andra remissinstanser. *Universitetskanslersämbetet* betonade att utbyggnaden av militärläkarorganisationen inte borde ske i snabbare takt än resurserna medger.

Försvarsjukvårdsutredningens förslag medförde att instruktionerna för försvarets sjukvårdsstyrelse och försvarsgrenscheferna ändrades den 1 juli 1967. Ändringarna innebär att sjukvårdsstyrelsen har fått fullt ansvar för ledningen av krigsmaktens hälso- och sjukvård. Försvargrenschefernas uppgifter har samtidigt minskats i motsvarande grad i fråga om den medicinska verksamheten. I övrigt har utredningens förslag ännu inte förantlett någon åtgärd, bl. a. i avvaktan på att frågan om förvaltningen av sjukvårdsmaterielen skulle få sin lösning i samband med översynen av krigsmaktens tygmaterieförvaltning i central instans.

Försvarets materieförvaltningsutredning föreslog i betänkandet Försvarets materielverk (Stencil Fö 1967:13), att försvarets sjukvårdsstyrelsens uppgifter rörande förvaltningen av sjukvårdsmateriel i etapper skall föras över till försvarets materielverk. Utredningen antydde därvid att ställning samtidigt måste tas till de organisatoriska konsekvenserna för sjukvårdsstyrelsen i övriga delar. Vid anmälan av prop. 1968:107 angående organisation m. m. av försvarets materieförvaltning i central instans m. m. uttalade jag att frågan om sjukvårdsstyrelsens materielbyrå skall inordnas i materielverket borde bli föremål för ytterligare överväganden liksom frågan om militärsjukvårdens ledning i central instans. Sedermera har Kungl. Maj:t uppdragit åt de sakkunniga som har till uppgift att utreda organisationen av anskaffningsverksamheten och därmed sammanhängande funktioner m. m. inom försvarets materielverk — försvarets materielanskaffningsutredning — att överväga materielanskaffningsfunktionen också vid försvarets sjukvårdsstyrelse.

I november 1968 har överbefälhavaren lämnat förslag beträffande militärsjukvårdens centrala och högre regionala ledning samt om en för försvaret gemensam medicinkår. Överbefälhavaren har därvid utgått från att uppdraget till försvarets materielanskaffningsutredning inte får hindra att försvarets sjukvårdsstyrelse nu organiseras om. Övriga förslag av för-

svarssjukvårdsutredningen har överbefälhavaren inte tagit upp i detta sammanhang. Vissa av dem prövas f. n. av 1966 års värnpliktskommitté. Andra är av sådan art att överbefälhavaren inte har ansett det lämpligt eller möjligt att nu aktualisera dem. Utredningens förslag rörande de lägre regionala staberna — örlogsbaser och kustartilleriförsvaret m. m. — kommer enligt överbefälhavaren att behandlas i berörda myndigheters anslagsframställningar för budgetåret 1970/71.

Yttranden över överbefälhavarens förslag har avgetts av försvarets rationaliseringsinstitut, socialstyrelsen, veterinärstyrelsen, 1966 års värnpliktskommitté, TCO:s statstjänstemannasektion (TCO-S), SR, SACO och LO.

Vidare har försvarets sjukvårdsstyrelse i sina anslagsframställningar för budgetåret 1969/70 lagt fram vissa förslag rörande militärsjukvårdens centrala ledning.

Nuvarande ordning

Beträffande militärsjukvårdens centrala ledning gäller i huvudsak följande. Överbefälhavaren leder den operativa verksamheten och det operativa krigsförberedelsearbetet. Försvarsgrenscheferna har operativt ansvar bara i den mån överbefälhavaren har utnyttjat sin rätt att delegera ansvar enligt den s. k. huvudstabsprincipen eller har uppdragit åt försvarsgrenschefer att inspektera det operativa krigsförberedelsearbete som utförs på regional nivå. Överbefälhavarens ledningsverksamhet utövas genom försvarsstaben. Någon medicinsk expertis för uppgifter inom militärsjukvårdens område ingår inte i staben.

Försvarsgrenscheferna har det huvudsakliga ledningsansvaret för den förbandsproducerande verksamheten. Försvarsgrenscheferns ansvar i detta hänseende innebär bl. a. att han leder och kontrollerar utbildningen av fast anställd och värnpliktig medicinalpersonal samt av värnpliktiga sjukvårdare m. fl. Han kan vidare meddela försvarets sjukvårdsstyrelse m. fl. de anvisningar som behövs för att tillgodose den förbandsproducerande verksamheten inom militärsjukvårdens område. Försvarsgrenscheferna inspekterar sjukvårdsförbandens krigsduglighet m. m. och svarar för att läroböcker och annan fackmässig undervisningsmateriel för hälso- och sjukvårdsutbildningen tas fram. Han har vidare att lämna militärmedicinskt underlag för säkerhetsföreskrifter, reglementen och instruktioner. Han handlägger också ärenden om sjukvårdsorganisation, sjukvårdsutrustning och sjukvårdstaktik samt ärenden som rör hälso- och sjukvården vid mobilisering. Försvarsgrenscheferna kommenderar fast anställd och värnpliktig medicinalpersonal till kurser m. m. samt registrerar och fördelar sådan personal för krigsplacering och inkallelse till tjänstgöring.

Vid försvarsgrensstaberna handläggs vidare en del uppgifter inom militärsjukvårdens område som ligger vid sidan av den förbandsproducerande verksamheten. Försvarsgrenscheferna ansvarar sålunda för att förbandssjukvårdens och inskrivningsväsendets behov av värnpliktiga läkare tillgodoses. Försvarsgrenscheferna har också den omedelbara ledningen av viss militärmedicinsk forskning. Marinens undersökningscentral i Karlskrona och flygvapnets medicinska undersökningscentral, som är avsedda för kvalificerade naval- och flygmedicinska undersökningar, leds från marin- resp. flygstaben. Vidare åvilar det dessa staber att ta fram erforderligt medicinskt underlag för antagning m. m. av submarin och flygande personal och att i central instans bedöma denna personal. Till arméstaben är slutligen ledningen av djurhälsovården och djursjukvården inom krigsmakten knuten.

För nämnda uppgifter finns vid varje försvarsgrensstab en försvarsgrensöverläkare med underställd personal. I arméstaben ingår för den veterinärmedicinska verksamheten dessutom en överfältveterinär med vissa underlydande tjänstemän. Personalen vid arméstaben omfattar utom arméöverläkaren och överfältveterinären 19 tjänstemän. Marinöverläkaren har till sitt förfogande åtta tjänstemän och flygöverläkaren sju.

Den centrala förvaltningen av veterinärmateriel handhas av försvarets materielverk, som också är ansvarigt för krigsmaktens häst- och hundhållning. För dessa uppgifter finns vid materielverket en veterinär, en pensionsavgångens officer och två biträden inom intendenturmaterieförvaltningens förrådsbyrå.

Den centrala sjukvårdsförvaltningen i övrigt, dvs. främst förvaltningen av sjukvårdsmateriel, handhas av försvarets sjukvårdsstyrelse som är en av krigsmaktens centrala förvaltningsmyndigheter. Sjukvårdsstyrelsen leder också hälso- och sjukvården för krigsmakten i dess helhet. Det åligger styrelsen särskilt att ha tillsyn över den medicinska verksamheten vid krigsmaktens förband och utbildningsanstalter samt vid försvarsgrenarnas undersökningscentraler och att leda utbildningen av förbands- och tjänsteläkare. Styrelsen leder vidare den hygieniska livsmedelskontrollen inom krigsmakten och har i övrigt vissa samordningsuppgifter m. m. i fråga om den militärmedicinska forskningen (prop. 1963: 74, SU 86, rskr 213). Styrelsen har också utrustats med den anvisningsrätt gentemot försvarsgrenscheferna som behövs för att tillgodose hälso- och sjukvården. Försvarsgrensöverläkarna har ålagts att biträda inom styrelsen.

Chef för försvarets sjukvårdsstyrelse är en generalläkare. Styrelsen är f. n. indelad i följande enheter, som lyder direkt under generalläkaren, nämligen planeringsgruppen med en byråöverläkare som chef, hälsovårdsbyrån med en förste byråläkare som chef, sjukvårdsbyrån med en förste byråläkare som chef, materielbyrån med en byråchef som chef samt administrativa sektionen med en avdelningsdirektör som chef. Styrelsen är också chefsmyndighet för militärapoteket och militärmedicinska undersök-

ningscentralen. Direkt under generalläkaren lyder slutligen en försvarsöver-tandläkare och en regementsofficer.

I planeringsgruppen ingår åtta tjänstemän. Hälsovårdsbyrån, sjukvårdsbyrån och materielbyrån utgörs av nio, fem resp. 34 tjänstemän. På den administrativa sektionen är 21 tjänstemän anställda. Sammanlagt finns 82 tjänster inrättade vid försvarets sjukvårdsstyrelse. Av dessa avlönas två från annat anslag än styrelsens förvaltningskostnadsanslag.

Den omorganisation av krigsmaktens regionala ledning som genomfördes den 1 oktober 1966 (prop. 1964: 109, SU 27, rskr 217 och prop. 1966: 110, SU 99, rskr 248) omfattade inte sjukvårdsförvaltningen och ledningen av hälso- och sjukvården. 1960 års försvarsledningsutredning föreslog i det betänkande som låg till grund för 1964 års riksdagsbeslut (SOU 1963: 65) att organisatoriska och personella resurser snarast borde skapas för att militärbefälhavarna i full utsträckning skulle kunna utöva ledningen av sjukvårdsförvaltningen vid underställda förband. Förslaget tillstyrktes av remissinstanserna. I avvaktan på ställningstagande till försvarssjukvårdsutredningens förslag har dock militärbefälhavarnas uppgifter i fråga om sjukvårdsförvaltningen begränsats. De lokala förvaltningsmyndigheterna lyder t. v. direkt under försvarets sjukvårdsstyrelse. Vissa förberedelser för en reform har emellertid vidtagits. 1966 års riksdag (prop. 1966: 110, SU 97, rskr 217) har sålunda beslutat att tjänster skall inrättas för sjukvårdsförvaltare vid de tre största militärområdesstaberna.

Hälso- och sjukvårdsenheten vid militärområdesstaberna och staben för Gotlands militärkommando ingår f. n. i resp. stabs underhållssektion. Nuvarande organisation framgår av följande sammanställning.

Tjänst m. m.	Militärområdesstab						Gotlands militär- kom- mando- stab	Summa
	S	Ö	V	B	NN	ÖN		
Fältläkare Ao 28.....	1	1	1	1	1	1	—	6
Fältläkare Ao 26.....	—	—	—	—	—	—	1	1
Fältveterinär Ao 28.....	—	—	—	—	1	1	—	2
Fältveterinär Ao 26.....	1	—	—	1	—	—	—	2
Stabsveterinär.....	—	1	1	—	—	—	—	2
Förste försvarstandläkare Ae 24.....	1	1	1	1	1	1	1	7
Förste hälsovårdsassistent Ae 19.....	1	2	1	1	1	1	—	7
Underofficer Ar 19.....	1	1	—	—	—	1	—	3
Summa	5	6	4	4	4	5	2	30

De läkare, veterinärer och tandläkare som är placerade vid staberna är anställda för deltidstjänstgöring.

Krigsmaktens fast anställda medicinalpersonal är f. n. uppdelad på fyra personalkategorier — fältläkare, marinläkare, flyg-

läkare och fältveterinärer. Fältläkarna, marinläkarna och fältveterinärerna bildar var sin personalkår. Chef för fältläkarkåren är arméöverläkaren, för marinläkarkåren marinöverläkaren och för fältveterinärkåren överfältveterinären. Flygläkarna lyder direkt under chefen för flygvapnet.

Överbefälhavarens förslag

Utgångspunkter och principiella överväganden

Överbefälhavaren har eftersträvat att de organisationsändringar som han föreslår skall kunna genomföras inom ramen för i huvudsak oförändrade kostnader. Ändringsförslagen grundas främst på 1962 års försvarssjukvårdsutrednings förslag. Vissa modifieringar av utredningens förslag har dock ansetts nödvändiga för att det uppställda målet beträffande kostnaderna skall kunna nås. Beträffande den centrala ledningsorganisationen har visst underlag hämtats från det förslag i ämnet som försvarets sjukvårdsstyrelse har lagt fram i sina anslagsframställningar för budgetåret 1969/70.

Beträffande den centrala ledningsorganisationen har målet varit att ge reellt innehåll åt de instruktionsändringar som genomfördes den 1 juli 1967. Dessa undanröjde enligt överbefälhavaren bara till en mindre del nackdelarna med den tidigare ledningsorganisationen. Anledningen härtill var främst otillräckliga personalresurser vid försvarets sjukvårdsstyrelse, som redan före instruktionsändringarna var i behov av viss förstärkning för att tillfredsställande kunna lösa sina uppgifter. En skadlig brist på balans mellan uppgifter och resurser inom de centrala ledningsorganen har också uppstått genom att den minskning som skedde av försvarsgrenschefernas uppgifter när styrelsen övertog ansvaret för förbandssjukvården m. m. inte har lett till motsvarande personalminskningar vid försvarsgrensstaberna. Mot denna bakgrund anser överbefälhavaren det nödvändigt att ompröva försvarsgrensöverläkarinstitutionen och undersöka vilka ytterligare uppgifter som kan föras över från försvarsgrenscheferna till andra myndigheter, främst försvarets sjukvårdsstyrelse.

Beträffande den regionala ledningen framhåller överbefälhavaren att personalorganisationen inte har anpassats till militärbefälhavarnas uppgifter. Därigenom saknas en väsentlig förutsättning för den omorganisation av förbandssjukvården som genomfördes den 1 juli 1966. Överbefälhavaren finner därför att det är angeläget med en förstärkning av de medicinska resurserna på regional nivå.

Överbefälhavaren anser vidare att frågan om att inrätta en försvarets medicinalkår nu bör tas upp till prövning. De förslag han lägger fram rörande militärsjukvårdens centrala ledning förutsätter nämligen att en sådan kår inrättas.

Den centrala ledningen

Överbefälhavaren anser att den operativa ledningen som hittills skall utövas av honom.

I likhet med vad som gäller inom andra områden bör ledningen av den förbandsproducerande verksamheten enligt överbefälhavarens uppfattning i princip åvila försvarsgrenscheferna. Vissa uppgifter inom detta område är emellertid försvarsgrensberoende och anses med fördel kunna lösas av sjukvårdsstyrelsen eller chefen för den medicinalkår som enligt överbefälhavarens förslag bör inrättas. Därvid förutsätts att dessa myndigheter tillhandahåller försvarsgrenscheferna erforderligt underlag för deras kvarvarande uppgifter inom sjukvården. Det medicinska underlaget för utvecklingen av försvarsgrenarnas krigssjukvårdsorganisation och krigssjukvårdsutrustning och för mobiliseringsplanläggningen bör enligt överbefälhavaren kunna tas fram av försvarets sjukvårdsstyrelse i enlighet med direktiv och anvisningar som lämnats av överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna. Framtagandet av läroböcker m. m. för hälso- och sjukvårdsutbildningen och sammanställning av det medicinska underlaget för utbildningsanvisningar, reglementen och instruktioner bedöms vara en uppgift för chefen för medicinalkåren, som förutsätts komma att lyda under överbefälhavaren och därigenom kan åläggas dessa uppgifter. Personalkårchefen bör vara ansvarig också för det medicinska innehållet i den kvalificerade delen av den hälso- och sjukvårdsutbildning som bedrivs inom försvarsgrenarna, främst i fråga om den värnpliktiga medicinalpersonalens fackutbildning. Härav anses följa att chefen för medicinalkåren bör ha befogenhet och skyldighet att inspektera denna utbildning. Han skall vidare vid behov på begäran av försvarsgrenschef ställa läkare och annan medicinsk expertis till förfogande för medverkan i utbildningsarbetet inom försvarsgrenen.

Redovisningen av medicinalpersonalen är enligt överbefälhavaren en uppgift som i likhet med annan personalredovisning bör ankomma på värnpliktsverket eller dess regionala organ, värnpliktskontoren. Överbefälhavaren föreslår därför att uppgiften att redovisa medicinalpersonalen inom krigsmakten förs över från försvarsgrensöverläkarna och överfältveterinären till värnpliktsverket. Detta innebär bl. a. att den s. k. specialregistreringen och det tekniska genomförandet av krigsplaceringarna för medicinalpersonalen skall utföras vid värnpliktsverket, som skall lämna bl. a. chefen för medicinalkåren erforderligt underlag för dennes fördelning för krigsplacering. Detta underlag måste samlas in från bl. a. universiteten och andra berörda läroanstalter och bör databehandlas genom värnpliktsverkets försorg. Samarbete med socialstyrelsen är också nödvändigt. Ansvarsfördelningen mellan värnpliktsverket och chefen för medicinalkåren föreslår överbefälhavaren skall ordnas så att chefen för medicinalkåren i samråd med berörda myndigheter ger värnpliktsverket anvisningar för krigsplacering och inkallelse till utbildning eller annan tjänstgöring och att värnplikts-

verket sörjer för fördelningen för krigsplacering och inkallelserna av det stora flertalet värnpliktiga läkare m. fl. En sådan ordning förutsätter emellertid att värnpliktsverket utnyttjar chefen för medicinalkåren som remissmyndighet, bl. a. i frågor som rör beviljande av anstånd m. m. för värnpliktiga läkare m. fl. och att chefen för medicinalkåren får befogenhet att granska värnpliktsverkets personalplaceringslistor m. m.

Överbefälhavaren anser alltså att det är möjligt att begränsa den medicinska expertisen i försvarsgrensstaberna utan att avkall därför behöver göras på principen att försvarsgrenscheferna skall ha ansvaret för förbandsproduktionen. Förutsättningen härför är att försvarsgrenscheferna får erforderligt underlag och hjälp från försvarets sjukvårdsstyrelse och chefen för medicinalkåren. Sådan medverkan kan garanteras genom anvisningsrätten gentemot sjukvårdsstyrelsen och genom att chefen för medicinalkåren ställs under överbefälhavaren.

I fråga om hälso- och sjukvården får det — framhåller överbefälhavaren — anses klarlagt att ledningen bör samlas hos försvarets sjukvårdsstyrelse. Detta gäller också djurhälsovården och djursjukvården. Undantag bör inte heller göras för naval- eller flygmedicinen. Sjukvårdsstyrelsen föreslås alltså bli tillsynsmyndighet för hälso- och sjukvården inom krigsmakten på samma sätt som socialstyrelsen och veterinärstyrelsen inom det civila samhället. Tillsynsuppgiften innebär att sjukvårdsstyrelsen skall inrikta och utöva yrkesmässig kontroll av hälso- och sjukvården vid krigsmaktens förband och utbildningsanstalter samt inskrivnings- och undersökningscentraler. Det medicinska underlaget för uttagning och bedömning av personal bör kunna tas fram inom sjukvårdsstyrelsen även för sådana personalgrupper (flygare, dykare m. fl.) som uppträder i extrema miljöer, under förutsättning att medicinsk expertis med erforderlig miljökunskap står till förfogande inom styrelsen. Försvarsgrenscheferns inflytande får tillgodoses genom anvisningsrätten. För ledningen av hälso- och sjukvården behövs därför enligt överbefälhavaren inte någon expertis inom försvarsgrensstaberna. Inspektion av hälso- och sjukvården föreslås utföras av försvarets sjukvårdsstyrelse, som sedan den 1 juli 1967 har befogenhet att ge försvarsgrenscheferna anvisningar för att tillgodose hälso- och sjukvården. De regionala myndigheterna bör sortera direkt under styrelsen i fråga om ledningen av hälso- och sjukvården. Överbefälhavaren bortser därvid från behovet av personal för flygvapnets medicinska undersökningscentral, som alltjämt av praktiska skäl bör tillhöra flygstaben, och för flygsäkerhetsarbetet. För sistnämnda uppgifter föreslås medicinsk expertis alltjämt finnas tillgänglig inom flygstaben i form av flygförarutbildade läkare som svarar för kontakterna i medicinskt hänseende mellan flygförarna och chefen för flygvapnet. Vid staben bör också handläggas frågor rörande flygmedicinsk utbildning och övervakning av flygförare m. fl. inom alla tre försvarsgrenarna. Inte heller bör den organisatoriska och administra-

tiva anknytningen av marinens undersökningscentral i Karlskrona ändras. Försvarets sjukvårdsstyrelse bör emellertid som tidigare har sagts ha befoget att inspektera verksamheten även vid dessa båda undersökningscentraler.

I fråga om försvarsgrenschefernas uppgifter med anknytning till den militärmedicinska forskningen anför överbefälhavaren följande. Försvarets sjukvårdsstyrelsens ställning i förhållande till överbefälhavaren och de försvarsmedicinska forskningsledningsorganen är lämplig. Försvarsgrenschefernas militära inflytande är säkerställt genom anvisningsrätten. Sjukvårdsstyrelsen saknar emellertid medicinska resurser för att kunna applicera vunna forskningsresultat på den specifika försvarsgrensmiljön. Den nuvarande organisationen är knuten till försvarsgrensstaberna och medför risk för splittring och dubbelarbete samt svårigheter att tillgodogöra sig erfarenheter som vinnas inom en försvarsgren vid en annan. Tillskapandet av en arbetsenhet inom sjukvårdsstyrelsen för bearbetning av de bioteknologiska problemen från medicinsk synpunkt bedöms därför vara ett viktigt steg mot en önskvärd samordning och effektivisering. Det förutsätts därvid att sjukvårdsstyrelsen skall fungera som ett serviceorgan åt försvarsgrenarna då det gäller att kartlägga, sammanställa och prioritera försvarsgrenarnas forskningsbehov från medicinsk synpunkt samt att bearbeta militärmedicinska försök och prov av betydelse för försvarsgrenarna. I vissa fall bedöms det därvid bli aktuellt att styrelsen utnyttjar sin anvisningsrätt gentemot försvarsgrenscheferna. Ansvaret för inriktningen av verksamheten vid vissa medicinska forskningsgrupper som nu arbetar inom försvarsgrenarna men till huvudsaklig del finansieras av försvarsmedicinska forskningsdelegationen föreslås i detta sammanhang föras över till sjukvårdsstyrelsen.

Om nyss återgivna förslag följs, bedöms försvarsgrenschefernas behov av medicinsk expertis även i fråga om den militärmedicinska forskningen bli begränsat. Uppgifterna anses i regel kunna lösas av militär personal i samarbete med den medicinska expertis som fortfarande kommer att finnas tillgänglig i försvarsgrensstaberna. Det förutsätts att de aktiva forskarna vid de militärmedicinska forskningsgrupperna också bereds tillfälle att delta i detta arbete.

Vid bedömningen av uppgiftsfördelningen mellan försvarets sjukvårdsstyrelse och försvarets materielverk har överbefälhavaren utgått från att sakorganet för anskaffning m. m. av sjukvårdsmateriel skall ligga kvar i sjukvårdsstyrelsen. Eftersom det anses föga rationellt att behålla veterinärförvaltningen, inbegripet häst- och hundhållning, i materielverket, om ledningen av djurhälsovården och djursjukvården flyttas över till sjukvårdsstyrelsen, föreslår överbefälhavaren att denna förvaltning förs över till sjukvårdsstyrelsen. Den veterinära expertisen utnyttjas, menar han, mest ekonomiskt om den hålls samman inom

sjukvårdsstyrelsen. Därtill kommer att veterinärmaterielen har många beröringspunkter med sjukvårdsmaterielen.

Överbefälhavaren konstaterar att behov av läkare i försvarsgrensstaberna kommer att föreligga även sedan deras uppgifter inom militärsjukvårdens område har begränsats genom den föreslagna omfördelningen av arbetsuppgifterna. I arméstaben och marinstaben behövs de främst för att medverka vid ledningen av den hälso- och sjukvårdsutbildning som bedrivs inom försvarsgrenarna och som inte kan decentraliseras till militärbefälhavarna och militärkommandochefen på Gotland. I flygstaben föreligger behov av medicinsk expertis för medverkan i flygsäkerhetsarbetet och för handläggning av frågor rörande flygmedicinsk utbildning och övervakning av flygförare m. fl. inom alla tre försvarsgrenarna. I marin- och flygstaberna behövs vidare läkare på grund av att överbefälhavaren föreslår att den organisatoriska och administrativa anknytningen av marinens undersökningscentral i Karlskrona och flygvapnets medicinska undersökningscentral inte bör ändras. I samtliga staber behövs slutligen medicinsk expertis för andra uppgifter som faller inom förbandsproduktionens eller den militärmedicinska forskningens ram men där erforderligt medicinskt underlag i första hand skall tas fram inom försvarets sjukvårdsstyrelse eller av chefen för medicinalkåren, vid behov efter anvisning av försvarsgrenschefen. Särskilda målsmän för hälso- och sjukvården inom försvarsgrenarna behövs däremot inte längre. Tjänsterna för försvarsgrensöverläkarna och överfältveterinären med underlydande personal föreslås därför dras in.

I fråga om de o r g a n i s a t i o n s ä n d r i n g a r som följer av den föreslagna uppgiftsfördelningen mellan myndigheterna på central nivå anför överbefälhavaren följande.

Den begränsade medicinska expertis som måste finnas kvar i försvarsgrensstaberna bör enligt överbefälhavaren ordnas in i befintliga sektioner eller avdelningar. I arméstaben anses därvid endast trängavdelningen kunna komma i fråga. Vid marinstaben bör denna personal placeras in i sektion 2, som har ansvar för bl. a. utbildning m. m. och är gemensam för flottan och kustartilleriet. I flygstaben bedöms den naturliga placeringen vara hos inspektören för flygsäkerhetstjänsten. Det förutsätts emellertid att försvarsgrensstabscheferna oberoende av placeringen i mån av behov utnyttjar den medicinska expertisen också för uppgifter som faller utanför ansvarsområdena för de sektioner eller avdelningar inom vilka läkarna är placerade till tjänstgöring. De bör också anlitas som kontaktmän med bl. a. försvarets sjukvårdsstyrelse och chefen för medicinalkåren. Överbefälhavaren förutsätter vidare att stabsläkarna skall tillhöra medicinalkåren, vars chef således skall svara för deras rekrytering och utbildning m. m. Utgifterna för deras löner m. m. anses dock böra belasta stabernas förvaltningsanslag.

Följande tjänster bör enligt överbefälhavaren inrättas vid försvarsgrensstaberna i utbyte mot de tjänster för militär, civilmilitär och civil personal

som f. n. redovisas hos armé-, marin- och flygöverläkarna samt överfältveterinären.

Vid arméstaben	två tjänster för arméstabsläkare en tjänst för biträde (med halvtids- tjänstgöring)
Vid marinstaben	en tjänst för marinstabsläkare en tjänst för biträde (med halvtids- tjänstgöring)
Vid flygstaben	en tjänst för flygstabsläkare två tjänster för specialflygläkare (flygförarutbildade) en tjänst för biträde

Tjänsterna för läkare utom för marinstabsläkaren och specialflygläkarna bör avses för deltidsanställd personal med 25 timmars arbetsvecka. I de fall deltidsanställning förekommer räknar överbefälhavaren med att det alltjämt skall vara möjligt att ta i anspråk personalen på heltid i samband med inspektioner och övningar m. m. och att s. k. praktikhindertillägg skall utgå i så fall. Förslaget förutsätter att de tjänster för undersökningsläkare, över-sköterska och tekniskt biträde vid flygvapnets medicinska undersökningscentral som f. n. redovisas hos flygöverläkaren skall behållas i organisationen. Dessa tjänster bör framdeles redovisas hos inspektören för flygsäkerhetstjänsten. Att antalet flygspecialläkare oförändrat har tagits upp till två, trots att vissa uppgifter som nu handläggs inom flygstaben förutsätts bli överförda till försvarets sjukvårdsstyrelse, beror på att tjänster för specialflygläkare inte finns på militärområdesnivå och att chefen för flygvapnet har ansvar i fråga om flygsäkerheten också beträffande armén och marinen. Detta ansvar ställer ökade anspråk i fråga om tillgången på flygförarutbildade läkare i flygstaben. Även medverkan inom haverikommissionen har efter hand ökat behovet av sådan expertis. Försvarsgrensstabernas behov av odontologisk, veterinär och farmaceutisk expertis skall enligt förslaget tillgodoses av sjukvårdsstyrelsen.

De nya uppgifter som kommer att åvila värnpliktsverket bör enligt överbefälhavaren till en början lösas centralt. Sedan värnpliktskontoren har färdigorganiserats beräknas dock en del uppgifter kunna decentraliseras till dem. Detta bedöms kunna ske först den 1 juli 1971. De nya uppgifterna kräver att nya tjänster inrättas vid värnpliktsverket. Överbefälhavaren beräknar behovet till fyra tjänster, nämligen en för pensionerad officer, en för underofficer (personalregistrator) och två för biträde. Övergångsvis

kan ytterligare personal behöva ställas till förfogande, t. ex. genom kommandering. Organisationen föreslås t. v. vara provisorisk och bör ses över när förutsättningar har skapats för decentralisering av vissa uppgifter.

Förslaget att veterinärförvaltningen, inbegripet häst- och hundhållningen, skall flyttas över till sjukvårdsstyrelsen innebär att den hästdetalj som ingår i förrådsbyrån vid materielverkets intendenturmaterieförvaltning kan utgå. Däremot berörs inte tjänsten för byråveterinär vid livsmedelsbyrån av förslaget. Denna tjänst bör finnas kvar med hänsyn till den försöks- och utvecklingsverksamhet m. m. som bedrivs vid byrån. Sammanlagt beräknas fyra tjänster vid materielverket kunna dras in — en för byråveterinär, en för pensionerad officer och två för kontorist.

Överbefälhavarens förslag i fråga om militärsjukvårdens centrala ledning medför slutligen att försvarets sjukvårdsstyrelse behöver omorganiseras. Överbefälhavaren föreslår att sjukvårdsstyrelsen under verkschefen (generalläkaren) organiseras på centralplanering, hälsovårdsbyrå, sjukvårdsbyrå, specialmedicinsk byrå, materielbyrå och administrativ byrå. Vidare föreslås att chefen för militärapoteket utan ändring av ställning och uppgifter även i fortsättningen skall ingå i styrelsens organisation. Tjänsterna för chefen för centralplaneringen och för byråcheferna vid hälsovårdsbyrån, sjukvårdsbyrån och specialmedicinska byrån bör avses för heltidstjänstgörande byråöverläkare. Till ställföreträdare för verkschefen bör generalläkaren utse en av byråöverläkarna. Samtliga läkare vid styrelsen förutsätts tillhöra medicinalkåren, men tjänsterna bör redovisas vid sjukvårdsstyrelsen.

Centralplaneringen skall bl. a. hålla samman arbetet med styrelsens krigsförvaltningsplaner och svara för styrelsens budgetarbete samt samordna planeringen av den militärmedicinska forskningen. Vid centralplaneringen bör utöver byråöverläkaren finnas två andra läkare, varav en med halvtidstjänstgöring, två officerare och fyra andra tjänstemän. Till centralplaneringen föreslås vidare knyts en rörlig tillämpningsgrupp.

Enligt överbefälhavarens mening har hälsovårdsbyrån väsentliga uppgifter inom den förebyggande hälsovårdens område, bl. a. på grund av de stora krav som samhällsutvecklingen ställer i detta hänseende. Med hänsyn härtill anses det särskilt angeläget att krigsmaktens centrala hälsovårdsmyndigheter har resurser även för uppföljning och kontroll på fältet. Överbefälhavaren föreslår vidare att de uppgifter rörande den militära djurhälsovården, djursjukvården, häst- och hundhållningen som förs över till sjukvårdsstyrelsen skall handläggas vid hälsovårdsbyrån. För dessa uppgifter behövs veterinär expertis. Sådan expertis måste finnas vid hälsovårdsbyrån också för livsmedelshygienen. Denna expertis föreslås bilda en arbetsenhet inom byrån. En sådan anknytning i stället för en fristående ställning direkt under generalläkaren finner överbefälhavaren lämplig, speciellt som uppgifterna i fråga om hästsjukvården och hästhållningen vid 1970-talets

mitt kan beräknas bli avvecklade efter hand. Chefen för arbetsenheten bör benämnas försvarsöverveterinär och vara heltidsanställd.

Utöver byråöverläkaren och försvarsöverveterinären räknar överbefälhavaren med att personalen vid hälsovårdsbyrån skall omfatta ytterligare två deltidanställda läkare och två deltidanställda veterinärer. Dessutom bör vid byrån finnas en officer i arvodestjänst och åtta andra tjänstemän.

Sjukvårdsbyrån föreslås svara för ärenden som hänger samman med krigsmaktens sjukvård i allmänhet. Den avses också svara för vissa uppgifter som följer av att sjukvårdsstyrelsen enligt förslag som har redovisats i det föregående skall tillhandahålla medicinskt underlag för utveckling av försvarsgrenarnas krigsorganisation m. m.

Vid sjukvårdsbyrån bör enligt överbefälhavaren utöver byråöverläkaren finnas två tjänster för deltidstjänstgörande läkare och fyra andra tjänstemän, varav två sjuksköterskor. En av läkartjänsterna vid byrån avses rekryteras med psykiater. Till byrån bör vidare försvarsövertandläkaren knytas.

Vid specialmedicinska byrån, som saknar motsvarighet i sjukvårdsstyrelsens nuvarande organisation, skall enligt överbefälhavaren handläggas frågor om inverkan på människan av höga och låga tryck och av accelerationskrafter samt frågor om långtidsvistelser i slutna rum och om individens påverkan av stridsmiljö, dvs. frågor av bioteknologisk natur. Det anses vidare lämpligt att inriktningen och uppföljningen m. m. av verksamheten vid den s. k. armémedicinska forskningsgruppen och den navalmedicinska forskningsgruppen vid Ostkustens örlogsbas sköts från byrån. En viktig uppgift för byrån anser överbefälhavaren vara att i samarbete med militärpsykologiska institutet och värnpliktsverket ta fram medicinskt underlag för uttagning och bedömning av personalgrupper som uppträder i extrema miljöer. Resurser bör därför finnas inom byrån för att kartlägga, prioritera, initiera och samordna forskningen inom detta område, för att applicera forskningsresultaten på den specifika försvarsgrensmiljön och för att tillhandahålla medicinskt underlag för säkerhetsarbetet inom försvarsgrenstaberna och för de medicinska undersökningar som måste utföras dels vid inskrivning och inryckning, dels vid försvarsgrenarnas undersökningscentraler av sådana personalgrupper som utsätts för särskilda påfrestningar. Byrån bör slutligen verka för samarbete och informationsutbyte mellan forskargrupper och militär personal i staber och förvaltningar.

Verksamheten inom den specialmedicinska byrån ställer enligt överbefälhavaren särskilda krav på förtrogenhet med den problemskapande miljön inom försvarsgrenarna. Personalen vid byrån måste därför ha erfarenheter av denna miljö och av de krav den ställer på den enskilde i fysiskt och psykiskt hänseende. Personalen bör därför tidigare ha tjänstgjort inom försvarsgrenarna och förutsätts vidmakthålla sina miljökunskaper genom fortlöpande kontakter.

Personaluppsättningen vid byrån föreslås utöver byråöverläkaren omfatta fyra specialläkare samt en militär- och en navalpsykolog. Av läkarna bör minst två vara specialinriktade på frågor rörande flyg- och navalmedicinen. En av dem bör vara flygförarutbildad. Två av läkarna avses för chefen för de tidigare nämnda armé- och navalmedicinska forskargrupperna. Psykologerna bör enligt överbefälhavarens mening, i likhet med övriga tjänster för militärpsykologer, redovisas vid militärpsykologiska institutet. Navalpsykologen och en av specialläkarna skall ersätta personal som f. n. avlönas av försvarsmedicinska forskningsdelegationen. Inrättas tjänsten för militärpsykolog kan en motsvarande tjänst som f. n. är provisoriskt inrättad hos flygöverläkaren dras in. Vid byrån behövs slutligen ett biträde.

Materielbyråns organisation kan komma att påverkas av pågående utredning av anskaffningsverksamheten inom försvarets materielverk. Överbefälhavaren bedömer därför att förutsättningar saknas att nu lägga fram ett slutligt förslag till organisation för byrån. Överbefälhavaren räknar t. v. med i stort sett oförändrade uppgifter i förhållande till nuläget. Vissa uppgifter tillkommer dock i fråga om förvaltningen av veterinärmateriel. Meruppgifterna bedöms få ringa omfattning. Viss förstärkning av byrån anses emellertid oberoende härav nödvändig. Överbefälhavaren föreslår därför att byrån utökas med två tjänstemän i förhållande till nuvarande organisation.

I detta sammanhang tar överbefälhavaren upp frågan om arméöverläkarens försöksstation i Hässleholm som skall avvecklas senast vid utgången av innevarande budgetår (prop. 1968:109, SU 124, rskr 282). Stationen har haft till uppgift att utveckla och pröva de speciella militära materielkonstruktioner som den tekniska utvecklingen tvingar fram. Bortfallet av stationen måste enligt överbefälhavaren kompenseras. Detta bedöms bara till mindre del kunna ske genom ökat köp av tjänster från civila myndigheter eller företag. Miljöerfarenheterna är nämligen av stor betydelse. Erfarenheterna från försöksstationen anses visa att det skulle vara en fördel om verksamheten kunde knytas närmare till sjukvårdsstyrelsens materielbyrå, varvid styrelsens administrativa resurser och serviceorgan skulle kunna utnyttjas. För att detta skall bli möjligt måste en tjänst för regementsofficer eller kaptan (försöksofficer) inrättas vid materielbyrån. Vidare bör medel beräknas för arvoden åt sådan medicinsk expertis som behövs för försöksverksamheten men inte kan ställas till förfogande inom sjukvårdsstyrelsen. För att kompensera den utökning av antalet officerstjänster som härigenom uppstår föreslår överbefälhavaren, att den tjänst för regementsofficer som f. n. avses för chefen för materielbyråns utrustningssektion byts ut mot en tjänst för byrådirektör.

Överbefälhavaren föreslår att den nuvarande administrativa sektionen vid styrelsen omvandlas till en administrativ byrå, där den juridiska expertisen hålls samlad. Bland byråns uppgifter understryker överbefälhavaren särskilt kontrollen av tillämpningen i ekonomiskt hänseende av de avtal

som gäller för ersättning åt tjänsteläkarna inom krigsmakten. Erfarenheterna uppges visa att denna kontroll är angelägen men att nuvarande personaltillgång inte medger att kontrollen bedrivs med tillräcklig skärpa. Överbefälhavaren framhåller slutligen att införandet av ett nytt ekonomisystem kan komma att medföra krav på förstärkning av byråns ekonomisektion. Vid byrån föreslås 19 tjänstemän vara placerade.

Det av överbefälhavaren lämnade förslaget till omorganisation av försvarets sjukvårdsstyrelse innefattar 98 tjänstemän, varav fem med avlöning från annat anslag än sjukvårdsstyrelsens förvaltningskostnadsanslag. Detta innebär en utökning med 16 i förhållande till nu gällande organisation.

Den regionala ledningen

I överensstämmelse med den reform av krigsmaktens regionala ledning som genomfördes år 1966 föreslår överbefälhavaren att militärbefälhavarna under honom får ansvar för ledningen av den operativa verksamheten och det operativa krigsförberedelsearbetet beträffande militärsjukvården inom militärområdena. Vidare bör militärbefälhavarna under vederbörande försvarsgrenschef leda och kontrollera hälso- och sjukvårdsutbildningen vid underställda förband samt biträda med genomförande och kontroll av utbildningen vid andra förband som är belägna inom militärområdet. Särskilda lydnadslinjer föreslås dels för militärkommandochefen på Gotland, dels för örlogsbaser (örlogsskolor), kustartilleriförsvar och vissa flygförband. Militärbefälhavarna bör vidare leda och kontrollera samt i vissa fall medverka i mobiliseringsförberedelserna inom hälso- och sjukvårdsområdet. Slutligen bör de i vissa hänseenden leda verksamheten i fråga om organisation, utrustning, taktik och personal.

Sjukvårdsförvaltningen och den medicinska (hälso- och sjukvårdande) verksamheten bör enligt överbefälhavaren ledas och kontrolleras av militärbefälhavarna under försvarets sjukvårdsstyrelse. Detta gäller också veterinärförvaltningen och den veterinärmedicinska verksamheten. Ledningsansvaret bör omfatta samtliga lägre regionala och lokala myndigheter som är belägna inom militärområdet. Dessa myndigheter föreslås således i berörda hänseenden lyda under den militärbefälhavare som har territoriellt ansvar. Undantag görs dock för militärkommandochefen på Gotland med underställda myndigheter samt för marinens undersökningscentral och flygvapnets medicinska undersökningscentral. Militärkommandochefen föreslås lyda direkt under försvarets sjukvårdsstyrelse och förbanden m. m. på Gotland under militärkommandochefen.

Eftersom intendent numera i regel är förvaltningsgrenschef på lokal nivå i fråga om förvaltningen av sjukvårdsmateriel lägger överbefälhavaren vikt vid den medicinska tillsynen av förrådshållning m. m. från militärbefälhavarnas sida. Beträffande den medicinska och veterinärmedicinska verksamheten bör militärbefälhavarna regionalt leda och kontrollera hälsovården och hygienien samt driften vid läkarmottagningar och sjukrumsavdel-

ningar m. m. Dessa åligganden medför inspektionsskyldighet såväl inom förläggningssorterna som i fält och ombord. Viss hälsovårdande verksamhet som hittills har bedrivits lokalt bör utföras av personal i militärområdesstab. Hit hör bl. a. kontrollen av omgivnings-, livsmedels- och vattenhygien.

Överbefälhavaren föreslår att till varje militärområdesstab knyts en militärområdesläkare. Denne bör vara chef för den hälso- och sjukvårdsavdelning som även i fortsättningen bör ingå i stabens underhållssektion. Militärkommandoläkaren på Gotland inordnas i militärkommandostaben på motsvarande sätt. Till militärområdesläkarnas förfogande ställs en stabsläkare vid Södra och Östra militärområdesstaberna samt vid Nedre och Övre Norrlands militärområdesstab. Västra militärområdet och Bergslagens militärområde föreslås inte få någon stabsläkare, eftersom överbefälhavaren räknar med att behovet av läkarbiträde där skall kunna tillgodoses genom att inskrivningsläkaren i Göteborg resp. Karlstad tjänstgör vid resp. militärområdesstab under den del av året då inskrivning inte pågår. För inskrivningsläkaren i Göteborg bedöms detta inte nödvändigtvis behöva medföra att arbetsuppgifterna skall lösas i Skövde. Även inskrivningsläkarna i Stockholm och Kristianstad förutsätts under viss del av året kunna biträda vid resp. militärområdesstab.

Vid bedömning av läkarbehovet inom Nedre och Övre Norrlands militärområdesstab har hänsyn tagits till att stabsläkaren under del av året förutsatts skola tjänstgöra som inskrivningsläkare vid inskrivningscentralen i Östersund resp. Boden (prop. 1968: 34, SU 92, rskr 214).

Överbefälhavarens förslag rörande organisationen av hälso- och sjukvårdsavdelningarna vid de regionala staberna framgår av följande sammanställning.

Tjänst m. m.	Militärområdesstab						Gotlands militärkommandostab	Summa
	S	V	Ö	B	NN	ÖN		
Militärområdesläkare	1	1	1	—	—	1	—	4
Militärområdesläkare ¹	—	—	—	1	1	—	—	2
Militärkommandoläkare	—	—	—	—	—	—	1	1
Stabsläkare ¹	1	— ²	1	— ²	1 ³	1 ³	—	4
Förste försvarstandläkare ¹	1	1	1	1	1	1	1	7
Stabsveterinär ¹	1	1	1	1	1	1	—	6
Stabsapotekare ¹	1	1	1	1	1	1	—	6
Förste hälsovårdsassistent	2	2	2	1	1	1	—	9
Underofficer	1	1	1	—	1	1	—	5
Pensionerad underofficer	—	—	—	1	—	—	1	2
Summa	8	7	8	6	7	7	3	46

¹ Deltidsanställda

² Inskrivningsläkaren i Göteborg resp. Karlstad tjänstgör under del av året vid militärområdesstab

³ Tjänstgör under 11 resp. 9 veckor om året även som inskrivningsläkare i Östersund resp. Boden

Inrättas de av överbefälhavaren föreslagna läkartjänsterna kan sju tjänster för fältläkare och två tjänster för marinläkare av 1. graden dras in. Samtidigt måste dock en arvodestjänst för förbandsläkare med åtta timmars veckotjänstgöringstid inrättas vid Norrlands kustartilleriförsvaret.

Slutligen föreslår överbefälhavaren att de fem tjänster för utbildningsläkare vid trängregementena och Berga örlogsskolor som enligt statsmakternas beslut skulle ha inrättats den 1 juli 1968 (prop. 1968: 109, SU 124, rskr 282) disponeras om för att möjliggöra förstärkningen av militärområdesstaberna. Uppdraget till statens avtalsverk att förhandla om anställnings- och arbetsvillkoren för dessa läkare har tagits tillbaka. Med anledning härav anser överbefälhavaren att de arvodesanställda förbandsläkarna t. v. bör behållas vid trängregementena och Berga örlogsskolor. Med denna utgångspunkt kan sammanlagt 14 läkartjänster dras in medan endast elva tjänster behöver inrättas. Omorganisationen på regional nivå kan således genomföras med en nettobesparing av tre läkartjänster.

Beträffande annan personal än läkare innebär överbefälhavarens förslag ett oförändrat antal tandläkare. Vidare medför förslaget en begränsning av organisationen för veterinärer samt en utökad organisation för apotekare och underofficerare. För hälsovårdsinspektörer föreslås två nya tjänster.

Försvarets medicinalkår

Mot bakgrund av de redovisade förslagen rörande organisation av den centrala ledningen för militärsjukvården anser överbefälhavaren att behovet av en gemensam medicinalkår framstår klart. Nuvarande splittring på olika kårer motsvaras enligt överbefälhavaren inte av artskilda arbetsuppgifter och arbetsområden. Dessutom behövs en gemensam personalkår för att ge stadga åt rekryteringen och utbildningen av militärläkare m. fl. Därigenom bör också förutsättningar skapas för att genom en lämplig karriärgång tillvarata de erfarenheter som medicinalpersonalen vinner genom tjänstgöring på olika nivåer och inom olika delar av krigsmakten.

Överbefälhavaren framhåller vidare att frågan om en gemensam medicinalkår aktualiseras också på grund av att nuvarande tjänster för personalkårchefer — arméöverläkaren, marinöverläkaren och överfältveterinären — dras in. Frågan om att organisera en eller flera nya personalkårer måste därför tas upp även av denna anledning. Överbefälhavaren förordar att en gemensam personalkår som i första hand omfattar militärläkarna och militärveterinärerna inrättas. Däremot anses det inte nödvändigt att nu ta upp frågan om kårtillhörigheten för militärapotekarna, militärtandläkarna m. fl.

Chef för kåren skall enligt överbefälhavarens förslag generalläkaren vara. I denna egenskap föreslås han lyda direkt under överbefälhavaren. Det förut-

sätts därvid att kårchefen får befogenhet att besluta i alla ärenden som inte har principiell betydelse och inte rör utnämningar till högre tjänstegrader och att kårstaben skall utgöra beredningsorgan också i de ärenden i vilka överbefälhavaren personligen beslutar. Merbelastningen på försvarstaben bedöms med denna utgångspunkt bli relativt liten. Beträffande personalkårchefens uppgifter torde få hänvisas till den redogörelse som tidigare har lämnats för överbefälhavarens förslag rörande den centrala ledningen.

Överbefälhavarens förslag innebär att medicinalkåren kommer att bestå av ca 50 aktiva militärläkare, ett dussintal militärveterinärer, omkring 500 militärläkare i reserv och ett sjuttioal förbandsläkare. T. v. kommer även drygt 100 arvodesanställda militärläkare och ett femtioal militärveterinärer i reserv att ingå i kåren. Övriga grupper av militärmedicinsk personal förutsätts t. v. inte tillhöra kåren.

Frågor om anställningsvillkoren m. m. för de personalgrupper som ingår i medicinalkåren, om deras tjänsteställning och om vidareutbildningens omfattning och innehåll bör enligt överbefälhavaren inte tas upp nu. Personalkårchefen föreslås få i uppdrag att komma in med förslag i dessa frågor. Det förutsätts emellertid att tjänster som avses för personal i medicinalkåren inte nödvändigtvis skall behöva utlysas före tjänstetillsättningen och att beslut i tjänstetillsättningsfrågor inte skall få fattas utan samråd med personalkårchefen.

Överbefälhavaren föreslår att följande tjänster inrättas vid personalkårchefens stab, som bör benämnas medicinalkårstaben:

- en stabschef (militärläkare)
- en förste stabsläkare
- en stabsläkare
- en regementsofficer (företrädesvis ur trängtrupperna)
- en förvaltare (sjukvårdsutbildad)
- en pensionerad underofficer
- tre biträden

Stabsläkarna förutsätts skola anställas på deltid men vid behov bör praktikhindertillägg utgå för deltagande i inspektioner och övningar m. m.

Personalstyrkan bedöms motsvara ett minimibehov. Det förutsätts att stabsorganet skall ha gemensam expedition med försvarets sjukvårdsstyrelse. Överbefälhavaren har emellertid räknat med att ett av stabens biträden också skall fullgöra expeditionsgöromål. Det förutsätts vidare att generalläkaren i sin egenskap av verkschef vid försvarets sjukvårdsstyrelse och chefsmyndighet för militärapoteket tillgodoser behovet av sådan medicinsk expertis som inte finns representerad i staben. Sålunda bör t. ex. försvarsöverveterinären biträda inom staben med handläggning av ärenden rörande militärveterinärerna. För stabens förvaltningskostnader föreslås ett särskilt riksstatsanslag. Överbefälhavaren har emellertid i fråga om avlöningskostnader m. m. räknat med att endast tjänsterna vid staben skall belasta detta

anslag. Personal som i övrigt tillhör kåren — läkare och veterinärer vid försvarets sjukvårdsstyrelse, försvarsgrensstaberna, regionala staber, värnpliktskontor (inskrivningsläkarna), undersökningscentraler samt förband och utbildningsanstalter — förutsätts skola avlönas från dessa myndigheters förvaltningskostnadsanslag. I fråga om icke ständigt tjänstgörande militärläkare och militärveterinärer beräknas dock att det framdeles kan bli aktuellt att föra över vissa kostnader från försvarsgrenarnas anslag till stabens förvaltningsanslag. Underlag för att genomföra en sådan ändring redan fr. o. m. budgetåret 1969/70 finns emellertid inte. Dessa kostnader föreslås därför t. v. fördelas mellan försvarsgrenarna enligt viss schablon och belasta nuvarande anslag.

Överbefälhavaren förutsätter slutligen att det på samma sätt som för försvarets intendenturkår skall inrättas ett särskilt riksstatsanslag för medicinalkårens övningar. Anslaget bör avses för fältövningar och utbildningskurser för personal som tillhör försvarets medicinalkår m. fl. För budgetåret 1969/70 föreslås att medelsbehovet tillgodoses genom att medel förs över från försvarsgrenarnas övningsanslag. Överbefälhavaren räknar inte nu med några kostnadsändringar med anledning av detta förslag.

Lokalfrågor

Överbefälhavarens förslag innebär att rumsbehovet ökar vid försvarets sjukvårdsstyrelse och värnpliktsverket och att nya lokaler måste anskaffas för medicinalkårens stab. Rumsbehovet vid militärområdesstaberna ökar också något men bedöms kunna tillgodoses inom nuvarande stabslokaler. Beträffande sjukvårdsstyrelsen och medicinalkårens stab, som bör samgrupperas, beräknas rumsbehovet delvis kunna tillgodoses genom att de lokaler som f. n. disponeras av arméöverläkaren tas i anspråk. Sjukvårdsstyrelsen har för fortifikationsförvaltningen lagt fram sina synpunkter på lokalfrågorna. Om dessa synpunkter kan beaktas beräknas sjukvårdsstyrelsens och stabens rumsbehov kunna tillgodoses i anslutning till styrelsens nuvarande lokaler. Viss ombyggnad kan dock bli nödvändig. Kostnaderna för byggnadsåtgärderna har ännu inte kunnat beräknas.

Kostnader m. m.

Omorganisationen som enligt överbefälhavaren bör genomföras den 1 juli 1969 beräknas medföra en ökning av löneutgifterna med omkring 80 000 kr. Antalet tjänster ökas totalt med åtta. Härvid bör, framhåller överbefälhavaren, uppmärksammas att flera av de nya tjänsterna är deltidstjänster. Antalet tjänster för läkare är oförändrat på den centrala nivån och minskar med tre på övriga nivåer. Antalet tjänster för veterinärer minskar också.

Remissyttranden

Den centrala ledningen

Förslagets huvudprinciper för uppgiftsfördelningen mellan myndigheterna på den centrala nivån biträds eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. *Socialstyrelsen* anser att överbefälhavarens förslag bör medföra en väsentlig effektivisering av krigsmaktens sjukvård. Från socialstyrelsens synpunkt anges förslaget ha bl. a. den fördelen, att styrelsens samarbete med krigsmakten kommer att underlättas i och med att styrelsen får endast ett ledningsorgan inom krigsmaktens sjukvårdssektor att hänvända sig till. Styrelsen anser att detta är viktigt bl. a. av det skälet att den militära hälso- och sjukvårdsplaneringen bör anpassas till utvecklingen på den civila sidan, särskilt i fråga om hygien, epidemibekämpning, utnyttjande av sjukvårdsresurser och utbildning av personal av olika kategorier. Styrelsen biträder den föreslagna principiella fördelningen av uppgifter mellan försvarets sjukvårdsstyrelse, försvarsgrenscheferna och värnpliktsverket liksom mellan sjukvårdsstyrelsen och försvarets materielverk. I denna fråga anför *SACO* att sjukvårdsmaterieförvaltningen bör hållas kvar inom sjukvårdsstyrelsen för att kravet på samordning med ledningen av hälso- och sjukvården skall kunna tillgodoses. *Försvarets rationaliseringsinstitut* ifrågasätter däremot lämpligheten av att på sikt låta anskaffning och förvaltning m. m. av sjukvårdsmaterielen ligga kvar i sjukvårdsstyrelsen. Starka skäl anses tala för att anskaffning och hantering av sjukvårdsmaterielens huvuddel bör åläggas försvarets materielverk. Bl. a. som följd härav bedöms det inte vara lämpligt att nu föra över veterinärförvaltningen med tillhörande häst- och hundhållning till sjukvårdsstyrelsen. Eftersom den djurvårdande verksamheten inom krigsmakten på sikt kommer att få begränsad omfattning och avse enbart hundar, ifrågasätter institutet om denna verksamhet förutom i veterinärstyrelsen skall centralt företrädas även i sjukvårdsstyrelsen. Det förefaller enligt institutet rimligt att den djurvårdande verksamheten inom krigsmakten — bortsett från kvarstående frågor om hästar — skall kunna koncentreras till arméns hundskola.

Veterinärstyrelsen har för sin del inte något att invända mot att militär-sjukvården inklusive veterinärtjänsten leds av försvarets sjukvårdsstyrelse. *1966 års värnpliktskommitté* har i sitt yttrande i huvudsak behandlat endast sådana avsnitt i förslaget som har ett nära samband med utbildning av värnpliktig medicinalpersonal. Kommittén har ingenting att erinra mot en centraliserad ledning av personal- och utbildningsplanering m. m. Försvarsgrenschefs inflytande på förbandsproduktionen anses kunna säkerställas genom anvisningar till försvarets sjukvårdsstyrelse.

Beträffande uppgiftsfördelningen anför vidare *SACO* att överbefälhavarens förslag inte innebär någon lösning i fråga om rådande kompetens-

tvister och dubbelarbete mellan försvarets sjukvårdsstyrelse och försvarsgrensoverläkarna. Man borde därför enligt SACO överväga en mer konsekvent tillämpning av centraliseringsprincipen genom att helt inlemma försvarsgrenarnas sjukvårdsledning i sjukvårdsstyrelsen. SACO biträder dock överbefälhavarens förslag att ledningen av den förbandsproducerande verksamheten inom hälso- och sjukvårdsområdet bör åvila försvarsgrenscheferna, men förutsätter att medverkan liksom hittills kommer att lämnas av den centrala ledningen och militärområdesstaberna. SACO anför också viss tveksamhet beträffande den föreslagna ansvarsfördelningen i fråga om krigsplacering och inkallelse av läkarpersonal.

I fråga om huvudprinciperna för de framlagda organisationsförslagen anser *försvarets rationaliseringsinstitut* att överbefälhavaren har iakttagit restriktivitet vid utformningen av ledningsorganens personalinnehåll. Förslagen bör enligt institutet utan större kostnadsökning öka effekten av verksamheten. Med beaktande av att överbefälhavaren har visat restriktivitet för att hålla sig inom krigsmaktens kostnadsram finner *socialstyrelsen* organisationsförslagen väl avvägda. Styrelsen anser emellertid att läkartjänsterna såvitt möjligt bör inrättas som heltidstjänster. *SR* har från sina utgångspunkter inte något att erinra mot förslagen. Förbundet förutsätter att s. k. AB-förhandlingar kommer till stånd innan den nya organisationen träder i kraft. En allmän invändning mot förslagen från *SACO* och i viss mån även *TCO-S* är att organisationen har tillförts för litet personal.

Beträffande överbefälhavarens förslag i fråga om medicinsk expertis i försvarsgrensstaberna ifrågasätter *försvarets rationaliseringsinstitut* om inte tjänsterna för denna expertis i stället borde redovisas vid sjukvårdsstyrelsen och efter behov fördelas till försvarsgrensstaberna. Detta borde enligt institutet medge en bättre hushållning med de knappa läkarresurserna. Liknande synpunkter anförs av *socialstyrelsen* som dock i princip tillstyrker vad överbefälhavaren har föreslagit i fråga om medicinsk personal vid försvarsgrensstaberna. Enligt *SACO* motiverar det stora utbildningsansvar som enligt förslaget läggs på chefen för medicinalkåren att samtliga försvarsgrensläkare förs över till medicinalkårstaben. Därigenom skulle man enligt *SACO* få större möjligheter att anpassa utbildningsanvisningarna efter försvarsgrenarnas behov och att övervaka utbildningen.

1966 års värnpliktskommitté har vid sina studier konstaterat att den hittillsvarande ordningen inom armén med delat ansvar mellan arméöverläkaren och t. ex. tränginspektören ibland har varit mindre ändamålsenlig. Överbefälhavarens förslag att inordna arméstabens läkarexpertis i tränginspektionen anses undanröja nuvarande organisatoriska olägenhet. Kommittén konstaterar vidare att överbefälhavaren i avvaktan på resultat av kommitténs arbete inte har tagit upp några tjänster i central instans

för utbildningspersonal. Kommittén har dock i sitt arbete konstaterat att behovet av utbildningsledare som är fast knutna till läkarfackskolan är synnerligen stort. Behovet får enligt kommittén anses klarlagt oavsett hur läkarnas värnpliktsutbildning organiseras i framtiden. Kommittén förordar att en regementsofficerstjänst inrättas för ändamålet.

Den av överbefälhavaren föreslagna förstärkningen av värnpliktsverket är enligt *försvarets rationaliseringsinstitut* anpassad till behoven i samband med att det nya inskrivnings- och personalredovisningssystemet införs.

I fråga om förslaget till organisation av sjukvårdsstyrelsen pekar *försvarets rationaliseringsinstitut* på att överbefälhavaren inte närmare har analyserat hur ett nytt planerings- och budgetsystem bör påverka sjukvårdsstyrelsens organisation och ansvar för bl. a. förbandssjukvården i fred. Sjukvårdsstyrelsens organisation bör enligt institutets mening kunna anpassas till ett programinriktat budgetsystem. Organisationen av sjukvårdsstyrelsen bör därför t. v. vara provisorisk i avvaktan på studier av en organisation som på sikt är mera ändamålsenlig. Vid en provisorisk organisation i samband med att försvarsgrensläkarinstitutionen avvecklas bör enligt institutet i centralplaneringen byggas in funktioner för programinriktning, ekonomisk planering etc. De hälso- och sjukvårdande funktionerna bör slås samman men kan delas upp på en »fredsbyrå» och en »krigsbyrå». Den specialmedicinska byrån föreslås inriktas på forskningsuppgifter, medan den administrativa byrån bör avses för personaladministrativa och expeditionella uppgifter. Därutöver kan enligt institutet komma en enhet för bl. a. utbildningsärenden, beroende på hur frågorna om eventuell läkarfackskola och stab för den föreslagna medicinalkåren kan komma att lösas. Institutet bedömer att den skisserade organisationen kräver en större andel ekonomiskt och administrativt skolade tjänstemän, i första hand inom centralplaneringen och »fredsbyrån». Det bör därför övervägas i vad mån föreslagna tjänster för läkare kan bytas ut mot sådan personal. Institutet anser också att man i ökad omfattning bör ersätta deltidstjänstgörande läkare och veterinärer med heltidsanställd personal. Beträffande materielbyrån biträder institutet överbefälhavarens uppfattning att förutsättningar f. n. saknas att lägga fram slutligt förslag till organisation.

Socialstyrelsen vänder sig mot att antalet läkartjänster vid sjukvårdsbyrån i förhållande till nuläget har minskats med en deltidstjänst. Eftersom sjukvårdsbyrån har huvudansvaret för ett stort antal centrala uppgifter är det enligt styrelsen önskvärt att åtminstone nuvarande antal tjänster behålls. Samtidigt ifrågasätter styrelsen behovet av ingenjörstjänsten vid samma byrå med hänsyn till att det bör vara möjligt att i stället använda expertis hos socialvårdens och sjukvårdens planerings- och ratio-

naliseringsinstitut. Socialstyrelsen anser vidare att staben för försvarets medicinalkår organisatoriskt bör inordnas i sjukvårdsstyrelsen.

Som ett helhetsomdöme om förslagen rörande sjukvårdsstyrelsen anför SACO att styrelsen med den tänkta personaltilldelningen får antas endast med svårighet kunna utöva en effektiv ledning av krigsmaktens sjukvård.

SACO framhåller vidare bl. a. att de veterinära arbetsuppgifterna bäst främjas om de handhas vid en självständig arbetsenhet. Samma uppfattning redovisas av *veterinärstyrelsen* som i övrigt anser att den veterinärmedicinska enheten bör tillföras ytterligare en byråveterinär, eftersom inrättandet av en byråingenjörstjänst inte minskar behovet av veterinärer. SACO kan dock acceptera att de veterinärmedicinska uppgifterna provisoriskt handläggs vid en utvidgad hälsovårdsbyrå, som i princip bör leda all veterinär verksamhet inom försvaret, och har därför i princip inte något att invända mot att överfältveterinären inordnas i hälsovårdsbyrån med titeln försvarsöverveterinär. I egenskap av krigsmaktens högste veterinäre målsman och dess expert i veterinärmedicinska frågor föreslås han dock få en självständig ställning direkt under generalläkaren. I detta sammanhang föreslår SACO också att veterinärpersonalen utökas. SACO anser slutligen att det bör övervägas att föra samman samtliga specialflygläkare — inkl. specialflygläkare vid flygstaben — i en grupp, eventuellt med placering vid specialmedicinska byrån.

Enligt TCO-S bör sju tjänster för pensionerad officer resp. underofficer, som har tagits upp i förslaget till sjukvårdsstyrelsens personalorganisation, ersättas med lönegradsplacerade tjänster vars kategoritillhörighet bör bedömas med utgångspunkt i arbetsuppgifternas innehåll och karaktär. TCO-S anser vidare att sjukvårdsstyrelsens organisation innefattar för få biträdestjänster.

Den regionala ledningen

Försvarets rationaliseringsinstitut biträder den föreslagna personella förstärkningen vid militärområdesstabernas och Gotlands militärkommandostabs hälso- och sjukvårdsavdelningar. Med hänsyn till att organisationen av militärområdesstaberna är provisorisk i avvaktan på översyn anser institutet att föreslagna tjänster också bör inrättas provisoriskt. Institutet, som pekar på att vissa kostnadskrävande övergångsåtgärder kan behövas bl. a. med hänsyn till att fyra veterinärer nu tjänstgör i ordinarie befattningar vid militärområdesstaberna, ifrågasätter vidare om den föreslagna indragningen av fem tjänster för utbildningsläkare vid förband kan inräknas som en vinst i detta sammanhang. Indragningen av dessa tjänster avstyrks av *1966 års värnpliktskommitté*, som erinrar om att beslutet om att inrätta tjänsterna bör ses som ett led i förverkligandet av försvarssjukvårdsutredningens förslag. Värnpliktskommittén har under sitt arbete konstaterat att

avsaknaden av militärläkare i utbildningsarbetet inverkar menligt på resultatet. Detta anges särskilt gälla vid trängtruppernas sjukvårdsbefälsskolor för värnpliktiga läkare och läkarassistenter men också i hög grad vid förbandsutbildningen av t. ex. brigadsjukvårdskompani. Om läkare medverkar i denna utbildning anser kommittén att den värnpliktiga medicinalpersonalens attityd till utbildningen bör kunna förbättras och övrig sjukvårdspersonals tillämpade utbildning kunna ges ett innehåll som bättre än f. n. svarar mot kraven under fältförhållanden.

Socialstyrelsen konstaterar att överbefälhavarens förslag till organisation även i fråga om den regionala ledningen är väsentligt reducerat i förhållande till försvarssjukvårdsutredningens förslag. Mot bakgrund av bl. a. det stora behov som föreligger av en samordning på den regionala nivån av de civila och militära krigsförberedelserna inom sjukvårdsområdet hade det varit i hög grad önskvärt att tjänsterna för förste stabsläkare vid samtliga militärområdesstaber inrättades som heltidstjänster. Överbefälhavarens förslag måste därför enligt styrelsen i detta avseende betraktas som ett minimikrav. Likartade synpunkter anförs av SACO som framhåller att de uppgifter som åvilar militärbefälhavarna förutsätter att dessa tillförs resurser som svarar mot den centrala ledningens krav och anvisningar. SACO anser att chefsläkaren med underställd personal i enlighet med försvarssjukvårdsutredningens förslag bör underställas stabschefen i stället för att ingå i underhållssektionen. Chefsläkarnas ställning som militärbefälhavarnas inspektörer för sjukvårdstjänsten motiverar enligt SACO att dessa får en ställning som svarar mot övriga inspektörers och att en heltidstjänst inrättas inom varje militärområde. SACO föreslår att en läkare vid varje militärområdesstab skall ha i huvudsak samma kompetens som länsläkare och att chef för militärområdesstabs hälso- och sjukvårdsavdelning benämns militärområdesläkare. Denne bör enligt SACO få ett ökat antal biträdande stabsläkare till sitt förfogande, framför allt i de större militärområdena. SACO anser slutligen att stabsläkare inte bör tjänstgöra vid inskrivningscentralerna, eftersom en sådan ordning skulle inverka menligt på stabsarbetets kontinuitet och medföra behov av ytterligare läkartjänster vid staberna.

Enligt *veterinärstyrelsen* skulle ett återinrättande av stabsveterinärtjänster inom varje militärområde ge en helt annan effektivitet åt den regionala verksamheten på det veterinärmedicinska området och göra det möjligt att avveckla det inte helt tillfredsställande arrangemanget med arvodesanställda veterinärer för livsmedelshygieniska uppgifter vid förbanden. Att annat än på enstaka platser finna veterinärer som kan åta sig stabstjänst med tio timmars tjänstgöring i veckan och därtill vid övningar kunna lämna stabsorten torde enligt veterinärstyrelsen inte vara möjligt. Det anses inte heller realistiskt att lägga ansvaret för all övervakning och rådgivning i livsmedelshygieniska frågor på hälsovårdsinspektörer. Veterinärstyrelsen

anser därför att det inom varje militärområde bör inrättas en tjänst som stabsveterinär. Denne bör inom sitt verksamhetsfält ges samma ställning som länsveterinär inom län. På honom bör bl. a. ankomma att i samverkan med hälsovårdsinspektörerna svara för såväl allmän övervakning som inspektion beträffande livsmedelshygienen på samtliga förband inom militärområdet. I stort sett samma uppfattning redovisas av SACO som framhåller att ett förverkligande av överbefälhavarens förslag i fråga om livsmedelshygienen på lokal och regional nivå skulle innebära en nedrustning av resurserna och betydligt ökade risker för livsmedelsburna infektioner m. m. SACO kan därför acceptera att stabsveterinärtjänsterna inrättas som deltidstjänster endast om de utformas som huvudsysslor. SACO föreslår att en veterinärtjänst med tjänstgöringsskyldighet på minst 25 timmar per vecka inrättas vid var och en av de sex militärområdesstaberna. För tjänsterna vid Södra och Östra militärområdesstaberna bör dock heltidsanställning övervägas med hänsyn till arbetsuppgifternas omfattning. I detta sammanhang bör också nämnas att SACO anser att behovet av apotekare i de regionala staberna är väl dokumenterat. Enligt SACO:s bedömning är tio timmars tjänstgöring per vecka ett minimum vid samtliga staber. SACO påpekar också att apotekaren vid läkemedelscentralen i Boden inte kan disponeras för uppgifter vid Övre Norrlands militärområdesstab utöver sin ordinarie arbetstid.

SACO framhåller slutligen att den speciella krigsplanläggningen inom hälso- och sjukvårdsområdet och den eftersträlvade likformigheten mellan krigs- och fredsorganiserad stab medför behov av militär medverkan inom stabernas hälso- och sjukvårdsenheter. Genom bristen på aktiva officerare får emellertid kravet på militär medverkan enligt SACO inskränkas till en arvodesanställd pensionerad officer vid varje militärområdesstab. TCO-S föreslår i detta hänseende att arvodestjänsterna för pensionerad underofficer vid Bergslagens militärområdesstab och Gotlands militärkommandostab ersätts med tjänster för förvaltare. Enligt TCO-S är det orealistiskt att räkna med att arbetsuppgifterna vid dessa staber skall kunna lösas av pensionsavgången personal.

Försvarets medicinalkår

Behovet av en försvarets medicinalkår med stab liksom lämpligheten av att nu inrätta en sådan ifrågasätts starkt av *försvarets rationaliseringsinstitut*. Anordningen anses medföra att ansvarsförhållandena kompliceras och att eljest samordnade resurser splittras. Beträffande lämpligheten av att nu inrätta en gemensam medicinalkår för krigsmakten erinrar institutet om att Kungl. Maj:t i juni 1968 har tillsatt en utredning som har till uppgift att granska vissa personalfrågor inom tyg- och intendenturmaterieförvaltningsområdet m. m. Enligt institutets uppfattning föreligger

vissa likartade förhållanden mellan materielverkets och sjukvårdsstyrelsens verksamhetsområden. Inrättandet av en medicinalkår föreslås därför anstå tills ifrågavarande personalproblem har belysts.

Enligt rationaliseringsinstitutets uppfattning bör den medicinska personal det här är fråga om anställas direkt av sjukvårdsstyrelsen eller annan berörd myndighet i samråd med styrelsen. Omplacerings- och kommenderingsärenden bedöms kunna handläggas inom ramen för sjukvårdsstyrelsens personaladministrativa verksamhet. Också övriga uppgifter som skulle ha ankommit på kårstaben bör enligt institutet fullgöras av sjukvårdsstyrelsen. Kårstabens utbildande verksamhet måste enligt institutet ses i samband med frågan om att inrätta en särskild försvarets sjukvårdsskola. Denna fråga utreds f. n. inom 1966 års värnpliktskommitté. Enligt institutets uppfattning kan en stor del av den centralt ledda sjukvårdsutbildningen åläggas ledningen för en sådan skola, varvid ytterligare erforderlig central utbildningsledning bör åläggas sjukvårdsstyrelsen. Detta anses som förut har nämnts kunna återverka på styrelsens organisation.

Övriga remissinstanser har inte något att erinra mot att en försvarets medicinalkår inrättas men har anfört vissa synpunkter på överbefälhavarens förslag i fråga om kårens organisation och uppgifter m. m. Som tidigare har nämnts anser *socialstyrelsen* att medicinalkårstaben bör inordnas som en särskild enhet inom sjukvårdsstyrelsen. Som skäl härför anförs att kåren och sjukvårdsstyrelsen får gemensam chef, att kårstaben förutsätts ha samma expedition som styrelsen och att stabens behov av ytterligare medicinsk expertis skall tillhandahållas av sjukvårdsstyrelsen. En anknytning till sjukvårdsstyrelsen bedöms även underlätta en ändamålsenlig fördelning av medicinalpersonalen för krigsplacering inom den militära och civila krigssjukvården samt en samordnad utbildning i försvars- och katastrofmedicin. Överbefälhavarens förslag om orderrätt gentemot personalkårchefen anses kunna tillgodoses genom föreskrift i sjukvårdsstyrelsens instruktion.

Socialstyrelsen biträder också den föreslagna ordningen för registrering och krigsplacering av medicinalpersonal. Styrelsen förutsätter att ett nära samråd äger rum mellan styrelsen och värnpliktsverket bl. a. i fråga om möjligheterna att integrera de båda verkens ADB-system. Vidare förutsätter styrelsen att värnpliktsverket i sitt krigsplaceringsarbete genom chefen för medicinalkåren får tillgång till medicinsk sakkunskap så att krigsplaceringen leder till högsta möjliga effektivitet. Likartade synpunkter anförs av *1966 års värnpliktskommitté*, som inte har något att erinra mot de föreslagna samarbetsformerna mellan personalkårchefen och värnpliktsverket. Kommittén betonar i övrigt vikten av ett nära samarbete mellan personalkårchefen, universitetskanslersämbetet och socialstyrelsen i frågor som rör medicinalpersonalen. Som tidigare har nämnts anser *SACO* att an-

svaret i fråga om fördelningen av krigsplacering och inkallelser till utbildning m. m. bör åvila chefen för medicinalkåren.

Den av överbefälhavaren föreslagna personaluppsättningen vid medicinalkårstaben finner SACO helt otillräcklig. SACO anser att staben i första hand bör förstärkas med läkare som i överbefälhavarens förslag har avdelats för försvarsgrenarna.

Beträffande kårens sammansättning anför 1966 års värnpliktskommitté att överbefälhavarens förslag har karaktären av en övergångsorganisation i avvaktan på statsmakternas ställningstagande till tjänsteställningsutredningens förslag. Kommittén finner förslaget att förbandsläkarna skall ingå i kåren lämpligt med hänsyn till att deras medverkan i förbandsutbildning m.m. härigenom bör underlättas. Av samma skäl förordar kommittén att apotekarna redan från början inordnas i medicinalkåren. Kommittén hänvisar därvid till det allsidiga utredningsunderlag som den förfogar över rörande denna kategori. Samma uppfattning som värnpliktskommittén i fråga om förbandsläkare och apotekare redovisas av SACO, som även anser att militärtandläkare bör ingå i kåren. Veterinärstyrelsen anser att behov föreligger i krigsorganisationen av veterinärer med särskild utbildning och tjänstgöringserfarenhet. Detta behov bör enligt styrelsen tillgodoses genom att ett visst antal reservanställda veterinärer behålls. Dessa bör också utnyttjas för tjänstgöring vid vikariat och vakanser.

TCO-S anser det beklagligt att frågan om bl. a. sjuksköterskornas tjänsteställning, arbetsuppgifter, utbildning och inordnande i försvarets medicinalkår skjuts på framtiden. TCO-S förutsätter att frågorna blir föremål för ställningstagande snarast möjligt i annat sammanhang. Enligt SACO är många frågor som hänger samman med rekrytering till militärläkartjänsterna olösta. Särskilt heltidstjänst anses skapa nya problem i fråga om behörighetskrav och meritvärdering. SACO understryker också att militärläkarnas rent medicinska vidareutbildning inte får försummas.

Departementschefen

Militärsjukvårdens centrala ledning har på senare tid behandlats av flera utredningar. Dessa har genomgående förordat en mera enhetlig ledning än den som har funnits hittills. Senast togs frågan upp av 1962 års försvarssjukvårdsutredning i betänkandet Militärsjukvården (SOU 1966: 35). I betänkandet behandlades också bl. a. militärsjukvårdens regionala ledning och frågan om att inrätta en för försvaret gemensam medicinalkår.

I november 1968 har överbefälhavaren lagt fram förslag om militärsjukvårdens centrala och regionala ledning och om en försvarets medicinalkår.

Beträffande militärsjukvårdens centrala ledning gäller f. n. följande uppgiftsfördelning. Försvarets sjukvårdsstyrelse leder

hälso- och sjukvården inom krigsmakten. Styrelsen är skyldig att följa överbefälhavarens direktiv för att tillgodose den operativa verksamheten och det operativa krigsförberedelsearbetet. Försvarsgrenscheferna har ansvaret för den hälso- och sjukvårdsutbildning som ingår i förbandsproduktionen och vidare för en del uppgifter inom militärsjukvårdens område som ligger vid sidan av den förbandsproducerande verksamheten. Dit hör bl. a. viss militärmedicinsk forskning. Ledningen av djurhälsovården och djursjukvården inom krigsmakten är knuten till arméstaben. Förvaltningen av veterinärmaterielen handhas av försvarets materielverk som också svarar för häst- och hundhållningen inom krigsmakten. Den centrala sjukvårdsförvaltningen i övrigt handhas av sjukvårdsstyrelsen.

Försvarets sjukvårdsstyrelse, som har en generalläkare som chef, är indelad i en planeringsgrupp, en hälsovårdsbyrå, en sjukvårdsbyrå, en materielbyrå och en administrativ sektion. Styrelsen är också chefsmyndighet för militärapoteket och militärmedicinska undersökningscentralen. Direkt under generalläkaren lyder försvarsövertandläkaren.

Vid varje försvarsgrensstab finns särskild personal för handläggning av medicinska frågor. Denna personal, som har försvarsgrensöverläkaren som chef, lyder direkt under försvarsgrensstabschefen. Vid arméstaben finns vidare för veterinärmedicinska frågor en överfältveterinär med underlydande personal. Även överfältveterinären och hans medhjälpare lyder direkt under försvarsgrensstabschefen.

Vid intendenturmaterieförvaltningen inom försvarets materielverk finns vid förrådsbyrån en hästdetalj som svarar för häst- och hundhållningen inom krigsmakten och för den veterinärförvaltning som är knuten till materielverket.

Vid omorganisationen av krigsmaktens regionala ledning (prop. 1964: 109, SU 27, rskr 217 och prop 1966: 110, SU 99, rskr 248) flyttades den personal som dittills på regional nivå var avsedd för medicinska frågor utan förändringar över till de nya militärområdesstaberna och Gotlands militärkommandostab. Personalen är vid varje stab sammanförd till en hälso- och sjukvårdsavdelning som ingår i stabens underhållssektion. 1960 års försvarsledningsutredning föreslog emellertid i det betänkande som låg till grund för 1964 års riksdagsbeslut (SOU 1963: 65) att organisatoriska och personella resurser snarast borde skapas för att militärbefälhavarna i full utsträckning skulle kunna utöva ledningen av sjukvårdsförvaltningen vid underställda förband. I avvaktan på en organisatorisk utbyggnad av militärområdesstaberna har militärbefälhavarnas uppgifter inom sjukvårdsförvaltningen begränsats. De lokala förvaltningsmyndigheterna lyder därför t. v. enligt praxis i detta hänseende direkt under försvarets sjukvårdsstyrelse.

Krigsmaktens fast anställda medicinalpersonal är f. n. uppdelad på tre personalkårer, fältläkarkåren, marinläkarkåren och fältveterinärkåren med resp. arméöverläkaren, marinöverläkaren och överfältvete-

rinären som kårchef. Vidare finns ett antal flygläkare som lyder under chefen för flygvapnet.

Överbefälhavarens förslag rörande den centrala ledningen av militärsjukvården berör försvarsgrensstaberna, värnpliktsverket, militärpsykologiska institutet, försvarets sjukvårdsstyrelse och försvarets materielverk. Det förutsätter vidare inrättandet av en försvarets medicinalkår.

Överbefälhavaren godtar nu gällande huvudprinciper för fördelningen mellan olika myndigheter av ansvaret för den centrala ledningen av militärsjukvården. Han föreslår dock att myndigheternas arbetsuppgifter blir i stor utsträckning omfördelade. Enligt förslaget förs vissa uppgifter över från försvarsgrenscheferna till försvarets sjukvårdsstyrelse, bl. a. huvuddelen av de uppgifter inom forskningens område som nu åvilar försvarsgrensstaberna. Andra av försvarsgrenarnas nuvarande åligganden föreslås bli fördelade på värnpliktsverket och chefen för medicinalkåren. Värnpliktsverket och kårchefen föreslås i samråd handlägga bl. a. frågor rörande registrering och krigsplacering av medicinalpersonal. Kårchefen bör vidare enligt överbefälhavarens mening handha en del av de utbildningsfrågor inom sjukvårdsområdet som nu handläggs av försvarsgrensöverläkarna. Slutligen föreslår överbefälhavaren att försvarets materielverks uppgifter rörande veterinärförvaltningen m. m. förs över till sjukvårdsstyrelsen.

Till följd av denna omfördelning av arbetsuppgifterna kan försvarsgrensöverläkar- och överfältveterinärinstitutionerna utgå ur försvarsgrensstabernas organisation och hästdetaljen vid intendenturmaterieförvaltningen dras in. Ett begränsat antal läkare m.fl. föreslås dock finnas kvar i försvarsgrensstaberna. Vid flygstaben är detta nödvändigt bl. a. med hänsyn till stabens viktiga uppgifter inom flygsäkerhetens område. Personalen föreslås ingå i stabernas sektioner och avdelningar och således inte bilda självständiga enheter.

Enligt överbefälhavaren bör vidare värnpliktsverket tillföras fyra tjänster för sina nya uppgifter rörande registrering och krigsplacering av medicinalpersonal.

Beträffande försvarets sjukvårdsstyrelse föreslås att den under verkschefen (generalläkaren) organiseras på centralplanering, hälsovårdsbyrå, sjukvårdsbyrå, specialmedicinsk byrå, materielbyrå och administrativ byrå.

Centralplaneringen som tillkommer genom en utbyggnad av den nuvarande planeringsgruppen skall bl. a. hålla samman arbetet med styrelsens krigsförvaltningsplaner och svara för styrelsens budgetarbete. Den skall vidare samordna planeringen av den militärmedicinska forskningen. Till centralplaneringen föreslås knytas en rörlig tillämpningsgrupp.

Hälsovårdsbyrån avses främst svara för uppgifter inom den förebyggande hälsovårdens område. Dit bör enligt överbefälhavaren också föras de frågor rörande den militära djurhälsovården och djursjukvården m. m. som f. n. fullgörs inom arméstaben samt den häst- och hundhållning som materiel-

verket f. n. svarar för. Veterinärpersonalen för dessa uppgifter och för frågor som rör livsmedelshygien föreslås bilda en arbetsenhet inom byrån.

Sjukvårdsbyrån föreslås svara för ärenden som hänger samman med krigsmaktens sjukvård i allmänhet.

Vid specialmedicinska byrån, som nyinrättas, skall enligt förslaget handläggas frågor om inverkan på människan av höga och låga tryck och av accelerationskrafter samt frågor om långtidsvistelser i slutna rum och om individens påverkan av stridsmiljö, dvs. frågor av bioteknologisk natur.

Beträffande materielbyrån bedömer överbefälhavaren att förutsättningar saknas att nu lägga fram ett slutligt förslag till organisation, eftersom byrån kan komma att påverkas av den pågående utredningen av anskaffningsverksamheten inom försvarets materielverk. Överbefälhavaren räknar därför med att byrån tills vidare skall ha i stort sett oförändrade uppgifter i förhållande till nuläget. Vissa uppgifter tillkommer dock i fråga om förvaltningen av veterinärmateriel. Byrån föreslås vidare få resurser för att överta viss försöksverksamhet med militära materielkonstruktioner från den försöksstation arméöverläkaren intill den 1 juli 1969 driver i Hässleholm (prop. 1968: 109, SU 124, rskr 282).

Den nuvarande administrativa sektionen föreslås bli omvandlad till administrativ byrå. Bland byråns uppgifter understryker överbefälhavaren särskilt kontrollen av tillämpningen i ekonomiskt hänseende av de avtal som gäller för ersättning åt tjänsteläkarna inom krigsmakten.

Överbefälhavarens förslag till organisation av försvarets sjukvårdsstyrelse tar upp sammanlagt 98 tjänster, varav fem med avlöning från annat anslag än sjukvårdsstyrelsens förvaltningskostnadsanslag. Detta innebär en utökning med 16 tjänster i förhållande till nu gällande organisation.

Beträffande den regionala ledningen av militärsjukvården förutsätter överbefälhavaren att militärbefälhavaren under honom skall ha ansvaret för ledningen av den operativa verksamheten och det operativa krigsförberedelsearbetet inom militärområdet. Militärbefälhavaren (chefen för Gotlands militärkommando) bör vidare under vederbörande försvarsgrenschef leda och kontrollera hälso- och sjukvårdsutbildningen vid underställda förband. Sjukvårdsförvaltningen, veterinärförvaltningen samt den hälso- och sjukvårdande jämte den veterinärmedicinska verksamheten bör ledas och kontrolleras av militärbefälhavaren (militärkommandochefen) under försvarets sjukvårdsstyrelse. Ledningsansvaret föreslås omfatta samtliga regionala och lokala myndigheter inom militärområdet.

Den föreslagna organisationen innebär att till militärområdesstaberna och Gotlands militärkommandostab knyts 46 tjänster för hälso- och sjukvård i stället för 30 i nu gällande organisation.

I samband med omorganisationen föreslås att två tjänster för marinläkare av 1. graden dras in, en vid Gotlands kustartilleriförsvaret och en vid Norrlands kustartilleriförsvaret. Som ersättning för sistnämnda tjänst bör inrättas en arvodestjänst för förbandsläkare. Vidare föreslår överbefälhavaren att

arméns och marinens avlöningsanslag minskas med resp. del av utgifterna för de fem tjänster för utbildningsläkare som Kungl. Maj:t har fått bemyndigande att inrätta den 1 juli 1968 vid vissa trängförband och Berga örlogsskolor (prop. 1968: 109 s. 46 och 55). Tjänsterna har inte inrättats.

Överbefälhavaren föreslår slutligen att det inrättas en för krigsmakten gemensam medicinalkår (försvarets medicinalkår) med generalläkaren som personalkårchef. Kårchefen föreslås lyda direkt under överbefälhavaren. I kåren föreslås tills vidare inordnas militärläkare och militärveterinärer på aktiv stat och i reserv samt förbandsläkare. Frågan om anställningsvillkor m. m. för den personal som avses ingå i kåren bör enligt överbefälhavaren utredas av kårchefen.

Överbefälhavaren räknar med att de organisationsändringar som han förordar skall genomföras den 1 juli 1969. De beräknas medföra obetydliga kostnadsökningar.

Som jag har redovisat i det föregående har frågan om militärsjukvårdens ledning på senare år aktualiserats av flera olika utredningar. De reformförslag som därvid har förts fram har emellertid av olika anledningar inte genomförts, vilket har medfört att sjukvårdsledningen fortfarande är splitt-rad på flera myndigheter. Jag finner det mot denna bakgrund angeläget att få till stånd en förbättring och anser att överbefälhavarens förslag i allt väsentligt kan tjäna som underlag.

Överbefälhavarens förslag rörande fördelningen på olika myndigheter av ansvaret för huvudfunktionerna inom militärsjukvårdens centrala ledning överensstämmer med nu gällande ordning och rimmar väl med de organisatoriska principerna för krigsmaktens ledning i övrigt. Jag har därför inte något att erinra mot förslaget i denna del. Den fördelning av arbetsuppgifter mellan olika myndigheter som överbefälhavaren har förordat finner jag liksom flertalet remissinstanser i huvudsak riktig. I likhet med försvarets rationaliseringsinstitut anser jag dock att försvarets materielverk tills vidare bör behålla sina nuvarande uppgifter inom veterinärförvaltningens område liksom sina åligganden beträffande häst- och hundhållningen inom krigsmakten. Som framgår av redogörelsen i det föregående är anskaffningsverksamheten m. m. inom försvarets materielverk f. n. under utredning. Resultatet av detta utredningsarbete bör avvaktas innan slutlig ställning tas till vilken myndighet som bör ha ansvaret för ifrågavarande uppgifter. I avvaktan på detta bör uppgifterna vara kvar vid materielverket. Försvarets materielverk kommer på det sättet inte att beröras av omorganisationen.

Mot överbefälhavarens förslag att dra in försvarsgrensöverläkarna och överfältveterinären samt i övrigt kraftigt minska den medicinska expertisen inom försvarsgrensstaberna har remissinstanserna inte haft några invändningar. Även jag biträder överbefälhavarens förslag i detta hänseende och delar hans mening beträffande omfattningen av den medicinska expertis som behövs vid försvarsgrensstaberna. Flertalet remissinstanser biträder

överbefälhavarens förslag att denna läkarexpertis bör ordnas in i försvarsgrensstabernas organisation. SACO framhåller dock att en konsekvent tillämpning av centraliseringsprincipen kräver att försvarsgrenarnas sjukvårdsledning inlemmas i sjukvårdsstyrelsen. Vidare anser försvarets rationaliseringsinstitut att försvarsgrensstabernas medicinska expertis bör redovisas vid sjukvårdsstyrelsen och efter behov fördelas till försvarsgrensstaberna, vilket skulle medge ett bättre utnyttjande av läkarpersonalen. Jag kan i princip dela denna uppfattning men bedömer att den personal som i den nya organisationen avses för medicinska frågor vid försvarsgrensstaberna kommer att bli fullt sysselsatt med arbetsuppgifterna där. Någon reell möjlighet att uppnå ökad rörlighet vid utnyttjandet av personalen torde därför inte föreligga. Jag är därför inte beredd att förorda något avsteg från överbefälhavarens förslag beträffande den organisatoriska anknytningen av läkarpersonalen till försvarsgrensstaberna.

Beträffande försvarets sjukvårdsstyrelse ansluter jag mig till förslaget att inrätta en enhet för specialmedicinska frågor. Enheten bör organiseras som en fristående sektion. Enheterna för planering och administrativa göromål bör enligt min mening inte omvandlas till byråer. Den nuvarande planeringsgruppen bör benämnas centralplanering. Härtill kommer styrelsens nuvarande byråer, hälsovårdsbyrån, sjukvårdsbyrån och materielbyrån. Jag biträder alltså inte rationaliseringsinstitutets uppfattning att hälso- och sjukvårdsfunktionerna bör slås samman och därefter eventuellt delas upp på en freds- och en krigsbyrå. En sådan lösning skulle enligt min mening kunna medföra ett ökat behov av läkare och kan därför inte komma ifråga. Jag förordar alltså att sjukvårdsstyrelsen under en generalläkare som chef indelas i en centralplanering, en hälsovårdsbyrå, en sjukvårdsbyrå där också försvarsöverandläkaren bör ingå, en materielbyrå, en specialmedicinsk sektion och en administrativ sektion. I styrelsens organisation bör vidare inordnas stabsorganet för den gemensamma medicinalkår som jag kommer att föreslå i det följande. Överbefälhavaren har föreslagit att kåren skall ha en fristående stab men jag delar här socialstyrelsens uppfattning att man genom att inordna stabsorganet i sjukvårdsstyrelsen bättre kan utnyttja styrelsens expertis för stabens uppgifter än enligt överbefälhavarens förslag.

Beträffande den föreslagna personalorganisationen för sjukvårdsstyrelsen efterlyser rationaliseringsinstitutet en större andel ekonomiskt och administrativt skolade tjänstemän. SACO anser att sjukvårdsstyrelsen med den föreslagna personaluppsättningen får antas endast med svårighet kunna utöva en verkligt effektiv ledning av krigsmaktens sjukvård. Enligt min mening är det på grund av den begränsade tillgången på läkare nödvändigt att iaktta stor restriktivitet när det gäller att inrätta tjänster för läkare i sjukvårdsstyrelsen. Läkare bör tas i anspråk för administrativa göromål endast om den medicinska anknytningen klart motiverar detta. Jag vill erinra om att socialstyrelsen i stort tillstyrker överbefälhavarens förslag.

Jag anser mig i huvudsak kunna biträda detta men vill främst av organisatoriska skäl förorda vissa ändringar.

För hälsovårdsbyrån räknar jag sålunda med två tjänster mindre än överbefälhavaren eftersom den föreslagna överflyttningen av vissa uppgifter från materielverket inte bör komma till stånd. Beträffande de båda tjänster vid specialmedicinska sektionen som överbefälhavaren föreslår skall tillkomma i utbyte mot personal som nu avlönas av medel för försvarsmedicinsk forskning erinrar jag om mitt uttalande vid anmälan av anslaget Försvarsmedicinsk forskning i prop. 1969: 1 (bil. 6 s. 162). Jag förklarade därvid att jag inte var beredd att tillstyrka att några utgifter för de permanenta forskargrupperna förs över till andra anslag. Därför räknar jag inte med dessa båda tjänster i sjukvårdsstyrelsens organisation. I motsats till SACO och veterinärstyrelsen anser jag att de veterinära arbetsuppgifterna i enlighet med överbefälhavarens förslag bör handläggas inom hälsovårdsbyrån.

I likhet med överbefälhavaren anser jag att förutsättningar saknas för att nu ta slutlig ställning till organisation av sjukvårdsstyrelsens materielbyrå. Materielanskaffningsutredningen, som har att behandla materielanskaffningsfunktionen även vid sjukvårdsstyrelsen, bör få tillfälle att ta ställning till frågan innan den slutligt avgörs. För byråns nuvarande uppgifter behövs en utökning med en tjänsteman. Jag anser mig inte böra beräkna medel för sådana personalförändringar att byrån skall kunna svara för försöksverksamhet av det slag som intill nästa budgetår bedrivs vid arméöverläkarens försöksstation i Hässleholm. Personalbehovet härför bör tills vidare kunna tillgodoses genom kommendering. För anlitan­de av expertis för försöksverksamheten räknar jag emellertid medel i enlighet med överbefälhavarens förslag.

Jag förutsätter att sjukvårdsstyrelsen i viss omfattning samarbetar med organ för civil hälso- och sjukvård för att på det sättet bl. a. minska behovet av egen kapacitet för utredningar m. m.

Beträffande den regionala ledningen har jag tidigare fram­hållit att 1966 års ledningsreform inte omfattade sjukvårdsområdet. Jag anser det emellertid angeläget att reformen fullföljs även i denna del. Därigenom uppfylls också en av förutsättningarna för den omorganisation av förbandssjukvården som genomfördes år 1966. Jag tillstyrker därför helt överbefälhavarens förslag till organisation av hälso- och sjukvårdsavdelningarna vid militärområdesstaberna och Gotlands militärkommandostab. Den personaluppsättning som överbefälhavaren har föreslagit för hälso- och sjukvårdsavdelningarna har av flera remissinstanser ansetts vara för knapp. Jag räknar emellertid med att den föreslagna personalen genom ett rationellt utnyttjande skall räcka för de uppgifter som skall fullgöras inom de regionala staberna. Jag är alltså inte beredd att förorda några personalökningar utöver överbefälhavarens förslag. Jag räknar också med de in­dragningar av läkartjänster och den minskning av medelstillelningen för

läkartjänster vid vissa förband och kustartilleriförsvaret som överbefälhavaren har föreslagit utöver de indragningar organisationsändringen medför inom de högre regionala staberna. I samband därmed måste emellertid Norrlands kustartilleriförsvaret tillföras en arvodesanställd förbandsläkare.

Flera remissinstanser har tagit upp frågan om deltidstjänstgöring för tjänstemän i de regionala staberna. Efter en tids prövning av den nya ordningen kan det bli aktuellt att undersöka hur uppgifterna för främst veterinärer och apotekare löses. Därvid bör bl. a. studeras om tjänstemän av detta slag men med längre veckoarbetstid lämpligen kan verka inom mer än ett militärområde.

Jag går därefter över till frågan om en för försvaret gemensam medicinskår och vill då först erinra om att jag i det föregående har utgått från att tjänsterna för försvarsgrensöverläkarna och överfältveterinären skall dras in. Detta innebär att fältläkar-, marinläkar- och fältveterinärkårerna kommer att förlora sina kårchefer. Dessa kårers fortsatta ställning måste därför övervägas i detta sammanhang. I likhet med överbefälhavaren anser jag det lämpligt att de tre nämnda kårernas personal förs samman till en gemensam kår. Denna bör därutöver redan från början omfatta även flygläkare och förbandsläkare samt viss reservpersonal. Jag är däremot f. n. inte beredd att tillstyrka de förslag som vissa remissinstanser har fört fram om att också apotekare och tandläkare skall ingå i kåren. Jag förordar alltså att en kår av angiven omfattning inrättas. Kåren bör benämnas försvarets medicinskår och ställas under generalläkarens ledning. Denne bör i sin egenskap av kårchef lyda direkt under överbefälhavaren. Jag förutsätter att medicinskårens rekrytering m. m. i avvaktan på närmare förslag från kårchefen sker i huvudsak som nu.

I medicinskårens stabsenhet, som bör kallas medicinskårexpeditionen, bör i huvudsak ingå de tjänster som överbefälhavaren har räknat med för den kårstab som han har föreslagit. I stället för två deltidstjänstgörande stabsläkare räknar jag med en heltidsanställd sådan. Antalet biträden bör enligt min mening vara två i stället för tre.

De personaländringar som jag beräknar framgår av följande sammanställning.

	Nuvarande organisation	Förändring	Föreslagen organisation
Arméstaben	21	— 18½	2½
Marinstaben	9	— 7½	1½
Flygstaben	8	— 4	4
Värnpliktsverket	—	+ 4	4
Försvarets sjukvårdsstyrelse	82	+ 17	99
Militärområdesstaber m. m.	30	+ 16	46
Marinen		— 2	— 2
Summa	150	+ 5	155

Anm. Deltidstjänst för läkare, tandläkare, veterinär och apotekare anges som hel tjänst. Halvtidstjänst för biträdespersonal anges som halv tjänst.

I de delar som anställnings- och arbetsvillkor är förhandlingsfrågor avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som betingas av vad jag har anfört i det föregående.

Vissa övergångsanordningar m. m. torde bli nödvändiga i samband med förslagens genomförande. Jag tänker i detta sammanhang bl. a. på konsekvenserna av indragningen av tjänsterna för försvarsgrensöverläkarna och överfältveterinären. Kungl. Maj:t bör i samband med genomförandet av förslagen kunna bl. a. föra tjänster på övergångsstat.

Vad jag har förordat eller beräknat i det föregående kan antas medföra en sammanlagd utgiftsökning — huvudsakligen för omkostnader — av omkring 140 000 kr. för år. Härtill kommer ca 180 000 kr. i engångsutgifter under nästa budgetår. Ökade utgifter för militärpsykologiska institutet och för värnpliktsverket har inte kunnat beaktas i prop. 1969: 1 (bil. 6). De bör få bestridas genom överskridande av resp. förvaltningskostnadsanslag.

Under åberopande av vad jag har anfört i det föregående hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) godkänna de riktlinjer som jag har angett för organisation m. m. av militärsjukvårdens ledning på central och högre regional nivå,

b) besluta att de organisationsförändringar som jag har förordat beträffande försvarsgrensstaberna, försvarets sjukvårdsstyrelse samt militärområdesstaberna och Gotlands militärkommandostab skall genomföras den 1 juli 1969,

c) besluta att i enlighet med vad jag har förordat i det föregående en försvarets medicinalkår skall inrättas den 1 juli 1969,

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra förslagen.

Försvarets delfond av statens datamaskinfond

Enligt beslut av 1968 års riksdag (prop. 1968: 48, SU 95, rskr 218) skall en central datamaskinfond, statens datamaskinfond, inrättas för anskaffning och förvaltning av datamaskiner för statens behov.

I prop. 1969: 1 (bil. 6 s. 26) har jag anmält att frågan om formerna för anskaffning av datamaskiner för försvarets behov kommer att övervägas inom försvarsdepartementet. I en promemoria som har upprättats inom departementet (Stencil Fö 1969: 1) har föreslagits att en försvarets delfond skall inrättas inom datamaskinfonden. Efter remiss har yttranden över departementspromemorian avgetts av överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning, försvarets materielverk, försvarets rationaliseringsinstitut, försvarets forskningsanstalt, försvarets radioanstalt, värnpliktsverket, statskontoret och riksrevisionsverket.

Statens datamaskinfond

Statens datamaskinfond inrättas den 1 juli 1969 och skall förvaltas av statskontoret. I fonden inordnas den nuvarande fonden för anskaffning av datamaskiner för högre undervisning och forskning. Fonden skall även omfatta utrustning för försvaret.

Från fonden skall täckas inköps- eller hyreskostnader för datamaskiner — med undantag för speciellt tillverkad utrustning — administrationskostnader för fondförvaltningen och initialkostnader i samband med igångsättning av datamaskinanläggningar.

Fonden skall byggas upp genom investeringsanslag som anvisas på riksstatsens kapitalbudget. Statskontoret skall som fondförvaltande myndighet ombesörja inköp och förhyrning av datamaskinutrustningen. Denna ställs mot avgift till förfogande för de myndigheter som skall svara för driften av anläggningarna. Avgifterna till fonden fastställs av statskontoret efter samråd med riksrevisionsverket. De är avsedda att täcka normal avskrivning eller hyra för utrustningen m. m. samt kostnaderna för förvaltningen av fonden. När driftmyndigheterna upplåter maskintid till utomstående skall ersättning utgå enligt taxor som har fastställts av resp. driftmyndighet efter samråd med riksrevisionsverket. Efter förslag av statskontoret skall även befintliga ADB-anläggningar kunna värderas in i fonden.

Departementspromemorian

Enligt departementspromemorian bör med hänsyn till försvarets särställning i budgetsammanhang inrättas en försvarets delfond av statens datamaskinfond. Därmed skulle tillgodoses kraven på åtskillnad mellan å ena

sidan de ramreglerade utgifterna för det militära försvaret och för civilförsvaret och å andra sidan utgifterna för annan statlig verksamhet. Delfonden föreslås omfatta sådan utrustning för det militära försvaret och civilförsvaret som är serietillverkad och kommersiellt tillgänglig. Utrustning som ingår i vapensystem eller utnyttjas för den omedelbara operativa ledningen av vapensystem (t. ex. inom stridsledningssystem) bör inte ingå.

Utgifter för inköp av utrustning föreslås bli finansierade över en investeringsstat för delfonden inom ramen för det militära försvaret. Investering som avser civilförsvaret förutsätts kunna föranleda överföring från civilförsvarsramen till utgiftsramen för det militära försvaret. Till delfondens driftstat bör enligt departementspromemorian flyta in ersättningar dels från en eventuell datadriftorganisation för försvaret, dels från andra nyttjare av utrustning som är invärderad i delfonden.

Till förvaltare av delfonden och äskande myndighet för denna bör enligt departementspromemorian utses försvarets rationaliseringsinstitut. Institutet bör i samråd med statskontoret bedöma lämpligheten och lönsamheten av att öka eller minska den totala datamaskinkapaciteten och av att köpa eller hyra utrustning. Upphandling föreslås handhas av statskontoret i samråd med institutet, med möjlighet för de båda myndigheterna att komma överens om annan ordning i vissa fall.

Remissyttrandena

Remissmyndigheterna har biträtt förslaget om att inrätta en försvarets delfond av statens datamaskinfond eller har lämnat förslaget utan erinran.

Delfondens förvaltning bör enligt *överbefälhavaren* åvila försvarets civilförvaltning. *Försvarets rationaliseringsinstitut* anser att den föreslagna ordningen stämmer väl med de åligganden som institutet redan har beträffande samordning av anskaffning och utnyttjande av datamaskiner inom försvaret. Institutet uppskattar kostnaderna för delfondens förvaltning till 150 000 kr. under budgetåret 1969/70. *Statskontoret* kan inte finna några praktiska hinder eller svårigheter för ämbetsverket att svara för den kamerala förvaltningen av både delfonden och datamaskinfonden i övrigt. Statskontoret motsätter sig dock inte att rationaliseringsinstitutet anförtros denna uppgift för delfonden utöver att institutet blir äskande myndighet. Det framhålls som naturligt att institutet, oavsett hur delfonden administreras, skall ha huvudansvaret för bedömningen av lämplig och lönsam nivå av datamaskinkapacitet inom försvaret. Enligt *riksrevisionsverkets* mening bör det uppdras åt statskontoret att förvalta även försvarets delfond. Övriga remissmyndigheter har ingen erinran mot förslaget i denna del. *Försvarets civilförvaltning* anser det vara nödvändigt att frågor om ökning eller minskning av den totala datamaskinkapaciteten och

av att köpa eller hyra utrustning bedöms i samråd inte bara med statskontoret utan också med ledningen för den tilltänkta datadriftorganisationen för försvaret.

Beträffande upphandling av utrustning tillstyrker försvarets *civilförvaltning* att denna handhas av statskontoret i samråd med rationaliseringsinstitutet men framhåller att statskontoret även bör samarbeta med ledningen för datadriftorganisationen. *Försvarets rationaliseringsinstitut* ifrågasätter om det inte vore lämpligare att upphandlingen anförtros institutet i samråd med statskontoret. Ett skäl för detta anges vara att kostnaderna även för upphandlingen i så fall skulle i huvudsak belasta försvarets huvudtitel. Gränsdragningen mellan de olika uppgifterna för statskontoret och institutet anses dessutom bli enklare. *Statskontoret* anser det vara naturligt att även för försvarets delfond ha det samlade ansvaret för upphandlingsprocessen vid anskaffning av datamaskiner.

Överbefälhavaren har i sitt yttrande redovisat en bedömning av anskaffningsbehoven t. o. m. budgetåret 1976/77. För investeringar beräknas totalt ca 79 milj. kr. Behovet av investeringsanslag uppskattas till 29,6 milj. kr. Överbefälhavaren hävdar att medel för investeringar i datamaskinfonden under den fyraårsperiod som avsågs med 1968 års försvarsbeslut bör tillföras utöver den ekonomiska ramen för det militära försvaret.

Departementschefen

Förslaget i departementspromemorian innebär att den beslutade kapitalfonden för anskaffning av datamaskiner för statens behov delas upp genom att man inrättar en särskild försvarets delfond. Vidare anges bl. a. hur delfonden bör förvaltas.

Anskaffningsvärdet av statsförvaltningens ADB-anläggningar uppgick år 1968 till ca 235 milj. kr. Härav hänför sig ca 40 milj. kr. till sådana anläggningar inom det militära försvaret och civilförsvaret som är av den art att de bör värderas in i datamaskinfonden.

Verksamheten inom det militära försvaret och civilförsvaret regleras av ekonomiska ramar för budgetår och försvarsbeslutsperioder. Kraven på åtskillnad mellan ramreglerade utgifter och utgifter för annan statlig verksamhet måste tillgodoses även i fråga om anskaffning och drift av datamaskinutrustning. Jag finner lämpligt att man gör det genom att inrätta en försvarets delfond av statens datamaskinfond. I delfonden bör alltså ingå utrustning för det militära försvaret och civilförsvaret. Beträffande gränsdragningen mot utrustning som överhuvudtaget inte bör ingå i fonden avslutar jag mig också till förslaget.

Enligt departementspromemorian bör försvarets rationaliseringsinstitut utses till förvaltare och petitamyndighet för försvarets delfond medan upphandling anses böra handhas av statskontoret i samråd med institutet.

Förvaltningen av ifrågasvarande delfond är en helt kameral angelägenhet

av samma slag som för fonden i övrigt. Liksom riksrevisionsverket anser jag att förvaltningen bör handhas av samma myndighet och föreslår alltså att statskontoret skall förvalta även delfonden.

Som har föreslagits bör rationaliseringsinstitutet vara anslagsäskande myndighet för delfonden. Beträffande upphandlingen har jag inte heller någon erinran mot förslaget.

I detta sammanhang vill jag beröra frågan om en datadriftorganisation för försvaret. I prop. 1969: 1 (bil. 6 s. 26) anmälde jag att statskontoret har föreslagit en sådan organisation men att vissa kompletterande utredningar återstod att göra. Beräkningarna av medelsbehovet för vissa myndigheter hade dock gjorts med utgångspunkt i att driftpersonalen vid nuvarande datacentraler i fortsättningen skall avlönas från ett nytt anslag för försvarets datadriftorganisation.

Utredningarna i denna fråga har inte kunnat slutföras i sådan tid att förslag till organisationsförändringar nu kan underställas riksdagen. Som framhållits av försvarets civilförvaltning och försvarets rationaliseringsinstitut torde dessutom slutlig ställning inte kunna tas till ansvarsfördelning m. m. förrän man har fått vissa erfarenheter från en samordnad datadrift. Jag avser därför att föreslå Kungl. Maj:t att låta anordna försök med gemensam datadrift för vissa myndigheter under budgetåret 1969/70. Erfarenheterna från försöken bör kunna ligga till grund för organisationsförslag senast till 1971 års riksdag. I det följande återkommer jag med förslag om anslag till försöksverksamheten m. m.

Jag återkommer i det följande med förslag till investeringsanslag för anskaffning av ADB-utrustning för försvaret som bör ingå i statens data-maskinfond.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att besluta om inrättande av en försvarets delfond av statens datamaskinfond.

Programbudget m. m.

Det viktigaste långsiktiga projektet inom försvarsdepartementets område är f. n. arbetet med ett nytt planerings- och budgetsystem.

Utrednings- och försöksverksamhet rörande programbudgetering har nu pågått i Sverige i mer än fem år. Läget beträffande arbetet med programbudgetering i statsförvaltningen har redovisats utförligt i prop. 1969: 1 (bil. 2 s. 29). I samma prop. (bil. 6 s. 20 och 26) har lämnats en särskild redogörelse beträffande försöksverksamheten inom försvarsdepartementets område.

För arbetet med programbudget har tillsatts en särskild ledningsgrupp (programbudgetgruppen) inom försvarsdepartementet. Programbudgetgruppen har i juni 1968 lämnat en skriftlig orientering om arbetsläget

(Stencil Fö 1968: 3). Gruppens arbete inriktas nu på att ge en samlad redovisning till sommaren 1969. Efter remissbehandling torde Kungl. Maj:t kunna underställas förslag om det fortsatta arbetet med programbudget inom försvaret. Genom beslut i februari 1968 anmodades överbefälhavaren, försvarsgrenscheferna, försvarets centrala förvaltningsmyndigheter, försvarets forskningsanstalt och civilförsvarsstyrelsen att biträda vid fördelningerna för övergång till programbudgetering. Som riktpunkt för tidsplaneringen har sedermera angetts att anslagsframställningar i programbudgetform för hela försvaret skall lämnas tidigast för budgetåret 1971/72.

Liksom beträffande budgetåren 1967/68 (prop. 1967: 110 s. 5) och 1968/69 (prop. 1968: 110 s. 91) lämnas i det följande en redovisning i programform av försvarets beräknade utgifter under budgetåret 1969/70. Redovisningen avser den fördelning på ändamål som har föreslagits eller beräknats i prop. 1969: 1 (bil. 6).

Tabell 1. Huvudprogram fördelade efter prestationsområden (milj. kr.)

Huvudprogram	Prestationsområden					Summa
	Operativt vidmakthållande	Grundutbildning	Materielanskaffning	Investeringar i anläggningar	Forskning och utveckling	
1. Fältförband	717	382	450	109	40	1 698
2. Lokalförbandsförband	97	21	14	—	—	132
3. Kust- och sjöförbandsförband	341	82	220	59	20	722
4. Luftförbandsförband	296	56	274	13	28	667
5. Attack- och spaningsförband	128	23	334	—	140	625
6. Flygstridskrafternas bas- och underhållsförband	155	33	188	39	33	448
7. Central och högre regional ledning	362	2	37	33	2	436
8. Gemensamma stödfunktioner	193	9	19	22	—	243
9. Allmän försvarsforskning	—	—	10	3	92	105
10. Civilförsvaret m. m.	46	15	36	32	1	130
Summa	2 335	623	1 582	310	356	5 206

Till utgifter för *operativt vidmakthållande* har förts alla utgifter för att på kort sikt vidmakthålla redan organiserade krigsförband. Beredskapsåtgärder, stabs- och förvaltningsverksamhet har förts hit liksom repetitionsutbildning och vidareutbildning av anställd personal. Drift och underhåll av materiel i förråd eller för repetitionsutbildning och av befästningar och anläggningar, förbrukning av utbildningsammunition och drivmedel m. m. har också hänförts till operativt vidmakthållande. Fasta utgifter för förband betraktas som utgifter för sådan allmän fredsansattörisk verksamhet som är av vidmakthållande karaktär. Dessa utgifter betraktas i detta sammanhang som löpande konsumtion av försvarstjänster.

Till utgifter för *grundutbildning* har förts investeringar i grundutbildning av värnpliktiga och fast anställda inkl. förbrukning av ammunition och drivmedel samt underhåll av materiel i drift m. m.

Till utgifter för *materielanskaffning* har förts alla investeringar i krigs- och fredsmateriel, maskiner och apparater med en bedömd livslängd som överstiger 2 å 3 år.

Till utgifter för *investeringar i anläggningar* har förts alla investeringar i befästningar, byggnader och anläggningar för krigs- och fredsorganisationen.

Till utgifter för *forskning och utveckling* har förts alla investeringar i såväl allmän som objektbunden forskning samt försök och utveckling av vapenprojekt m. m.

Tabell 2. Huvudprogram fördelade efter utgiftsslag (milj. kr.)

Huvudprogram	Utgiftsslag				Summa
	Personal-löner	Materiel och tjänster	Anläggningar, hyror och byggnadsarbeten	Värnpliktiga, civilförsvarspliktiga och deras konsumtion	
1. Fältförband.....	455	794	225	224	1 698
2. Lokalförsvarfsförband	45	57	2	28	132
3. Kust- och sjöförsvarfsförband	216	361	87	58	722
4. Luftförsvarfsförband	127	503	13	24	667
5. Attack- och spaningsförband	52	563	—	10	625
6. Flygstridskrafternas bas- och underhållsförband	53	313	73	9	448
7. Central och högre regional ledning.....	300	88	46	2	436
8. Gemensamma stödfunktioner	68	100	73	2	243
9. Allmän försvarsforskning...	64	31	10	—	105
10. Civilförsvaret m. m.....	22	62	38	8	130
Summa	1 402	2 872	567	365	5 206

Till *personallöner* har förts löneutbetalningar för all av krigsmakten och civilförsvaret m. m. anställd personal inkl. lönetillägg men exkl. traktamenten och sjukvårdsförmåner. Kostnader för framtida pensionsförpliktelser har inte räknats in.

Till *materiel och tjänster* har förts inköp, hyror, reparation och underhåll av materiel och varor samt utgifter för tjänster (exkl. hyrestjänster).

Till *anläggningar, hyror och byggnadsarbeten* har förts inköp och hyror av mark, byggnader och befästningar inkl. utgifter för bränsle, vatten och elektricitet.

Till *värnpliktiga, civilförsvarspliktiga och deras konsumtion* har förts kontanta värnpliktsförmåner m. m., utgifter för mathållning och permissionsmundering samt vissa reseersättningar.

I tabell 1 redovisas budgeten för 1969/70 uppdelad på *huvudprogram* och *prestationsområden*. I avvaktan på slutligt förslag har utnyttjats samma indelningar som i prop. 1968: 110. I tabell 2 har huvudprogram och *utgiftsslag* ställts samman. Uppdelningarna är ungefärliga eftersom nuvarande titelförteckning och kontoplaner inte är utformade med hänsyn till programbudgetens krav. Jämförelser med motsvarande redovisning i prop. 1968: 110 bör därför ske med stor försiktighet. De belopp som redovisas i tabellerna skiljer sig från riksstatsförslaget bl. a. genom att under varje program redovisas den beräknade nettoutgiften, dvs. anslagen har korrigerats för väntade förändringar i reservationsmedelsbehållningen. Prisreglerings- och täckningsanslag har inte fördelats. Avskrivningar och förräntningskrav har inte inkluderats i ersättningsanslagen till fastighetsfonderna. Utgifter för beredskapsstyrka för FN-tjänst, för seismologisk multipelstation m. m. har inte räknats in.

I diagram 1 visas grafiskt utgifternas fördelning på program och prestationsområden. De totala utgifterna fördelade på prestationsområden visas grafiskt i diagram 2. En motsvarande fördelning efter utgiftsslag åskådliggörs i diagram 3. Som jämförelse redovisas motsvarande värden för budgetåret 1968/69 (milj. kr. i prisläge maj 1967 resp. maj 1968).

Diagram 1. Utgifternas relativa fördelning på program och prestationsområden

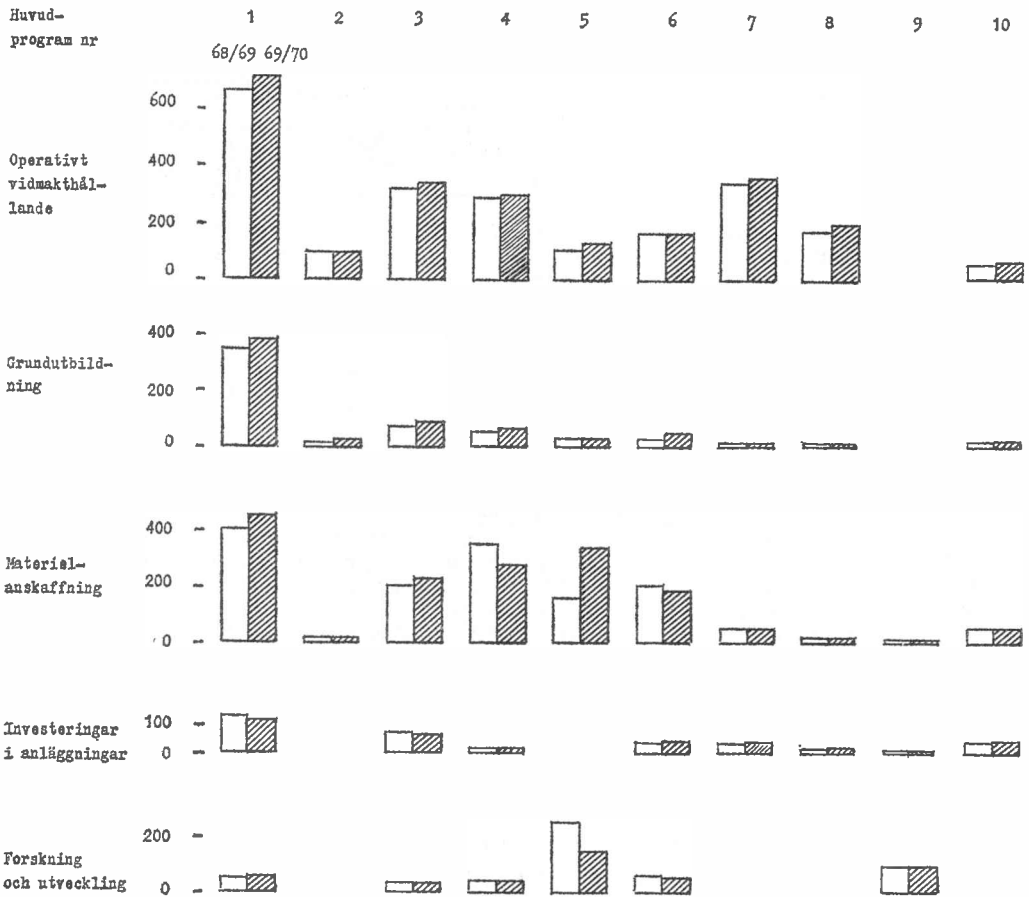

Diagram 2. De totala utgifternas fördelning på prestationsområden

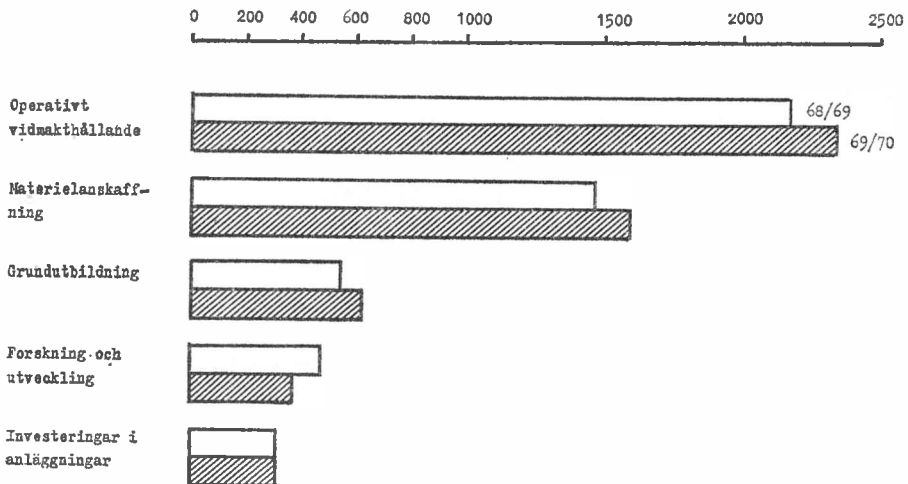
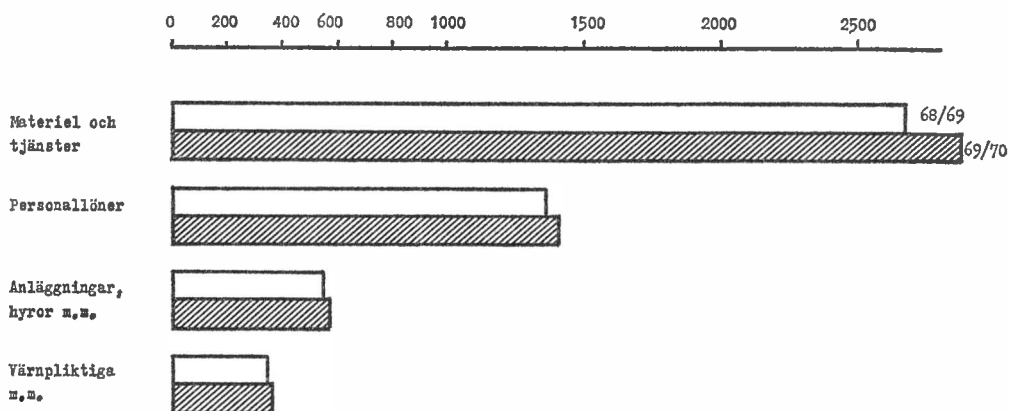

Diagram 3. De totala utgifternas fördelning på utgiftsslag

Under budgetåret 1969/70 kommer utgifterna under de olika programmen att i stort avses för följande ändamål.

1. F ä l t f ö r b a n d omfattar arméns fältförband.

Operativt vidmakthållande

I enlighet med 1963 års försvarsbeslut kommer antalet brigader att minska med en. Härutöver fortsätter omorganiseringen av en pansarbrigad till infanteribrigad. Utöver brigaderna ingår ledningsförband, självständiga infanteri-, pansar-, artilleri- och luftvärnsbataljoner — bl. a. en luftvärnsrobotbataljon utrustad med robot 67 (Hawk) — arméflyg-, fältarbets-, sambands- och underhållsförband. Krigsförbandsövningar kommer att bedrivas med ca 53 000 man och särskilda övningar med ca 6 000 man. Utöver utgifter för krigsorganisationen enligt ovan tillkommer utgifter för allmän fredsorganisatorisk verksamhet vid staber, förband och verkstäder m. m. samt för underhåll av kaserner m. m.

Grundutbildning

Totala utbildningskontingenten inom armén omfattar ca 36 500 man. Härav avses ca 33 700 man för program 1 och ca 2 800 man för program 2 och 7. Utbildningen sker främst för att omsätta den befintliga krigsorganisationen samt möjliggöra införandet i krigsorganisationen av nylevererad materiel, bl. a. stridsvagn 103 och pansarbandvagn 302.

Materielanskaffning

Leveranserna av stridsvagn 103 och pansarbandvagn 302 fortsätter. Materielutgifterna hänför sig vidare bl. a. till anskaffning av den lätta luftvärnsroboten Redeye, pansarvärnsvapen, ammunition och fordon samt modernisering av luftvärnsroboten Hawk.

Investeringar i anläggningar

Den dominerande utgiftsposten avser investeringar för I 1 och Ing 1 nya etablissemang som beräknas färdigställas under budgetåret. Utflyttning av

regementena avses påbörjas omkring den 1 januari 1970 och beräknas vara slutförd omkring den 1 juli 1970. Utgifterna avser vidare kompletterande byggnadsarbeten vid befintliga etablissemang, nybyggnad av ammunitionsförråd samt markförvärv för övningsfält m. m.

Forskning och utveckling

Utveckling sker bl. a. av en ny infanterikanonvagn.

2. Lokalförsvarsförband omfattar i huvudsak arméns lokalförsvars- och depåförband samt hemvärnet.

Operativt vidmakthållande

Jämfört med läget den 1 juli 1968 kommer cykelskyttebataljoner, värnkompanier m. m. att kunna mobiliseras i oförändrad omfattning. Krigsförbandsövningar kommer att bedrivas med ca 22 000 man och mobiliseringsövningar bl. a. i form av mönstringsövningar med ett begränsat antal man.

Grundutbildning

Endast begränsad grundutbildning främst av befäl och vissa specialister avses ske, totalt ca 2 800 man inkl. viss utbildning för program 7. Huvuddelen av personalen tillförs genom överföring av äldre tidigare grundutbildad personal från program 1, mindre delar efter överföring från program 3—6.

Materielanskaffning

Utgifterna är förhållandevis låga eftersom lokalförsvarsförbanden m. fl. i betydande utsträckning utnyttjar äldre materiel som förs över från program 1. I begränsad omfattning anskaffas vapen, signalmateriel, personlig skyddsutrustning och ammunition. Vidare anskaffas fältuniformer för hemvärnet.

3. Kust- och sjöförsvarsförband omfattar marinens samtliga krigsförband.

Operativt vidmakthållande

En kryssare, åtta jagare, ett femtontal torpedbåtar, ett femtontal motor-torpedbåtar, ett tjugotal ubåtar, sex fregatter samt ett antal minerings- och minröjningsförband kommer att vara rustade eller mobiliseringsbara under budgetåret. Vidare kommer rörliga eller fasta kustartilleriförband (kustartilleribrigader, spärrbataljoner, kustjägarkompanier, minspärrtroppar m. m.) samt helikopterförband att vara rustade eller kunna mobiliseras. Under budgetåret beräknas ytterligare ubåtar av typ Sjöormen och ett antal 7,5 cm kustartilleribatterier komma att tillföras organisationen, delvis som ersättning för utgående materiel. Två äldre jagare beräknas komma att omklassas till fregatter varjämte två omoderna fregatter, ett antal kustartilleriförband samt medeltunga och lätta helikoptrar beräknas utgå ur organisationen. Krigsförbandsövningar kommer att bedrivas med ca 8 000 man och särskilda övningar eller mobiliseringsövningar med ca 1 000 man. Utöver utgifter för krigsorganisationen enligt ovan tillkommer utgifter för

allmän fredsorganisatorisk verksamhet vid staber, förband och verkstäder m. m. samt för underhåll av kaserner m. m.

Grundutbildning

Utbildningskontingenten omfattar ca 7 000 man. Utbildningen sker främst för att vidmakthålla den befintliga krigsorganisationen och möjliggöra införandet av nylevererad materiel.

Materielanskaffning

Utgifterna hänför sig bl. a. till anskaffning av ubåtar (Sjöormentyp), torpedbåtar och lätta helikoptrar samt en fortsatt anskaffning av eller kompletteringar till kustrobotförband, 7,5 cm kustartilleribatterier och rörliga spärrförband.

Investeringar i anläggningar

Huvuddelen av utgifterna avser befästningsarbeten för nya kustartilleribatterier m. m. Härtill kommer utgifter för kompletterande byggnadsarbeten vid befintliga etablissemang och för att slutföra arbetena vid Muskövarvet inför örlogsbasens utflyttning sommaren 1969.

Forskning och utveckling

Förutom skeppsteknisk forskning m. m. sker utveckling av bl. a. nya torpedbåts- och ubåtstyper samt nya tunga kustartilleribatterier.

4. **L u f t f ö r s v a r s f ö r b a n d** omfattar de delar av luftförsvaret som ingår i flygvapnet utom de förband som hänförs till det för flygstridskrafterna gemensamma bas- och underhållsprogrammet (program 6).

Operativt vidmakthållande

Jämfört med läget den 1 juli 1968 kommer ett oförändrat antal jaktdivisioner och luftvärnsrobotkompanier att kunna mobiliseras. Jaktdivisionerna kommer att vara utrustade med flygplan 32 B (Lansen) och olika versioner av flygplan 35 (Draken). Under budgetåret tillförs den senaste jaktflygplanversionen (35 F) till ytterligare ett antal divisioner varvid fpl 32 B successivt utgår. Luftvärnsrobotkompanierna är utrustade med luftvärnsrobot 68 (Bloodhound). Inom stridslednings- och luftbevakningssystemet sätts vissa nya enheter i drift. Organisationen anpassas till detta. En flygflottilj (Göta flygflottilj, F 9) läggs ned den 1 juli 1969. Krigsförbandsövningar kommer att bedrivas med ca 3 000 man, särskilda övningar med ca 500 man och mobiliseringsövningar med ett begränsat antal man.

Grundutbildning

Utgifterna hänför sig främst till grundutbildning av flygförare och stridslednings- och luftbevakningspersonal.

Materielanskaffning

Leveranserna av flygplan 35 F och jaktrobot 28 (Falcon) fortsätter. Av utgifterna hänför sig vidare en del till stridslednings- och luftbevakningssystemet. Dessa avser främst fortsatt anskaffning av trådsambands-, radio-

och radiolänkmateriel samt installation, utprovning och kontroll av tidigare anskaffad materiel till radarstationer och centraler.

Investeringar i anläggningar

Kompletterande anläggningsarbeten för stridslednings- och luftbevakningssystemet utförs, bl. a. för radargruppcentraler, radarstationer och teleutrustning.

Forskning och utveckling

Forskning och utveckling inriktas bl. a. på metoder för undersökning och provning av materiel i tjänst samt på systemstudier, utredningar och tillämpad forskning inom teknikområden med anknytning till jaktflygplan med beväpningssystem, luftvärnsrobot samt stridslednings- och luftbevakningssystem.

5. Attack- och spaningsförband omfattar flygvapnets attack- och spaningsförband utom de enheter som hänförs till det för flygstridskrafterna gemensamma bas- och underhållsprogrammet (program 6).

Operativt vidmakthållande

Ett jämfört med läget den 1 juli 1968 oförändrat antal attack- och spaningsdivisioner kommer att kunna mobiliseras. Attackdivisionerna kommer att vara utrustade med A 32 (Lansen) och spaningsdivisionerna med S 32 (Lansen) och S 35 (Draken). Krigsförbandsövningar kommer att bedrivas med ca 100 man och särskilda övningar med ca 100 man.

Grundutbildning

Utgifterna hänför sig främst till grundutbildning av flygförare.

Materielanskaffning.

Utgifterna avser främst seriekostnader för flygplan AJ 37 (Viggen) med beväpning (bl. a. attackrobotarna 04 och 05).

Forskning och utveckling

Huvuddelen av utgifterna avser typarbete för flygplan AJ 37 med under-system, bl. a. attackrobot 04 och 05.

6. Flygstridskrafternas bas- och underhållsförband omfattar utgifter av gemensam karaktär för program 4 och 5 samt flygtransportförband.

Operativt vidmakthållande

Jämfört med läget den 1 juli 1968 kommer basbataljoner att kunna mobiliseras vid ett något mindre antal flygbaser. Antalet flygtransportförband behålls oförändrat. Krigsförbandsövningar kommer att bedrivas med ca 2 000 man och särskilda övningar med ca 200 man. Utöver utgifter för krigsorganisationen enligt ovan tillkommer utgifter för reparations- och iståndsättningsarbeten vid kaserner och flygfält.

Grundutbildning

Utbildningskontingenten omfattar ca 6 800 man (inkl. viss utbildning för program 4 och 5). Värnpliktsutbildningen inriktas dels på att omsätta den befintliga krigsorganisationen, dels på att vidmakthålla den fredsmässiga utbildningsorganisationen så att erforderlig flygutbildning kan bedrivas.

Materielanskaffning

Materielutgifterna avser bl. a. viss ammunition samt test- och underhållsutrustning för flygplan och robotar samt landnings- och navigationsutrustning.

Investeringar i anläggningar

En begränsad komplettering sker under budgetåret i form av färdigställande av ett flygfält och utbyggnad av vissa reservvägbaser.

Härutöver sker kompletterande anläggningsarbeten på befintliga flygfält m. m.

7. Central och högre regional ledning omfattar utgifter dels för krigsförband och anläggningar som ingår i högkvarterorganisationen och den högre regionala ledningen, dels för fredsorganisationen vid centrala och högre regionala staber och förvaltningar. Huvuddelen av utgifterna avser operativt vidmakthållande av nuvarande organisation.

8. Gemensamma stödfunktioner omfattar utgifter för olika komponenter som inte har kunnat fördelas eller är utpräglat gemensamma serviceorgan eller funktioner för hela krigsmakten. I programmet ingår gemensamma skolor, inskrivnings- och personalredovisning, signalskydd, lagerhållning m. m. av gemensamma förnödenheter, bidrag till frivilliga försvarsorganisationer, musik-, arkiv- och museiverksamhet m. m. Huvuddelen av utgifterna avser operativt vidmakthållande.

9. Allmän försvarsforskning omfattar utgifter för utredningar och forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamhet som inte direkt kan hänföras till övriga program. Samtliga utgifter för försvarets forskningsanstalt, militärpsykologiska institutet och driftkostnaderna för flygtekniska försöksanstalten har således förts till programmet. Likaså har icke-projektbunden forskning under materielanslagen förts hit.

10. Civilförsvaret m. m. omfattar utgifter för civilförsvaret, psykologiskt försvar m. m.

Operativt vidmakthållande

I det lokala civilförsvaret beräknas ca 148 000 personer av den planerade organisationen (ca 220 000 personer) kunna mobiliseras. 17 undsättnings-
4 — *Bihang till riksdagens protokoll 1969. 1 saml. Nr 110*

kårer av planerade 20 kan mobiliseras. Under budgetåret kommer fortsatt uppbyggnad av det lokala civilförsvaret med ca 8 000—10 000 personer att ske. Ytterligare två undsättningskårer kommer att nyuppsättas. Repetitionsutbildning kommer att bedrivas med ca 40 000 personer.

Grundutbildning

Denna inriktas på omsättning av befintlig organisation och på den fortsatta personella uppbyggnaden av det lokala och regionala civilförsvaret. Utbildningen omfattar ca 25 000 personer (verkskyddet inte inräknat).

Materielanskaffning

Huvuddelen av utgifterna avser den fortsatta utbyggnaden av civilförsvaret. En begränsad anskaffning av nya skyddsmasker beräknas kunna fortsättas.

Investeringar i anläggningar

Utgifterna avser främst fortsatt utbyggnad av ledningscentraler, skydd för framskjutna enheter, observationsplatser, branddammar och förrådsbyggnader.

Anslagsfrågor m. m.

I prop. 1969:1 (bil. 6) har vissa anslag inom försvarsdepartementets verksamhetsområde tagits upp med beräknade belopp. I det följande an-

Anslag	Belopp (kr.)	
	Prel. beräknat	Slutligt beräknat
DRIFTBUDGETEN		
Arméstaben	21 920 000	21 215 000
Marinstaben	15 200 000	14 850 000
Flygstaben	18 625 000	18 460 000
Flygvapnet: Avlöningar till aktiv personal m. fl.	195 400 000	194 000 000
Anskaffning av flygmateriel m. m.	987 200 000	973 189 000
Militärområdesstaber: Förvaltningskostnader	27 435 000	27 895 000
Militärområdesstaber med särskild budget	11 785 000	11 870 000
Försvarets civilförvaltning	10 095 000	10 095 000
Försvarets sjukvårdsstyrelse	3 815 000	4 900 000
Försök med gemensam datadrift	—	1 000
Civilförsvarsstyrelsen	10 037 000	9 844 000
Anskaffning av civilförsvarsmateriel	53 430 000	53 623 000
KAPITALBUDGETEN		
Byggnader och utrustning för försvarets fabriksverk	40 000 000	33 000 000
Markförvärv för övningsfält m. m.	17 600 000	17 600 000
Statens datamaskinfond: Anskaffning av datamaskiner för försvaret	—	15 000 000
Summa driftbudget och kapitalbudget	1 412 542 000	1 405 542 000

måls dessa anslag och vissa nya anslag. Av sammanställningen framgår storleken av preliminärt beräknade belopp och slutligt begärda anslag.

De i prop. 1969: 1 (bil. 6) slutligt beräknade anslagen avsåg sammanlagt 4 263 408 000 kr. Summan av de föreslagna anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde går därmed upp till (4 263 408 000 + 1 405 542 000) 5 668 950 000 kr.

DRIFTBUDGETEN

FJÄRDE HUVUDTITELN

B. Armén

B 1. Arméstaben

1967/68 Utgift	14 707 413
1968/69 Anslag	15 870 000
1969/70 Förslag	21 215 000

[†] Anslagen Arméstaben: Avlöningar och Arméstaben: Omkostnader

Arméstaben är organiserad på tre sektioner, sex truppslagsavdelningar, en budgetavdelning och en chefsexpedition.

Kungl. Maj:t har beslutat att försöksverksamhet med verksamhetsplanering, budgetering, kostnadsredovisning m. m. får bedrivas vid arméstaben under budgetåret 1968/69. Verksamheten regleras enligt en budget som har godkänts av Kungl. Maj:t. För att underlätta försöksverksamheten har riksdagen efter förslag i prop. 1968: 155 på tilläggsstat I för budgetåret 1968/69 till Arméstaben anvisat ett förslagsanslag av 1 000 kr. (SU 186, rskr 396). Anslaget får belastas med nettoutbetalningar intill 19,7 milj. kr. Föreskrifter har meddelats om att riksstatsanslag som normalt skulle ha belastats med utgifter för arméstaben inte får belastas med utgifter för ändamål som har tagits upp i försöksbudgeten. Anslagen Arméstaben: Avlöningar och Arméstaben: Omkostnader har ställts till försvarets civilförvaltnings förfogande och får utnyttjas endast efter särskilt medgivande av Kungl. Maj:t.

	1968/69	Beräknad ändring 1969/70	
		Chefen för armén	Dep.chefen
<i>Personal</i>			
<i>Militär och civilmilitär personal</i>			
officerare och motsvarande	181	+ 22	— 7
underofficerare och motsvarande	31	+ 2	— 3
underbefäl och motsvarande	4	+ 1	—
<i>Civil personal</i>			
handläggande personal	30	+ 1	—
övrig personal	152	+ 1	— 8
	398	+ 27	— 18
<i>Anslag</i>	15 870 000	+ 6 441 000	+ 5 345 000

Chefen för armén

1. Löne- och prisomräkning m. m. 2 019 369 kr., varav för lokalhyror 807 500 kr.

2. Pågående försöksverksamhet förutsätter att utgifter för försöksverksamheten vid staben bestrids från ett anslag. Under anslaget bör därför medel anvisas till avlöning av följande personal som ständigt tjänstgör vid staben men vars avlöning tidigare har beräknats under anslaget Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl., nämligen två regementsofficerare, tre kaptener eller förvaltare och 17 kaptener eller löjtnanter. Vidare bör medel anvisas för uppgifter som tidigare har bekostats från anslagen Armén: Reseersättningar m. m., Armén: Övningar m. m., Underhåll av tygmateriel m. m., Trivselfrämjande åtgärder, Försvarsupplysning samt Publikations- och blanketttryck (+ 3 182 664 kr.).

3. För utveckling av nytt styrsystem vid arméstaben budgetåret 1969/70 behövs 100 000 kr.

4. Utgifterna för bearbetningar vid försvarets materielverks datacentral skall budgetåret 1969/70 belasta arméstabens anslag (+ 900 000 kr.).

5. Vissa arbetsuppgifter inom organisationsavdelningen har förts över till ADB. En arvodstjänst för pensionerad officer bör med anledning härav bytas ut mot tjänst för byråsekreterare (+ 15 211 kr.).

6. En tjänst bör inrättas för en fotograf vid arméstabens bilddetalj. Fotografen har hittills avlönats från sakanslag (+ 29 040 kr.).

7. Personalavdelningen vid sektion 3 behöver förstärkas med en tjänst för förvaltare eller byråassistent, avsedd för personalregistrator, och en tjänst för rustmästare eller assistent, avsedd för rekryteringsverksamhet (+ 64 752 kr.).

8. Arvode till specialarméläkare vid en arbetsmedicinsk forskargrupp bekostas f. n. av forskningsmedel. För att säkerställa den fortsatta försvarsmedicinska forskningen vid armén bör för denne inrättas en tjänst för specialarméläkare (+ 75 252 kr.).

9. En förstärkning av arméöverläkarens expedition med en tjänst för förvaltare eller byråassistent är nödvändig för att säkerställa en riktig och effektiv personalplanering och personalbehandling (+ 35 712 kr.).

10. Ytterligare 10 000 kr. behövs för att anställa ADB-personal i högst A 23.

11. Representationsbidraget åt chefen för armén bör höjas till 10 000 kr. (+ 4 000 kr.).

12. Medel bör beräknas för vissa omkostnader vid väg- och vattenbyggnadskårens chefsexpedition (+ 5 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 21 215 000 kr. Som jag har anfört i prop. 1969: 1 (bil. 6 s. 20) avses armé-

staben delta i försöken med verksamhetsplanering och budgetering m. m. under budgetåret 1969/70. Medelsbehovet härför har jag i prop 1969: 1 (bil. 6 s. 22) beräknat till 21 920 000 kr. Jag har i detta sammanhang beaktat föreslagna överföringar från vissa anslag (2) och räknat medel för data-verksamhet (4). Jag har vidare räknat med att avlöning m. m. för en major vid arméstaben bör anvisas under anslaget Militärömrådesstaber med särskild budget. Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående om ny organisation av militärsjukvårdens ledning beräknar jag vidare under anslaget medel för två stabsläkare och ett halvtidstjänstgörande biträde. I samband med detta kan tjänster för arméöverläkare och överfältveterinär samt ytterligare 19 tjänster dras in. Vidare minskar omkostnaderna vid staben med 70 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till Arméstaben för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 21 215 000 kr.

C. Marinen

C 1. Marinstaben

1967/68 Utgift	112 455 171
1968/69 Anslag	113 400 000
1969/70 Förslag	14 850 000

¹ Anslagen Marinstaben: Avlöningar och Marinstaben: Omkostnader

Marinstaben är organiserad på planeringsavdelning, fyra sektioner och en chefsexpedition.

	1968/69	Beräknad ändring 1969/70	
		Chefen för marinen	Dep. chefen
<i>Personal</i>			
<i>Militär och civilmilitär personal</i>			
officerare och motsvarande	125	—1	—5
underofficerare	46	—	—2
underbefäl	16	—	—
<i>Civil personal</i>			
handläggande personal	9	—	—
övrig personal	135	—	—1
	<u>331</u>	<u>—1</u>	<u>—8</u>
<i>Anslag</i>			
Avlöningar till tjänstemän	11 297 936	+ 492 004	— 53 000
Arvoden och särskilda ersättningar	2 064	+ 96	+ 100
Sjukvård m. m.	30 000	—	—
Resersättningar	318 000	+ 82 000	+ 47 000
<i>Expenser</i>			
a) Beräknade lokalhyror för nuvarande lokaler	—	+ 187 900	+ 187 900
b) Vakttjänst	1 092 000	+ 68 000	+ 68 000
c) Kostnader för databehandling m. m.	430 000	+1 170 000	+1 170 000
d) Övriga expenser	230 000	+ 30 000	+ 30 000
	<u>13 400 000</u>	<u>+2 030 000</u>	<u>+1 450 000</u>

Chefen för marinen

1. Löne- och prisomräkning 824 254 kr., varav för lokalhyror 187 900 kr.

2. För att tillgodose kravet på en fast ledning av marinstabens ADB-detalj föreslås att en tjänst för regementsofficer inrättas. Därvid kan en tjänst för kapten inom staben utgå (+ 12 936 kr.).

3. Den statliga isbrytarverksamhetens ledning (statens isbrytardirektör med biträde) redovisas på marinstabens stal. Isbrytardirektören tjänstgör dessutom som chef för stabens sjöfartsavdelning med placering på sjöfartsverket. Mot bakgrund av sjöfartsutredningens förslag föreslår sjöfartsverket att dessa tjänster förs över till verket. Chefen för marinen biträder förslaget under förutsättning att en tjänst för regementsofficer (chef för sjöfartsav-

delningen i marinstaben) inrättas. Därvid kan genom omfördelning av arbetsuppgifter inom staben en tjänst för kapten på aktiv stat bytas ut mot en arvodestjänst för officer (– 56 206 kr.).

4. För marinstabens interna personal- och budgetarbete bör inrättas en tjänst för kvalificerat biträde. Därvid kan en biträdestjänst utgå (+ 6 516 kr.).

5. För att fullfölja ålagda sjömålsutredningar behövs ytterligare 35 000 kr. för reseersättningar. För ett nytt vaktställe behövs 17 500 kr., för informationsbearbetning i datamaskin 1 170 000 kr. samt för ökade duplicerings- och kopieringskostnader 20 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 14 850 000 kr. Jag har därvid beräknat medel för ytterligare en tjänst för regementsofficer för ADB-detaljen. Anslaget kan samtidigt minskas med medel för en kapten (2). Jag räknar med att tjänsterna för isbrytardirektören och hans biträde förs över till sjöfartsverket, att en tjänst för regementsofficer tillkommer vid marinstaben och att en tjänst för kapten byts ut mot arvodestjänst för pensionerad officer (3). Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående om militärsjukvårdens ledning beräknar jag vidare medel för en marinstabsläkare och ett halvtidstjänstgörande biträde. I samband därmed kan tjänsten för marinöverläkare och ytterligare åtta tjänster dras in.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Marinstaben* för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 14 850 000 kr.

D. Flygvapnet

D 1. Flygstaben

1967/68 Utgift	.....	15 438 435
1968/69 Anslag	.....	15 725 000
1969/70 Förslag	.....	18 460 000

¹ Anslagen Flygstaben: Avlöningar och Flygstaben: Omkostnader

Flygstaben är organiserad på planeringsavdelning, två sektioner, en flygsäkerhetsavdelning, en systemgrupp och en chefsexpedition. I anslutning till Kungl. Maj:ts medgivande den 30 juni 1967 att försöksvis inrätta regionala vädercentraler har inom staben organiserats ett provisoriskt centralorgan för den militära vädertjänsten.

	1968/69	Beräknad ändring 1969/70 Chefen för flygvapnet	Dep. chefen
<i>Personal</i>			
<i>Militär och civilmilitär personal</i>			
officerare och motsvarande.....	142	+ 2	— 4
underofficerare och motsvarande.....	32	—	—
underbefäl och motsvarande.....	9	+ 3	—
<i>Civil personal</i>			
handläggande personal.....	18	+ 6	—
övrig personal.....	149	+ 1	—10
	350	+12	—14
<i>Anslag</i>			
Avlöningar till tjänstemän.....	14 482 500	+ 652 000	— 113 000
Arvoden och särskilda ersättningar.....	7 500	— 3 000	— 3 000
Sjukvård m. m.	30 000	+ 10 000	+ 10 000
<i>Reseersättningar</i>			
a) Resekostnadsersättningar och traktamenten.....	470 000	—	— 15 000
b) Flyttningsersättningar, anståndstraktamenten m.m.	130 000	— 25 000	— 70 000
<i>Expenser</i>			
a) Beräknade lokalhyror för nuvarande lokaler.....	—	+ 514 000	+ 514 000
b) Vakttjänst.....	—	+ 17 000	+ 17 000
c) Kostnader för databehandling m. m.	—	+2 338 000	+2 338 000
d) Övriga expenser.....	605 000	+ 92 000	+ 57 000
	15 725 000	+3 640 000	+2 735 000

Chefen för flygvapnet

1. Löne- och prisomräkning 803 846 kr., varav för lokalhyror 514 000 kr.

2. För ökade och mera kvalificerade arbetsuppgifter inom ADB-verksamheten vid flygstaben krävs tjänster för en regementsofficer, en regementsofficer/kapten, två byrådirektörer, en förste byråintendent, två byråintendenter, två byråassistenter, en assistent, en tekniker och en kontorist

(+ 472 140 kr.). Samtidigt kan en tjänst för byråintendent och två tjänster för tekniskt biträde utgå (— 83 184 kr.).

3. Personalavdelningen behöver förstärkas med en juridiskt utbildad tjänsteman (byrådirektör) och en byråassistent för rekryteringsfrågor (+ 86 964 kr.).

4. För att säkerställa sambandscentralens funktion dygnet runt behövs med hänsyn till trafikbelastningen tre tjänster för rustmästare (+ 87 120 kr.).

5. Underrättelseavdelningen behöver förstärkas med en förste byråinspektör och en kansliskrivare (+ 67 992 kr.).

6. För prövning och behörighetstest m. m. av trafikledare för såväl civil luftfart som militär verksamhet föreslås två nya tjänster för stabstrafikledare (+ 102 504 kr.).

7. Med anledning av chefens för flygvapnet förslag till organisation av den militära vädertjänsten medgav Kungl. Maj:t år 1967 att regionala vädercentraler försöksvis fick inrättas inom ramen för nuvarande antal tjänster vid luftförsvarscentralerna inom sektorerna O 5 och S 1.

I prop. 1968:109 (s. 86) har departementschefen framhållit att riktpunkten vid uppbyggnaden av den nya väderorganisationen skall vara att verksamheten med ökad effekt skall bedrivas inom nuvarande kostnadsram. Kostnaderna för användning av ADB kan däremot komma att öka.

Som ett led i denna omorganisation föreslås att två tjänster för meteorolog förs över till flygvapnet och fyra tjänster för tekniskt biträde omvandlas till högre tjänster och förs över till flygvapnet (— 151 632 kr.). Vid flygstaben föreslås tillkomma en tjänst för ingenjör för vissa statistiska uppgifter i utbyte mot en tjänst för tekniskt biträde (+ 10 404 kr.).

8. I planläggningen för inrättande av regional vädercentral i östra Sverige ingår att flygstabens telefaxcentral skall flyttas till vädercentralen. Fyra tjänster för assistent föreslås därför föras över till flygvapnet (— 104 744 kr.).

9. Kostnaderna för ekiperingsbidrag, stabsarvoden och förbandsövnings-tillägg beräknas minska med sammanlagt 36 406 kr.

10. För databehandlingskostnader behövs 2 338 000 kr. För ökade sjukvårdskostnader och samtalsavgifter samt för bevakning erfordras sammanlagt 37 000 kr. För engångsanskaffning av möbler och kontorsmaskiner behövs 35 000 kr. Kostnaderna för reseersättningar (flyttningersättningar) beräknas kunna minska med 25 000 kr. (+ 2 385 000 kr.).

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 18 460 000 kr. Jag räknar med att två tjänster för meteorolog och fyra tjänster för tekniskt biträde samt fyra tjänster vid telefaxcentralen förs över

till flygvapnet (7, 8). I fråga om ekiperingsbidrag, stabsarvoden och förbandsövningstillägg har jag inte något att erinra mot förslagen från chefen för flygvapnet (9). Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående om militärsjukvårdens ledning beräknar jag vidare medel för en flygstabsläkare, två specialflygläkare och ett biträde. I samband därmed kan tjänsten för flygöverläkare och ytterligare sju tjänster dras in.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygstaben* för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 18 460 000 kr.

D 2. Flygvapnet: Avlöningar till aktiv personal m. fl.

1967/68 Utgift	1 197 083 019
1968/69 Anslag	205 000 000
1969/70 Förslag	194 000 000

¹ Härtill kommer utgift under anslaget Förband med särskild budget

	1968/69	Beräknad ändring 1969/70	
		Chefen för flygvapnet	Dep. chefen
<i>Personal</i>			
<i>Militär personal</i>			
officerare	646	+ 2	- 11
underofficerare	891	+ 28	- 14
underbefäl	1 110	- 13	- 15
personal i arvodestjänst	86	—	- 3
Civilmilitär personal	3 471	- 10	- 42
<i>Civil personal</i>			
handläggande personal	82	- 5	- 1
övrig personal	1 882	- 8	- 40
	8 168	- 6	- 126

¹ Uppgifterna avser ändringar vid flygvapnet den 1 juli 1969. Siffrorna inom parentes anger tjänster för Sävteetablissemnetet.

Anslag

Utgifter:

Avlöningar till tjänstemän	205 087 000	+ 13 928 000	+ 18 484 000
Arvoden och särskilda ersättningar	933 000	+ 77 000	+ 75 000
Avlöningar till annan personal än tjänstemän	2 280 000	+ 9 000	+ 9 000
	208 300 000	+ 14 014 000	+ 18 568 000

Uppbördsmedel:

Avlöningar till viss personal i verkstadsdrift	- 2 525 000	- 93 000	- 93 000
Avlöningar till personal i civil luftfart	- 775 000	+ 125 000	+ 125 000
	205 000 000	+ 14 046 000	+ 18 600 000

Chefen för flygvapnet

1. Löneomräkning och belastning 10 720 838 kr.

2. På uppdrag av överbefälhavaren har chefen för flygvapnet utrett behö-

vet av personal för fortifikations- och byggnadsförvaltningen vid flygflottilj. Med denna utredning som grund föreslås att tjänster för sju kaptener, 18 förvaltare, 17 förrådsförmän och nio förmän inrättas. Härvid kan tjänster för tolv civila kasernföreståndare och en förrådsman utgå (+ 1 164 290 kr.).

3. Under budgetåret tas vissa stridsledningsanläggningar inom stril 60-systemet i bruk. En tjänst för förvaltare, chef för viss anläggning, bör därför tillkomma (+ 35 712 kr.).

4. Kassaavdelningarna vid F 5, F 16 och F 20 är underbemannade, vilket har bestyrkts i försvarets civilförvaltnings utredning rörande försvarets A-kassor. Tre arvodestjänster för underofficer föreslås därför tillkomma (+ 33 645 kr.).

5. Flygvapnets krigsskola (F 20) består av chef, stabsavdelning och skolavdelning. Chef för stabsavdelningen är skoladjutanten, en kapten. Skolavdelningen saknar chef, varför chefen F 20 måste fungera även som skolavdelningschef. Omläggning och utökning av officersutbildningen medför behov av en tjänst för chef för nämnda avdelning. En tjänst för överstelöjtnant eller major föreslås tillkomma (+ 49 848 kr.). F 20:s två stril-lärare, löjtnanter, bör i likhet med flygavdelningslärarna vid skolan vara kaptener. Två tjänster för löjtnant föreslås därför bytas ut mot kaptens-tjänster (+ 24 000 kr.). Den ökade utbildningsverksamheten vid F 20 och vid flygvapnets bomb- och skjutskola medför behov av kontorspersonal. Två nya tjänster, en för kontorsbiträde (F 20) resp. en för kansliskrivare, föreslås tillkomma (+ 41 880 kr.).

6. För att tillgodose behovet av föreståndare för förbandens och skolornas bokförråd föreslås 17 nya tjänster för förste flygtekniker eller flygtekniker (+ 403 200 kr.).

7. För att minska utbildningstiden i luften och antalet haverier har ett antal flygsimulatorer anskaffats. Under budgetåret 1968/69 tillkommer tre nya simulatorer till de sju som tidigare finns vid flygvapnets förband. För instruktörer vid dessa anläggningar föreslås 19 tjänster för fanjunkare tillkomma (+ 615 900 kr.).

8. Vid krigsflygskolan finns som chef för teleavdelningen (teleofficer) en tjänst för löjtnant. Arbetsuppgifterna skiljer sig numera inte från de som fullgörs vid teleavdelningen vid flygvapnets övriga förband, där det för samma befattning finns tjänst för kapten. En tjänst för löjtnant vid krigsflygskolan föreslås därför bytas ut mot kaptenstjänst (+ 12 000 kr.).

9. Flygvapnets flygplatser upplåts i vissa fall för civil flygtrafik. Ansvaret för bl. a. trafikledningen för den civila luftfarten åvilar chefen för flygvapnet. Minimibehovet av nya tjänster för trafikledare för civil luftfart bedöms vara sju. För den lokala radarövervakningen bedöms behovet vara fyra trafikledare och för utbildnings- och kommenderingsreserv för trafikledare föreslås åtta nya tjänster. Sammanlagt föreslås 19 nya tjänster

för trafikledare. Vid nedläggningen av F 9 den 1 juli 1969 kan sammanlagt tio tjänster för trafikledare dras in. För att möjliggöra viss flygtrafik föreslås att endast åtta tjänster dras in (+ 348 060 kr.).

10. För den civilmilitära väderpersonal som förs över från flygstaben till flygvapnet eller som omdisponeras inom flygvapnet för att upprätta två regionala vädercentraler (öst och syd) samt för att inrätta väderorgan i Södra och Östra militärområdesstaberna och Övre Norrlands militärområdesstab föreslås följande tjänster, nämligen tre för förste stabsmeteorolog och 23 för meteorolog (lönegrad A 26/24). Samtidigt föreslås att sammanlagt 24 tjänster för meteorolog (lönegraderna A 24—A 15/19) utgår (+ 450 672 kr.). För flygmaterieförvaltningens försöksplats i Norrland samt för flygvapnets väderskola föreslås två nya tjänster för meteorolog (+ 69 708 kr.). För civil väderpersonal vid de regionala vädercentralerna föreslås följande tjänster, nämligen en för byråassistent, åtta för dataassistent, 22 för förste meteorologassistent och tolv för assistent. Samtidigt föreslås att två tjänster för förste meteorologassistent och 26 tjänster för tekniskt biträde utgår (+ 488 616 kr.).

11. För att ombesörja utspisning i vissa luftförsvarsanläggningar för personal i passtjänst behövs tjänster för en kokerska och tre ekonomibiträden (+ 75 396 kr.).

12. Efter hand som stridsledningsorganisationens uppbyggnad fortskrider tillkommer centraler och radarstationer som geografiskt placeras utanför områden där militär bevakning finns. För bevakning och skydd av de anläggningar som tillkommer under budgetåret 1969/70 behövs sex tjänster för civil vaktman (+ 132 048 kr.).

13. Under hösten 1969 flyttas telefaxcentralen i flygstaben till lokaler i anslutning till den regionala vädercentral som har upprättats i östra Sverige. För drift av denna central behövs fyra assistenter. Motsvarande antal tjänster vid flygstaben utgår (+ 91 544 kr.).

14. Under budgetåret 1969/70 når 18 överfurirer, fyra flottiljpoliser och 51 flygtekniker sådan ålder att de enligt gällande bestämmelser skall befordras till rustmästare, flottiljpolis i Ao 13 resp. förste flygtekniker. Kostnaderna för de utbyten av tjänster som föranleds härav uppgår till 152 634 kr.

15. Medelsbehovet för arvoden till observationspersonal i vädertjänst beräknas öka med 42 224 kr., varav 15 624 kr. utgör kostnader för ny synoptisk observationsstation.

16. Nedläggningen av F 9 den 1 juli 1969 beräknas medföra att 131 tjänster kan dras in. Detta innebär en kostnadsminskning med 1 167 015 kr.

17. Behov av extra arbetskraft föreligger vid förbandens mobiliseringsavdelningar och för personaluppföljning med ADB. Sammanlagt behövs ytterligare ca 144 tjänstgöringsmånader. Medelsbehovet för tillfälligt anställd personal beräknas därigenom öka med 208 800 kr.

18. För representationsbidrag till vissa militära chefer behövs ytterligare 20 000 kr.

19. Uppbördsposten Avlöningar till viss personal i verkstadsdrift bör räknas upp med 93 000 kr. medan uppbördsposten Avlöningar till personal i civil luftfart kan minskas med 125 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet till 223,6 milj. kr. Jag har därvid beräknat medel för en förvaltare, fem trafikledare, en kokerska och tre ekonomibiträden samt tre civila vaktmän (3, 9, 11, 12). För arvoden till observationspersonal i vädertjänst har jag räknat med en kostnadsökning av 15 600 kr. (15). Medel har också beräknats för utbyte av tjänster vid s. k. åldersbefordran (14).

Som jag har anfört under anslaget Flygstaben har jag i fråga om den militära vädertjänsten räknat med att från flygstaben till flygvapnet förs över tjänster för två meteorologer, fyra tekniska biträden och fyra tjänster för telefaxuppgifter. Jag är inte beredd att därutöver tillstyrka chefens för flygvapnet förslag om ytterligare tjänster för detta ändamål (10). Som jag har anfört i prop. 1968: 109 (s. 86) skall riktpunkten vid uppbyggnaden av den nya väderorganisationen vara att verksamheten med ökad effekt skall bedrivas inom nuvarande kostnadsram. Eftersom flygvapenchefens förslag innebär en ökning av kostnadsramen har försvarets rationaliseringsinstitut fått i uppdrag att se över den försöksorganisation av den militära vädertjänsten som nu tillämpas med Kungl. Maj:ts medgivande och att avge förslag till slutlig organisation av vädertjänsten. I avvaktan på resultat av denna utredning räknar jag med att försöksverksamheten fortlöper inom ramen för befintliga medel.

Jag går därefter över till vissa frågor som hänger samman med den av 1968 års riksdag beslutade indragningen av F 9 som fredsorganisation (prop. 1968: 109, SU 124, rskr 282). Riksdagens beslut innebär bl. a. att flygfältet vid Säve tills vidare skall behållas som krigsbas och att de uppgifter som åligger chefen för F 9 i hans egenskap av chef för luftförvarssektor W 2 skall föras över till annan förbandschef. De delar av flottiljen, som återstår efter indragning av de flygande divisionerna och som inte krävs för underhåll m. m. av krigsflygfältet eller ingår i stridsledningsorganisationen i luftförvarssektor W 2, skall dras in den 1 juli 1969. Beträffande den framtida användningen av F 9:s mark, byggnader och anläggningar anfördes i prop. 1968: 109 att närmare överväganden och beslut borde anstå i avvaktan på förslag från försvarets fastighetsnämnd. De åtgärder, inbegripet erforderliga övergångsåtgärder beträffande personalen m. m., som utöver riksdagens beslut om nedläggningen behövdes för att genomföra förslagen förutsattes enligt propositionen ankomma på Kungl. Maj:t.

För att få underlag för att genomföra de organisationsändringar m. m.

som hänger samman med nedläggningen av F 9 har Kungl. Maj:t uppdragit dels åt försvarets fastighetsnämnd att utreda frågan om den framtida användningen av F 9:s mark, byggnader och anläggningar, dels åt överbefälhavaren att avge förslag om anknytning av stabsorganisationen för ledning av sektoruppgifterna inom luftförsvarssektor W 2 till annat befintligt förband.

Försvarets fastighetsnämnd har i juli 1968 lagt fram förslag om den fortsatta användningen av F 9:s byggnader m. m. Efter remissbehandling av förslaget har Kungl. Maj:t den 4 oktober 1968 föreskrivit dels att Sävbasen fr. o. m. den 1 juli 1969 tills vidare skall användas som krigsflygfält, dels att till F 9:s etablissement skall från samma dag förläggas värnpliktsverkets västra inskrivningscentral, det helikopterdetachement ur marinen, som f. n. är förlagt till Torslanda flygplats, samt delar av flygmaterieförvaltningens reservdelsförråd för flygmateriel. Enligt beslutet skall befälhavaren för Göteborgs och Bohus samt Hallands försvarsområden fr. o. m. den 1 juli 1969 ha hand om förvaltningen av F 9:s etablissement och markområden vid Säve. I krigsflygfältet ingående anläggningar och mark skall dock förvaltas av myndighet ur flygvapnet enligt chefens för flygvapnet bestämmande.

Genom samma beslut uppdrog Kungl. Maj:t åt överbefälhavaren att ge förslag på lokaler vid F 9 för gemensamma funktioner för de enheter som efter juni 1969 skall vara förlagda dit samt att utreda och redovisa personalbehov och kostnader m. m. för dessa funktioner. Den nu beslutade förläggningen av vissa enheter till F 9:s etablissement är inte att betrakta som slutlig utan kan för bl. a. västra inskrivningscentralen förutses bli relativt kortvarig. Lokaliseringsfrågorna kommer åter att tas upp av fredsorganisationsutredningen. Denna har nämligen fått i uppdrag att vid sina kommande undersökningar av organisation m. m. för de förband, som är förlagda till Göteborg, ägna särskild uppmärksamhet åt frågan om den slutliga lokaliseringen av inskrivningscentralen och helikopterdetachementet ur marinen.

I november 1968 lade överbefälhavaren fram förslag om ledningen och organisationen av Luftförsvarssektor W 2. Över förslaget har försvarets rationaliseringsinstitut yttrat sig och i stort tillstyrkt överbefälhavarens förslag. På grundval av överbefälhavarens förslag har Kungl. Maj:t den 28 februari 1969 förordnat att luftförsvarssektor W 2 den 1 juli 1969 t. v. — i avvaktan på resultatet av försvarets fredsorganisationsutrednings undersökningar rörande uppgifter och organisation för krigsmaktens regionala och lokala myndigheter — provisoriskt skall anknytas till Skaraborgs flygflottilj (F 7). Chefen för F 7 skall tillika vara chef för luftförsvarssektor W 2. De tjänster — sammanlagt 61 — som behövs för sektoruppgifter m. m. har i princip kunnat föras över från F 9. I personalorganisationen ingår därutöver 49 värnpliktiga.

I samma beslut har Kungl. Maj:t vidare föreskrivit att en baspluton provisoriskt får organiseras vid S ä v e b a s e n för skötsel av krigsflygfältet. Basplutonen skall bestå av bastropp, förrådstrupp och vakttrupp med sammanlagt 19 tjänster, varav 3 civila. Härtill kommer fyra arbetare som avlönas från sakanslag.

I december 1968 har överbefälhavaren lämnat förslag om utnyttjande av lokalerna vid S ä v e e t a b l i s s e m e n t e t för gemensamma funktioner och redovisning av personalbehov och kostnader m. m. för dessa funktioner. Försvarets rationaliseringsinstitut har yttrat sig över förslaget och därvid haft vissa erinringar beträffande bl. a. storleken av den gemensamma personaluppsättningen och fördelningen av de beräknade driftkostnaderna mellan de myndigheter som kommer att utnyttja etablissemnetet.

Genom beslut den 28 februari 1969 har Kungl. Maj:t meddelat vissa provisoriska föreskrifter för S ä v e e t a b l i s s e m e n t e t s fortsatta användning. Föreskrifterna innebär att sammanlagt 32 tjänster under budgetåret 1969/70 får finnas inrättade för maskin-, kassa-, förplägnads- och kasernvårdstjänst m. m. Överbefälhavaren har dock samtidigt fått i uppdrag att under budgetåret 1969/70 undersöka möjligheterna till personalbesparingar i enlighet med vad försvarets rationaliseringsinstitut har föreslagit i sitt yttrande, bl. a. vad gäller maskin- och kassatjänsten. Engångs- och driftkostnaderna under budgetåret 1969/70 för det gemensamma användandet av S ä v e e t a b l i s s e m e n t e t, av överbefälhavaren preliminärt uppskattade till ca 2,4 milj. kr., beräknas kunna bestridas av medel som står till de nyttjande myndigheternas förfogande. För att få ett bättre underlag i fråga om kostnaderna för S ä v e e t a b l i s s e m e n t e t har föreskrivits att samtliga gemensamma kostnader för de olika nyttjarna under budgetåret 1969/70 skall redovisas på särskilt upplagda redovisningstitlar. På grundval av denna redovisning kommer de myndigheter som under budgetåret 1970/71 beräknas utnyttja S ä v e e t a b l i s s e m e n t e t att i sina anslagsframställningar för detta budgetår — i samråd med överbefälhavaren — beräkna medel härför.

Sedan de av Kungl. Maj:t beslutade åtgärderna med anledning av F 9:s nedläggning har genomförts och ett gemensamt utnyttjande av S ä v e e t a b l i s s e m e n t e t organiserats, kan 149 tjänster dras in. Den övertaliga personalen kan i viss utsträckning beredas annan anställning inom krigsmakten, bl. a. genom vakansuppfyllnad vid flygvapnet. Många av de tjänster som skall dras in är dock ordinarie och kommer att behöva föras på övergångsstat. Även andra övergångsåtgärder kan bli nödvändiga. Den faktiska löneminskningen under anslaget motsvarar därför inte antalet indragna tjänster. Vid medelsberäkningen har jag tagit hänsyn härtill.

För den personal som inte kan beredas fortsatt anställning gäller givetvis nuvarande bestämmelser om särskilda förmåner till viss övertalig personal vid försvaret.

Som jag har anfört i prop. 1969:1 (bil. 6 s. 47) har beträffande s. k.

frivillig tjänstgöring vid försvarsgrenarna börjat tillämpas ett system som i visst avseende avviker från det förslag som har legat till grund för riksdagens beslut i ämnet.

Jag ämnar i annat sammanhang denna dag föreslå Kungl. Maj:t att uppdra åt chefen för flygvapnet att förbereda en överföring av transportflygenheterna vid Skaraborgs flygflottilj och Svea flygkår (F 8) till Västmanlands flygflottilj. En sådan överföring har föreslagits av försvarets fredsorganisationsutredning och ligger i linje med vad jag tidigare har uttalat om verksamheten i fred vid F 8 (prop. 1963:110 s. 113, SU 114, rskr 266). Denna fråga bör kunna underställas riksdagen senast år 1970.

Med hänsyn till planerade försök med verksamhetsplanering och budgetering m. m. (jfr prop. 1969:1 bil. 6 s. 20) bör 29,6 milj. kr. av de tidigare redovisade medlen anvisas under anslaget Flygvapnet: Förband med särskild budget. Förevarande anslag bör alltså föras upp med 194 milj. kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Flygvapnet: Avlöningar till aktiv personal m. fl.* för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 194 000 000 kr.

D 23. Anskaffning av flygmateriel m. m.

1967/68 Utgift	1 114 201 128	Reservation	260 933 040
1968/69 Anslag	1 080 445 000		
1969/70 Förslag	973 189 000		

Från anslaget betalas anskaffning och modernisering av flygmateriel m. m.

Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1968 — vid ingången av den fyraårsperiod som omfattas av 1968 års försvarsbeslut — 2 509 801 000 kr. För innevarande budgetår har riksdagen lämnat beställningsbemyndigande till ett belopp av 830 milj. kr. medan Kungl. Maj:t enligt beslut t. o. m. januari 1969 har medgett förbrukning av 1 012 900 000 kr. under anslaget. Den på detta sätt beräknade bemyndigandeskulden blir (2 509 801 000 + 830 000 000 — 1 012 900 000) 2 326 901 000 kr.

Försvarets materielverk

Anslaget bör föras upp med 1 010 800 000 (— 69 645 000) kr. Hela anslagsbeloppet bör få förbrukas. Anslaget avses för utgifter på grund av beställningar enligt följande sammanställning (milj. kr.).

1. Beställningar t. o. m. budgetåret 1967/68.....	490,0
2. Beställningar 1968/69 och 1969/70 som behövs för att fullfölja tidigare beslutade åtgärder.....	438,8
3. Beställningar 1968/69 och 1969/70 av materielkompletteringar.....	82,2
	<hr/>
	1 011,0

För nästa budgetår bör inhämtas ett beställningsbemyndigande om 950 milj. kr. Bemyndigandebeloppet avses för beställningar enligt följande sammanställning (milj. kr.).

1. För att fullfölja tidigare beslutade åtgärder.....	678,5
2. För materielkompletteringar.....	271,5
	<u>950,0</u>

Bemyndigandebeloppet fördelar sig på materielslag m. m. enligt följande (milj. kr.).

1. Stridsledningssystem.....	83
2. Bassystem.....	72
3. Samband.....	13
4. Navigation.....	7
5. Motmedel.....	19
6. Ammunition.....	46
7. Jakt- och attackrobotar.....	190
8. Luftvärnsrobotar. Målrobotar.....	8
9. Flygplan 35.....	18
10. Flygplan 37.....	360
11. Övriga krigsflygplan.....	2
12. Övriga flygplan. Helikoptrar.....	6
13. Reservdelar och utbytesenheter.....	46
14. Tillämpad forskning. Provning.....	36
15. Gemensamt och övrigt.....	44
	<u>950</u>

1. Bemyndigandet avser kompletteringar och installationer av spaningsradarstationer och radarhöjdmätare samt typutveckling av äldre spaningsradarstationer för sammanlagt 20 milj. kr., fortsatt anskaffning av materiel för dataöverföring för 46 milj. kr., materiel för databehandling m. m. i luftförsvarsanläggningar för 11 milj. kr. samt strömförsörjningsutrustning och underhållsutrustning m. m. för 6 milj. kr.

2. Bemyndigandet behövs främst för fortsatt anskaffning av utrustningar och installationer för pågående basutbyggnad och anpassning av bassystemet till nya flygplantyper.

6. Bemyndigandet avser främst serieanskaffning av attackkraket för flygplan AJ 37.

7. Bemyndigandet avser huvudsakligen (182 milj. kr.) resterande typarbete och del av serietillverkning av attackrobot till flygplan AJ 37.

10. För fortsatt typarbete på spaningsversionen av flygplan 37 behövs 57 milj. kr., för fortsatt utveckling av jaktflygplanssystem efter flygplan 35 F 178 milj. kr. samt för planenliga tilläggsbeställningar av dels typutveckling inom kontraktet för AJ 37 och SK 37 och dels serieutrustningar till 100 serieflygplan 37 jämte träningssimulatorer 125 milj. kr.

14. Av det föreslagna bemyndigandet avses 17 milj. kr. för egentlig tillämpad forskning m. m. medan 19 milj. kr. erfordras för drift av flygmateriel.

rielförvaltningens försökscentral och försöksplatser jämte utrustningar till dessa.

15. Av bemyndigandet avses 2,7 milj. kr. för ADB-ändamål.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med 973 189 000 kr. För att hittills outnyttjade belopp under kapitalbudgetanslag skall kunna tas i anspråk inom utgiftsramen för det militära försvaret måste medelsförbrukningen under förevarande anslag bli mindre än anslagssumman. Av anslaget bör få utnyttjas 936 309 000 kr. under nästa budgetår. Härtill kommer del av den reservationsmedelsförbrukning som får ske under budgetåret.

För nästa budgetår bör inhämtas bemyndigande att medge beställningar inom en kostnadsram av 950 milj. kr. För beställningsverksamheten finns materielplaner, som har gjorts upp med utgångspunkt i riktlinjerna enligt 1968 års försvarsbeslut. Fördelningen på materielslag m. m. framgår av det föregående. Det bör liksom tidigare ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till vilka anskaffningar som bör ske inom ramen för det beställningsbemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av flygmateriel m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 950 000 000 kr.,

b) till *Anskaffning av flygmateriel m. m.* för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 973 189 000 kr.

E. Gemensamma staber m. m.

E 5. Militärområdesstaber: Förvaltningskostnader

1967/68 Utgift	128 202 969
1968/69 Anslag	132 975 000
1969/70 Förslag	27 895 000

¹ Anslagen Militärområdesstaber: Avlöningar och Militärområdesstaber: Omkostnader

Militärområdesstaberna är militärbefälhavarnas stabsorgan. I militärområdesstabens uppgifter ingår bl. a. att biträda militärbefälhavaren med förberedelser för och ledning av militärområdets försvar. Staben svarar i fred för operativa krigsförberedelser m. m. samt biträder med ledningen av utbildnings- och mobiliseringsverksamheten, underrättelse- och säkerhetstjänsten samt personalvårds- och upplysningsverksamheten inom militärområdet.

Militärområdesstaberna är organiserade på fem sektioner, operativ sektion, underhållssektion, armésektion, transportsektion och befästningssektion. Vidare ingår en stabsavdelning. I de tre största staberna finns dessutom en flygsektion.

	1968/69	Beräknad ändring 1969/70	
		Överbefälhavaren	Dep. chefen
<i>Personal</i>			
<i>Handläggande personal</i>			
officerare.....	274	—	—
övriga.....	17	—	+ 10
<i>Övrig personal</i>			
militär.....	127	— 1	+ 4
civil.....	285	— 9	— 8
	703	—10	+ 6
<i>Anslag</i>			
Avlöningar till tjänstemän.....	21 175 000	+1 225 000	+2 925 000
Sjukvård m. m.	155 000	+ 5 000	+ 5 000
Resesättningar			
a) Flyttningsersättningar, anståndstraktamenten m. m.	465 000	— 45 000	— 45 000
b) Övriga resekostnadsersättningar.....	1 590 000	+ 185 000	+ 185 000
<i>Expenser</i>			
a) Bränsle, lyse, vatten och renhållning.....	2 750 000	+ 165 000	+ 165 000
b) Samtalsavgifter.....	1 275 000	—	—
c) Vakttjänst.....	300 000	+ 50 000	+ 50 000
d) Övriga expenser.....	2 700 000	— 325 000	— 380 000
Därav engångsutgifter.....	860 000	+ 485 000	+ 400 000
Underhåll och drift av motorfordon.....	2 565 000	+ 325 000	+ 325 000
	32 975 000	+2 830 000	+3 230 000

Överbefälhavaren

Den föreslagna ökningen hänför sig till löne- och prisomräkning m. m. samt till ett nytt bevakningsobjekt (+ 30 000 kr.). För personalvårdande åtgärder enligt Kungl. Maj:ts cirkulär den 3 juni 1966 föreslås 20 000 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag medelsbehovet till 36 205 000 kr. Anslaget har därvid minskats med medel för en maskinchef, tre förste maskinister, två förste reparatörer, en värmeskötare, en rustmästare och två vaktmän, som förs över till anslaget Armén: Avlöningar till aktiv personal m. fl. (jfr prop. 1969: 1 bil. 6 s. 35). Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående om militärsjukvårdens ledning beräknar jag medel för sammanlagt 39 tjänster vid militärområdesstabernas och Gollands militärkommandostabs hälso- och sjukvårdsavdelningar. I samband därmed kan sammanlagt 23 tjänster i nuvarande organisation dras in.

Med hänsyn till planerade försök med verksamhetsplanering och budgetering m. m. (jfr prop. 1969: 1 bil. 6 s. 20) bör 8 310 000 kr. anvisas under anslaget Militärområdesstaber med särskild budget. Förevarande anslag bör alltså föras upp med 27 895 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Militärområdesstaber: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 27 895 000 kr.

E 7. Militärområdesstaber med särskild budget

Nytt anslag (förslag) 11 870 000

Som jag har anfört i prop. 1969: 1 (bil. 6 s. 20) avses Södra militärområdesstaben och Bergslagens militärområdesstab delta i försöken med verksamhetsplanering och budgetering m. m. under budgetåret 1969/70. Medelsbehovet för dessa staber beräknar jag med hänvisning till sammanställningen i prop. 1969: 1 (bil. 6 s. 22) och vad jag har anfört under *Militärområdesstaber: Förvaltningskostnader* till 11 870 000 kr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Militärområdesstaber med särskild budget* för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 11 870 000 kr.

F. Centrala förvaltningsmyndigheter m. m.

F.1. Försvarets civilförvaltning

1967/68 Utgift	19 849 833
1968/69 Anslag	110 170 000
1969/70 Förslag	10 095 000

¹ Anslagen Försvarets civilförvaltning: Avlöningar och Försvarets civilförvaltning: Omkostnader

Försvarets civilförvaltning leder och övervakar krigsmaktens avlönings-, kassa- och räkenskapsväsende. I verkets uppgifter ingår också att bl. a. svara för skaderegleringar, indrivningar och andra rättsliga angelägenheter inom krigsmakten samt att vara krigsmaktens patentorgan.

Civilförvaltningen är organiserad på fyra byråer. Dessa är kanslibyrån, kameralbyrån, revisionsbyrån och juridiska byrån.

	1968/69	Beräknad ändring 1969/70 Försvarets civilförvaltning	Dep.chefen
<i>Personal</i>			
Handläggande personal	102	—2	— 7
Övrig personal	168	—5	—14
	<u>270</u>	<u>—7</u>	<u>—21</u>
<i>Anslag</i>			
<i>Utgifter:</i>			
Avlöningar till tjänstemän	8 125 100	+177 800	+209 800
Arvoden och särskilda ersättningar	4 900	+ 200	+ 200
Sjukvård m. m.	40 000	+ 4 000	+ 4 000
Resersättningar	125 000	+ 11 000	+ 11 000
Därav utrikes tjänsteresor	5 000	—	—
<i>Expenser</i>			
a) Beräknade lokalhyror för nuvarande lokaler	—	+207 000	+207 000
b) Bränsle, lyse, vatten	215 000	—	—
c) Kostnader för databehandling	1 305 000	—1 305 000	—505 000
d) Övriga expenser för eget behov	396 000	— 5 000	— 5 000
Därav engångsutgifter	5 000	— 5 000	— 5 000
e) Övriga expenser för annat än eget behov	4 000	+ 3 000	+ 3 000
Publikationstryck	3 000	—	—
	<u>10 218 000</u>	<u>—907 000</u>	<u>—75 000</u>
<i>Uppbördsmedel:</i>			
Inkomster av bokbinderiverksamhet	48 000	—	—
	<u>10 170 000</u>	<u>—907 000</u>	<u>— 75 000</u>

Försvarets civilförvaltning

1. Löne- och prisomräkning m. m. 913 008 kr., varav för lokalhyror 207 000 kr.

2. Som en följd av omfördelning av arbetsuppgifter kan vid kanslibyrån en tjänst för förste byråsekreterare, byråsekreterare eller amanuens, en tjänst för amanuens och en tjänst för byråintendent dras in (— 118 872 kr.).

3. På kameralbyrån föreslås tre vakanta tjänster för kansliskrivare vid avlöningscentralen och en tjänst för kontorsbiträde på administrativa sektionen utgå (— 19 680 kr.).

4. Genom rationalisering och omfördelning av arbetsuppgifterna inom kameralbyrån kan en tjänst för materialförvaltare och en tjänst för expeditionsförman föras på övergångsstat under förutsättning att en tjänst för assistent inrättas (— 23 352 kr.).

5. På grund av ökad arbetsbelastning bör den juridiska byråns patenttekniska sektion tillföras en tjänst för avdelningsdirektör (+ 64 896 kr.).

6. Vid civilförvaltningen finns en datacentral som utnyttjas av flera myndigheter. F. n. betalas löner till 15 tjänstemän, som avses för driften vid centralen, från civilförvaltningens avlöningsanslag medan sjukvård och expenser för dessa samt övriga driftkostnader för centralen belastar verkets omkostnadsanslag. Civilförvaltningen har enligt meddelade anvisningar för petilaarbetet räknat med att dessa kostnader fr. o. m. budgetåret 1969/70 skall belasta en särskild drifttitel under vilken också ersättningar för utnyttjande av dataanläggningen avses redovisas. Därför föreslår verket en minskning av anslaget som motsvarar ifrågavarande driftkostnader. För civilförvaltningens egen dataverksamhet i anslutning till utbetalning av krigsmaktens månadslöner, kassabokföring m. m. behövs för nästa budgetår 800 000 kr. Medlen föreslås anvisas under ett särskilt anslag (— 1 714 700 kr.).

7. Av de medel som för innevarande budgetår har anvisats för expenser avser 5 000 kr. engångskostnader. Medelsbehovet för budgetåret 1969/70 minskar sålunda med samma belopp.

8. På grund av de under 2—5 angivna personalförändringarna kan medlen för sjukvård minskas med 1 000 kr. och för expenser med 2 300 kr.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 10 095 000 kr. Jag har vid medelsberäkningen tagit hänsyn till civilförvaltningens förslag om personalförändringar (2—4 och 8) utom såvitt avser förslaget att dra in en tjänst för förste byråsekreterare, byråsekreterare eller amanuens vid kanslibyrån (2). Försvarets civilförvaltning har anmält att denna tjänst fortfarande behövs för verksamheten. Jag har vidare räknat medel för en tjänst för byrådirektör (5). Jag biträder inte civilförvaltningens förslag att under ett särskilt anslag anvisa medel för den

egna dataverksamheten utan har för ändamålet beräknat 800 000 kr. under förevarande anslag (6).

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att till *Försvarets civilförvaltning* för budgetåret 1969/70
anvisa ett förslagsanslag av 10 095 000 kr.

F 2. Försvarets sjukvårdsstyrelse

1967/68 Utgift	13 301 919
1968/69 Anslag	13 725 000
1969/70 Förslag	4 900 000

¹ Anslagen Försvarets sjukvårdsstyrelse: Avlöningar och Försvarets sjukvårdsstyrelse: Omkostnader

	1968/69	Beräknad ändring 1969/70	
		Försvarets sjukvårds- styrelse	Dep.chefen
<i>Personal</i>			
Handläggande personal.....	37	+ 7	+13
Övrig personal.....	43	+ 5	+ 3
	80	+12	+16
<i>Anslag</i>			
Avlöningar till tjänstemän.....	3 184 000	+835 000	+1 010 000
Arvoden och särskilda ersättningar.....	91 000	— 28 000	— 28 000
Sjukvård m. m.	10 000	+ 1 000	+ 2 000
Reseersättningar.....	83 000	+ 27 000	+ 62 000
<i>Expenser</i>			
a) Beräknade lokalhyror för nuvarande lokaler.....	—	+104 000	+ 104 000
b) Beräknad ändring av lokalhyror till budgetåret 1969/70.....	—	+ 14 000	+ 14 000
c) Bränsle, lyse, vatten.....	20 000	+ 5 000	+ 9 000
d) Kostnader för databehandling.....	155 000	—155 000	— 155 000
e) Övriga expenser.....	177 000	+117 000	+ 157 000
Därav engångsutgifter	21 000	+ 78 000	+ 108 000
Publikationstryck.....	5 000	—	—
	3 725 000	+920 000	+1 175 000

Försvarets sjukvårdsstyrelse

1. Löne- och prisomräkning m. m. 264 400 kr., varav 104 000 kr. för lokalhyror.

2. En ny organisation för försvarets sjukvårdsstyrelse föreslås tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1969. Förslaget innebär en ökning med tolv tjänster för heltid och en tjänst för halvtid samt en minskning med tre läkararvoden (+ 656 000 kr.).

3. Den föreslagna omorganisationen beräknas medföra 114 000 kr. i ökade omkostnader under budgetåret 1969/70. Därav avser 39 000 kr. engångsutgifter.

4. Sjukvårdsstyrelsens snabbtelefon är nedsliten och behöver ersättas med en ny oberoende av om de föreslagna organisationsändringarna kommer till stånd eller inte (+ 60 000 kr.).

5. För uträkning av löner till styrelsens personal behövs 1 600 kr.

6. För budgetåret 1968/69 har 155 000 kr. anvisats för databehandling under sjukvårdsstyrelsens omkostnadsanslag. Ifrågavarande kostnader föreslås fr. o. m. nästa budgetår föras över till anslaget Underhåll av sjukvårdsmateriel.

7. För innevarande budgetår har anvisats 21 000 kr. för engångsanskaffningar. Anslaget kan för budgetåret 1969/70 minskas med motsvarande belopp.

Departementschefen

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 4,9 milj. kr. Jag har därvid tagit hänsyn till de tjänsteförändringar m. m. inom försvarets sjukvårdsstyrelse som jag har förordat vid anmälan av frågan om militärsjukvårdens centrala ledning m. m. i det föregående. Vidare har jag räknat medel för bl. a. ny snabbtelefonanläggning (4), vissa arvoden för personal i en tillämpningsgrupp i den föreslagna centralplaneringen och avlöningsuträkning med hjälp av ADB (5) samt beaktat de anslagsminskningar som sjukvårdsstyrelsen har föreslagit (6 och 7).

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försvarets sjukvårdsstyrelse* för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 4 900 000 kr.

F 5. Försök med gemensam datadrift

1969/70 Nytt anslag (förslag) = ... 1 000

I det föregående (s. 41) har lämnats en redogörelse för bakgrunden till ifrågavarande försöksverksamhet.

Försökens ändamål skall vara att pröva formerna för en sammanhållen och ekonomiskt självbärande datadrift för produktionsbehoven vid flera myndigheter.

Jag räknar med att försöken skall avse en sammanhållen drift av datamaskiner vid försvarets civilförvaltning, försvarets materielverk och värnpliktsverket. Personal för driften finns redan anställd vid civilförvaltningen och materielverket men viss nyanställning måste ske för värnpliktsverket och för ledningen av driften. Utgifterna för personalen och i övrigt för driften bör bestridas från ett särskilt förslagsanslag för försöksverksamheten. Anslaget bör föras upp med ett formellt belopp av 1 000 kr. Anslaget skall tillgodoföras inkomster från myndigheter som utnyttjar den datamaskinutrustning som disponeras för försöken. De centrala myndigheter-

na har beräknat medel för dataproduktionsbehoven inom sina områden under nästa budgetår och kan därför utnyttja en självbärande datadrift.

Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter för försöken. Jag räknar med att civilförvaltningen skall svara för driftledningen.

Under återopande av vad jag har anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Försök med gemensam datadrift* för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

N. Civilförsvaret m. m.

N 1. Civilförvarsstyrelsen

1967/68 Utgift	18 183 578
1968/69 Anslag	18 437 000
1969/70 Förslag	9 844 000

¹ Anslagen Civilförvarsstyrelsen: Avlöningar och Civilförvarsstyrelsen: Omkostnader

Civilförvarsstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för civilförsvaret.

Civilförvarsstyrelsen leds av en styrelse. Chef för civilförvarsstyrelsen är en generaldirektör. Inom verket finns fem byråer, nämligen planeringsbyrån, utrustningsbyrån, tekniska byrån, kanslibyrån och utbildningsbyrån. Dessutom finns en civilförvarsöverläkare, en militärassistent, en stab och personal för handläggning av ärenden som rör kommunal beredskap.

Medel för utbildningsbyrån beräknas under anslaget till statens civilförsvarskolor.

	Beräknad ändring 1969/70		
	1968/69	Civilförvarsstyrelsen	Dep. chefen
<i>Personal</i>			
Handläggande personal.....	76	+ 8	+ 5
Övrig personal	81	—	+ 1
	<u>157</u>	<u>+ 8</u>	<u>+ 6</u>
<i>Anslag</i>			
Utgifter:			
Avlöningar till tjänstemän.....	6 158 000	+ 382 000	+ 320 000
Arvoden och särskilda ersättningar	27 000	+ 8 000	+ 8 000
Expertis och tillfällig arbetskraft.....	185 000	+ 190 000	+ 86 000
Sjukvård.....	45 000	+ 7 000	—
Resersättningar	252 000	+ 160 000	+ 96 000
Därav utrikes tjänsteresor	37 000	+ 3 000	+ 3 000
Expenser:			
a) Beräknade lokalhyror för nuvarande lokaler.....	—	+ 810 000	+ 810 000
b) Beräknad ändring av lokalhyror till budgetåret 1969/70.....	—	+ 27 000	+ 27 000
c) Bränsle, lyse, vatten.....	10 000	—	—
d) Övriga expenser.....	1 565 000	+ 181 000	+ 70 000
Publikationstryck.....	160 000	+ 20 000	+ 10 000
Information och upplysning.....	20 000	+ 10 000	—
Kostnader för beräkning av civilförvarsindex	20 000	—	— 20 000
Skadeersättningar.....	10 000	—	—
	<u>8 452 000</u>	<u>+1 795 000</u>	<u>+1 407 000</u>
Uppbördsmedel:			
Inkomster av försålda tryckalster.....	15 000	—	—
	<u>8 437 000</u>	<u>+1 795 000</u>	<u>+1 407 000</u>

¹ Därutöver begär civilförvarsstyrelsen 1 504 000 kr. för lönekostnadspålägg. Medel härför tas upp under anslaget till lönekostnadspålägg för civilförvarsramen.

Civilförsvarsstyrelsen

1. Löne- och prisomräkning m. m. 1 117 000 kr. varav 810 000 kr. för lokalhyror.

2. För riksnämnden för kommunal beredskap behövs ett biträde. För ökat studiearbete behövs på planeringsbyrån två tjänster för avdelningsdirektör eller byrådirektör. En förste byråinspektör behövs för att övervaka funktionsdugligheten hos apparatur som civilförsvaret har installerat för larmgivning och för den fortsatta planeringen av alarmeringssystemet. Erfarenheterna av planeringsbyråns organisation visar att sex assistenttjänster och en kontorsbiträdestjänst bör ersättas med fyra byråinspektörstjänster och två kansliskrivartjänster. På kanslibyrån krävs förstärkning med en tjänst för byråsekreterare. För databehandling behövs två assistenttjänster och två biträdestjänster (+ 221 640 kr.).

3. Arbetet med tekniska bestämmelser och revidering av typhandlingar för skyddsrum släpar efter. Det ökade studiearbetet inom planeringsbyrån kräver delundersökningar av expertis på skilda områden. Vidare skall vissa datasystem m. m. utvecklas (+ 190 000 kr.).

4. På grund av ökad reseverksamhet behövs en uppräknig med 120 000 kr. för inrikes tjänsteresor, utöver prisomräkning och merkostnad för utökad organisation.

5. Hyreskostnaderna för styrelsens ämbetslokaler i Råcksta utgör 810 000 kr. För föreslagen utökning av organisationen behövs tjänstelokaler som beräknas kosta 15 000 kr. För rätten att i samband med konferenser m. m. disponera lokaler i Råcksta gård utgår ersättning till vattenfallsstyrelsen med 12 000 kr. för år (+ 27 000 kr.).

6. Under anslagsposten Övriga expenser begärs medel för testkörning av nya ADB-system för förrådsrapportering (100 000 kr.), för anskaffning av skär- och ryckningsmaskin för ADB-produktion (30 000 kr.), för anskaffning av en dikteringsmaskin (1 000 kr.) samt för ersättning och belöning i förslagsverksamheten (3 000 kr.).

7. För informationsverksamheten beräknas en ökning med 10 000 kr.

Departementschefen

Civilförsvarsstyrelsen har i uppdrag att i samråd med överbefälhavaren, överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap, socialstyrelsen och försvarets forskningsanstalt bedriva miljöstudier för befolkningsskyddet och att före den 1 mars 1971 inkomma med perspektivplan för civilförsvarets utveckling fr. o. m. år 1972. Med hänsyn till dessa arbetsuppgifter uppdrog Kungl. Maj:t åt försvarets rationaliseringsinstitut att se över den nuvarande organisationen för civilförsvarsstyrelsens planeringsverksamhet. Institutet framhåller i sin rapport att civilförsvarsstyrelsen f. n. inte disponerar tillräcklig personal för att utarbeta perspektivplan och bedriva de studier som behövs. Institutet föreslår att styrelsen får en särskild perso-

nalförstärkning för ändamålet och att en ny arbetsenhet inrättas provisoriskt, tills vidare i form av ett sekretariat för studier och långsiktplanering. Sekretariatet föreslås bli direkt underställt verkschefen. Styrelsens nuvarande organisation ändras inte i övrigt. I sekretariatet ingår enligt förslaget en chefstjänsteman, fyra handläggande tjänstemän och ett biträde.

Jag tillmäter den långsiktiga planerings- och studieverksamheten hos civilförsvarsstyrelsen stor betydelse för att ge underlag för bedömningen av civilförsvarets utveckling under budgetåren efter budgetåret 1971/72. Jag ansluter mig därför till förslaget om ytterligare resurser för civilförsvarsstyrelsens utrednings- och planeringsverksamhet och beräknar 246 000 kr. för ändamålet.

Till personal för databehandling beräknar jag oförändrat 110 000 kr.

Med hänvisning till vad jag har anfört i prop. 1969: 1 (bil. 6 s. 15) beträffande prisregleringen av försvarsutgifterna fr. o. m. budgetåret 1969/70 tar jag inte upp medel för beräkning av civilförsvarsindex för nästa budgetår.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget till 9 844 000 (+ 1 407 000) kr. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Civilförsvarsstyrelsen* för budgetåret 1969/70 anvisa ett förslagsanslag av 9 844 000 kr.

N 7. Anskaffning av civilförsvarsmateriel

1967/68 Utgift	31 531 759	Reservation	122 149 918
1968/69 Anslag	49 000 000		
1969/70 Förslag	53 623 000		

Från anslaget betalas anskaffning av materiel till civilförsvarets organisation och viss annan utrustning.

Bemyndigandeskulden under anslaget var den 30 juni 1968 — vid ingången av den fyraårsperiod som omfattas av 1968 års försvarsbeslut — 41,4 milj. kr. För innevarande budgetår har riksdagen lämnat beställningsbemyndigande till ett belopp av 59 milj. kr. medan 49 milj. kr. har använts i betalningsmedel under anslaget. Bemyndigandeskulden den 30 juni 1969 blir därmed (41,4 + 59 — 49) 51,4 milj. kr.

	Beställnings- bemyndigande 1968/69	Beräknad ändring 1969/70	
		Civilförsvars- styrelsen	Dep.chefen
1. Materiel för civilförsvarets organisation	32 461 000	—11 887 000	—11 887 000
2. Utrustning för civilbefolkningen	20 000 000	—19 900 000	—19 900 000
3. Fordon för drift av verksamheten	235 000	— 235 000	— 235 000
4. Larmutrustning	2 460 000	+ 388 000	+ 388 000
5. Övrig utrustning	3 844 000	+ 414 000	+ 414 000
	59 000 000	—31 220 000	—31 220 000

Civilförsvarsstyrelsen

Anslaget bör föras upp med 40 180 000 (— 8 820 000) kr.

För nästa budgetår bör inhämtas ett beställningsbemyndigande om 27 780 000 kr.

1. De beställningsbemyndiganden som har lämnats t. o. m. budgetåret 1968/69 beräknas vara tillräckliga för återstående anskaffning — dvs. t. o. m. preferensgruppen 24 — av utrustning till kårerna i det allmänna civilförsvaret.

Av bemyndigandet avses 13 774 000 kr. för inköp av materiel som tillkommer utöver materielplanen, 6,2 milj. kr. för omsättning (inkl. modifiering, renovering m. m.) av materiel samt 600 000 kr. för anskaffning av radiomateriel.

2. Beloppet avser prisreglering av beviljat bemyndigande att beställa skyddsmasker för 20 milj. kr.

3. Tidigare anvisade medel räcker till erforderlig omsättning av motorfordon.

4. Bemyndigandet är avsett för anskaffning och installation av materiel för alarmeringsledning (890 000 kr.), utomhusalarmering (1 043 000 kr.), telefonalarmering (100 000 kr.), lokalalarmering (50 000 kr.), särskild manöverutrustning i Stockholm och Göteborg (120 000 kr.), landsbygdsalarmering (280 000 kr.) och omsättning m. m. av larmutrustning (365 000 kr.).

5. Bemyndigandet avses för telefonförbindelser till grupperingsplatser (50 000 kr.), anskaffning av identitetsbrickor (20 000 kr.), underhåll av viss beredskapsanläggning (25 000 kr.) samt annonsering i telefonkatalogen om utrymning (550 000 kr.). Slutligen ryms i bemyndigandet 3 613 000 kr. för kontraktsevenliga kostnadsökningar på grund av rörliga priser på beställd radiomateriel.

Departementschefen

Anslaget bör föras upp med 53 623 000 kr.

För nästa budgetår bör inhämtas bemyndigande att medge beställningar inom en kostnadsram av 27 780 000 kr. Fördelningen på materielslag m. m. framgår av det föregående.

1968 års riksdag har antagit riktlinjer för anskaffning av skyddsmasker till befolkningen (prop. 1968: 110, SU 122, rskr 281). Sammanfattningsvis innebär riktlinjerna att skyddsmasker för 20 milj. kr. skall anskaffas under budgetåren 1968/69—1971/72. Beställningsbemyndigande till detta belopp lämnades budgetåret 1968/69. På grund av prisstegringar bör bemyndigandet nästa budgetår räknas upp med 100 000 kr.

Vid bifall till vad jag har förordat kommer den 30 juni 1970 beställningsbemyndiganden till ett belopp av 25,6 milj. kr. att sakna täckning av betalningsmedel.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av civilförsvarsmateriel får läggas ut inom en kostnadsram av 27 780 000 kr.,

b) till *Anskaffning av civilförsvarsmateriel* för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 53 623 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

I. STATENS AFFÄRSVERKSFONDER

Försvarets fabriksverk

Försvarets fabriksverk skall enligt sin instruktion bedriva tillverkning, försäljning och underhåll av krigsmateriel, tillverkning och försäljning av civila verkstadsprodukter samt tvätteriirörelse. I verkets uppgifter ingår även försäljning av staten tillhörig övertalig och kasserad materiel.

I fabriksverket ingår sex nytillverkande fabriker, nämligen Åkers krutbruk (Åkersgruppen), Vanäsverken i Karlsborg, Zakrisdalsverken i Karlstad, Carl Gustafs stads gevärsfaktori i Eskilstuna, torpedverkstaden i Motala och beklädnadsverkstaden i Karlskrona. Vid fabrikena bedrivs såväl militär som civil tillverkning. Av den militära tillverkningen kan nämnas finkalibriga vapen och pansarvärnsvapen samt ammunition till dessa, robotar, raketer och torpeder. Exempel på civila produkter är kylsystem, kylkompressorer, styrväxlar samt slip- och polermaskiner. Vidare tillverkas uniformer, såväl militära som civila.

Underhåll av krigsmateriel utförs vid de centrala verkstäderna i Arboga, Malmslätt och Västerås, som numera enligt beslut av riksdagen (prop. 1963: 114, SU 135, rskr 87, prop. 1968: 109, SU 124, rskr 282) hör till fabriksverket. Vidare förvaltar fabriksverket statens aktier i det halvstatliga AB Teleunderhåll som jämte den till fabriksverket hörande teleunderhållsverkstaden i Göteborg fullgör underhållsuppgifter i fråga om försvarets telemateriel.

Fabriksverkets tvätteriirörelse bedrivs vid 15 tvätterier, som utför vattentvätt och reparation av textilier. Vid flertalet tvätterier finns även anläggningar för kemisk tvätt. Tvätterierna betjänar försvarets förband samt statliga och landstingsägda sjukhus m. m.

Försäljningen av övertalig och kasserad materiel bedrivs genom en särskild enhet, överskottsförsäljningen. Försäljningen sker på ett flertal platser i landet.

1. Byggnader och utrustning för försvarets fabriksverk

	Ing. behållning	Anslag	Utgift
1967/68	6 179 189	32 900 000	35 461 644
1968/69	3 617 544	59 100 000	54 400 000
1969/70 fabriksverket	14 317 544	46 500 000	146 200 000
dep.chefen	18 317 544	33 000 000	137 500 000

¹ Preliminärt belopp

Ekonomisk översikt m. m.

Av balansräkningen för försvarets fabriksverks fond framgår, att fondens tillgångar (exkl. arméförvaltningens anläggningar) den 30 juni 1968 uppgick till sammanlagt 438,8 milj. kr. mot 324,4 milj. kr. föregående år. Skulderna uppgick till 267,7 milj. kr. mot 184,9 milj. kr. året dessförinnan. Kapitalbehållningen den 30 juni 1968 var alltså 171,1 milj. kr. mot 139,5 milj. kr. år 1967, vilket innebär en ökning under budgetåret 1967/68 med 31,6 milj. kr.

Fabriksverkets vinst- och förlusträkning för budgetåret 1967/68 utvisar ett bruttoöverskott på 29,7 milj. kr. Beloppet överstiger föregående års bruttoöverskott med ca 11,6 milj. kr. Följande sammanställning visar variationerna i fabriksverkets vinst- och förlusträkningar (exkl. arméförvaltningens anläggningar) under de senaste tre budgetåren.

Sammandrag av vinst- och förlusträkningar budgetåren 1965/66—1967/68

	1965/66	1966/67	1967/68
<i>Intäkter</i>			
Rörelsen	23 159 602	17 988 096	29 563 244
Försäljning av anläggningstillgångar	121 112	94 000	92 530
	<u>23 280 714</u>	<u>18 082 096</u>	<u>29 655 774</u>
<i>Kostnader</i>			
Avskrivningar på fastigheter	1 170 423	1 475 619	1 975 236
Avskrivningar på maskiner	3 449 502	3 894 444	5 238 118
Kostnader för utveckling, rationalisering och marknadsföring m. m.	14 351 712	6 358 392	12 421 079
Till statskontoret inlevererat överskott	4 309 077	6 353 641	10 021 341
	<u>23 280 714</u>	<u>18 082 096</u>	<u>29 655 774</u>

Av sammanställningen framgår, att avskrivningarna för budgetåret 1967/68 var (2 + 5,2) 7,2 milj. kr. Verksamheten för detta budgetår har alltså gett ett nettoöverskott på (29,7 — 7,2) 22,5 milj. kr. I procent av det i medeltal disponerade kapitalet var överskottet 14,5 under budgetåret 1967/68 mot 10,1 under budgetåret 1966/67. Det förbättrade resultatet kan till stor del förklaras av att centrala verkstaden i Arboga har förts över till fabriksverket den 1 juli 1967.

Fabriksverket skall enligt gällande bestämmelser till statsverket inleverera dels ränta på det i fabriksverkets fond investerade nettokapitalet, det s. k. överskottet, dels avskrivningsmedel. För budgetåret 1967/68 har inlevererats 8 milj. kr. i form av överskott och 7,2 milj. kr. i form av avskrivningsmedel. Härutöver har verket i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut inlevererat ytterligare 2 milj. kr. av vinstmedel. Summan av vad verket inlevererat till statsverket uppgick alltså för budgetåret 1967/68 till 17,2 milj. kr. mot 11,8 milj. kr. för budgetåret 1966/67.

Den fakturerade omsättningen vid fabriksverket (inberäknat omsättningen vid verkstaden i Arboga) uppgick under budgetåret 1967/68 till 6 — *Bihang till riksdagens protokoll 1969. 1 saml. Nr 110*

333,1 milj. kr. mot 213,9 milj. kr. under budgetåret 1966/67. Faktureringen har ökat främst på grund av att centrala verkstaden i Arboga har förts över till fabriksverket.

Av omsättningen föregående budgetår hänför sig 253,3 milj. kr. till huvudkontoret och fabrikena, 55,2 milj. kr. till tvätterierna och 24,6 milj. kr. till överskottsförsäljningen. Det för överskottsförsäljningen angivna beloppet avser även försäljning av ett antal bussar, som har slopats i samband med omläggningen till högertrafik. Försäljningen av överskottsmateriel har ökat därför att civila statliga myndigheter i allt större omfattning anlitar överskottsförsäljningen. Även statliga bolag ingår numera bland uppdragsgivarna.

Det svenska försvarets andel av faktureringen — inkl. faktureringen vid verkstaden i Arboga — ökade från 75,1 milj. kr. budgetåret 1966/67 till 179,9 milj. kr. budgetåret 1967/68. I detta sammanhang kan noteras att exportens andel av faktureringen minskade från 42,9 milj. kr. till 40,5 milj. kr.

Orderingången uppgick vid de nytillverkande fabrikena till 285,9 milj. kr. under budgetåret 1967/68 mot 165 milj. kr. under föregående budgetår. Av ökningen faller 101 milj. kr. på verkstaden i Arboga. Beställningarna från det svenska försvaret utom den del som belöper på verkstaden i Arboga ökade från 116 milj. kr. till 140,5 milj. kr.

Beställningarna av civila produkter liksom exportbeställningarna minskade något, nämligen från 21,4 milj. kr. till 18,5 milj. kr. resp. från 27,5 milj. kr. till 26,1 milj. kr.

Orderingången under de fem senaste budgetåren för produkter från de nytillverkande fabrikena framgår av följande tabell (milj. kr.).

Budgetår	Totalt	Försvarsmateriel		Civilmateriel	
		inom landet	utom landet	inom landet	utom landet
1963/64	91,1	24,8	48,7	14,3	3,3
1964/65	131,2	72,2	43,1	10,7	5,2
1965/66	177,2	110,0	46,7	18,3	2,2
1966/67	165,0	116,1	25,2	21,4	2,3
1967/68 ¹	285,9	240,8	19,9	19,0	6,2

¹ Inberäknat orderingången vid centrala verkstaden i Arboga

Vid utgången av budgetåret 1967/68 utgjorde försäljningsvärdet av inneliggande ej upparbetad orderstock ca 142 milj. kr. mot 133 milj. kr. vid utgången av närmast föregående budgetår. Orderstocken är relativt väl fördelad mellan de nytillverkande fabriksenheter. Den beräknas med nuvarande antal arbetare ge full sysselsättning under ca sex arbetsmånader vid beklädnadsverkstaden i Karlskrona och under ett till två år vid de övriga fabrikena.

Utvecklingen vid tvätterierna framgår av följande tabell.

Budgetår	Vattentvätt milj. kg	Kemtvätt milj. kg	Skoreparationer 1 000 par	Fakt.-värde milj. kr.
1963/64	32,3	2,9	170	33,1
1964/65	35,4	3,0	166	37,4
1965/66	39,5	3,2	164	42,9
1966/67	42,2	3,0	138	49,8
1967/68	44,2	2,8	147	55,2

Av tabellen framgår att faktureringen vid tvätterierna har ökat från 49,8 milj. kr. under budgetåret 1966/67 till 55,2 milj. kr. Ökningen hänför sig uteslutande till sjukhustvätt. Av det fakturerade beloppet för budgetåret 1967/68 belöper 16,4 milj. kr. på militära kunder och 38,8 milj. kr. på civila kunder. Drygt 71 % av tvätteriernas fakturering hänför sig alltså till civila kunder.

Minskningen av kemisk tvätt beror på att repetitionsutbildningen minskat i omfattning. Ökningen av antalet skoreparationer är en följd av den påbörjade nedläggningen av återstående förbandsverkstäder och koncentrationen av skoreparationerna till fabriksverkets verkstäder. Totalt fortsätter dock antalet skoreparationer att minska.

Det tvätterier som fabriksverket arrenderar av Malmö stad är nu i huvudsak färdigt. Verksamheten började under våren 1968. Arrendeavtalet med staden trädde i kraft den 1 juli 1968.

Tvätteriet Mälardalen i Eskilstuna var i huvudsak färdigt vid utgången av budgetåret 1967/68. Driften startade i begränsad omfattning under hösten 1968.

Byggnadsarbetet för det nya tvätteriet i Långsele har fortgått planerligt.

Kapaciteten vid tvätteriet i Ödeshög är helt otillräcklig för de framtida behoven. I samråd med Östergötlands läns landsting pågår därför undersökningar av olika möjligheter att öka tvättkapaciteten.

Det gamla tvätteriet i Umeå har enligt Kungl. Maj:ts beslut överlåtits till fortifikationsförvaltningen den 30 juni 1968.

Kungl. Maj:t beslöt den 14 september 1967 att skoreparationsverksamheten för försvaret i sin helhet skall koncentreras till fabriksverkets verkstäder i Karlskrona och Långsele. Koncentrationen skall vara genomförd under år 1970. Skoreparationsverksamheten vid T 2 i Skövde och vid I 4 i Linköping har nu lagts ned.

Medelsförbrukning under budgetåren 1967/68—1969/70

I följande tabell redovisas de investeringsmedel som under budgetåret 1967/68 har stått till fabriksverkets förfogande och den omfattning i vilken de har tagits i anspråk.

Investeringsutfall budgetåret 1967/68 (1 000-tal kr.)				
Ing. behållning	Anslag	Medelsförbrukning		Utg. behållning
		beräknad i prop. 1968: 109	faktisk	
6 179	32 900	35 500	35 462	3 618

Av tabellen framgår att investeringsramen för budgetåret 1967/68 har utnyttjats i det närmaste helt. En närmare redogörelse för utfallet av investeringsverksamheten lämnas i det följande.

För budgetåret 1968/69 har investeringsramen fastställts till 59,1 milj. kr. Fabriksverket räknar med att 58,4 milj. kr. av investeringsramen skall utnyttjas. Eftersom det utnyttjade beloppet vid utgången av budgetåret 1967/68 var 3,6 milj. kr. och anslaget för budgetåret 1968/69 utgjorde 59,1 milj. kr. står tillsammans 62,7 milj. kr. till fabriksverkets förfogande under innevarande budgetår. Av detta belopp kan alltså förutses en behållning på 4,3 milj. kr. vid budgetårets utgång den 30 juni 1969.

För budgetåret 1969/70 räknar fabriksverket med en medelsförbrukning av 46,2 milj. kr. Av detta belopp avses 3,7 milj. kr. för en anläggning för uppfödning av försöksdjur för vetenskapliga ändamål vid Åkers krutbruk. Vid anslagsberäkningen har fabriksverket på sedvanligt sätt ökat den beräknade medelsförbrukningen med 10 % för konjunkturreserv samt därefter gjort avdrag med 4,3 milj. kr. för den vid innevarande budgetårs utgång beräknade behållningen. Anslagsbehovet blir då för nästa budgetår 46,5 milj. kr., vilket innebär en minskning av anslaget med 12,6 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetår.

Investeringsprogram

Bestämmande för fabriksverkets investeringsprogram för innevarande budgetår var det försämrade resultatet av fabriksverkets verksamhet och den därav betingade nödvändigheten att i större utsträckning inrikta tillverkningen på civila produkter.

Trots att en viss förbättring av resultatet kan konstateras för budgetåret 1967/68 bedömer fabriksverket att en fortsatt expansion av civilproduktionen är nödvändig. Den överkapacitet som finns inom fabriksverket och som är mest påtaglig för de centrala verkstädernas del kan inte bemästras enbart med rationaliseringsåtgärder utan det är nödvändigt att vidga produktionsbasen. Även nästa budgetår begärs därför medel för investeringar för tillverkning av civila produkter.

Syftet att nå större lönsamhet söker fabriksverket även att tillgodose genom rationaliseringar. Inom ammunitionsområdet avser verket sålunda att koncentrera tillverkningen av finkalibrig ammunition till en produk-

tionsenhet. Denna koncentration beräknas föra med sig vissa kostnader. Medel för att bestrida dessa kostnader begärs för nästa budgetår.

I följande sammanställning lämnas en redogörelse för faktisk resp. beräknad medelsförbrukning budgetåren 1967/68—1969/70 fördelad på olika grupper av objekt.

	Faktisk utgift 1967/68	Beräknad utgift 1968/69 (1 000-tal kr.)	1969/70
<i>Större investeringsobjekt¹</i>			
1. Fabriker	9 998	10 100	16 000
2. Tvätterier	18 526	13 100	9 000
3. Anskaffning av persedlar	—	15 000	—
	<u>28 524</u>	<u>38 200</u>	<u>25 000</u>
<i>Övriga investeringar</i>			
4. Investeringar för nya civila produkter	—	5 000	5 000
5. Ersättningsanskaffning av maskiner	26 312	9 600	7 900
6. Nyanskaffning av maskiner	—	3 100	4 600
7. Smärre investeringsobjekt ³	452	1 900	2 700
	<u>6 764</u>	<u>19 600</u>	<u>20 200</u>
8. Diverse och oförutsett	174	600	1 000
Summa	<u>35 462</u>	<u>58 400</u>	<u>46 200</u>

¹ Objekt med en total investeringskostnad på 1 milj. kr. och däröver

² Inberäknat nyanskaffning av maskiner

³ Objekt med en total investeringskostnad som understiger 1 milj. kr. utom nyanskaffning av maskiner

1. Fabriker

Det för fabriker föreslagna beloppet om 16 milj. kr. avses fördelas på det sätt som framgår av följande sammanställning.

	Tidigare an- mäld kostnad	Total kostnad beräknad 1968	Återstående kostnad 1.7. 1969	Därav beräk- nad utgift 1969/70
	(1 000-tal kr.)			
<i>Åkersgruppen</i>				
Metodverkstad	—	3 000	3 000	2 200
Anläggning för uppfödning av försöksdjur	—	6 200	6 200	3 700
<i>Zakrisdalsverken</i>				
Ombyggnadsåtgärder för viss ammunitions- tillverkning	—	1 100	1 100	1 100
<i>Vanäsverken</i>				
Fabriksbyggnad för lös ammunition och spårljus	2 300	3 400	3 400	2 000
<i>Carl Gustafs stads gevärsfaktori</i>				
Ny fabriksanläggning	24 900	24 900	6 400	6 400
<i>Centrala verkstaden Arboga</i>				
Verkstadshall för marktteleutrustning	—	1 100	1 100	600
Summa	<u>27 200</u>	<u>39 700</u>	<u>21 200</u>	<u>16 000</u>

Beträffande de olika objekten lämnas följande redogörelse. Vid indexmässiga prisförändringar har tillämpats kommerskollegiets maskinkostnadsindex i fråga om maskiner och byggnadsstyrelsens byggnadskostnadsindex i fråga om byggnader.

Metodverkstad

Den föreslagna metodverkstaden avses för experiment och prov beträffande produkter under tillverkning. Serieproduktionens metodik kan tillämpas men serierna kan göras förhållandevis begränsade. Produkten kan därigenom beräknas bli i större utsträckning fullständig och lämplig för löpande produktion i full skala. Motsvarande prov kan utföras i befintliga anläggningar men därvid tvingas man avbryta den pågående tillverkningen. Från produktionsekonomisk synpunkt är det av väsentlig betydelse att sådana avbrott kan undvikas. Den föreslagna metodverkstaden kommer främst att inriktas på sprängämnesgjutning och ammunitionssammansättning.

Kostnaderna för metodverkstaden beräknas till totalt 3 milj. kr. För budgetåret 1969/70 behövs 2,2 milj. kr.

Anläggning för uppfödning av försöksdjur

Universitetskanslersämbetet har i samråd med byggnadsstyrelsen och statens bakteriologiska laboratorium utrett möjligheterna att starta kontrollerad uppfödning av försöksdjur för vetenskapliga ändamål och för vaccinfremställning. Fabriksverket har accepterat ett av nämnda myndigheter framlagt förslag att uppfödningen skall ske genom fabriksverkets försorg.

Kostnaderna för de anläggningar som behövs för verksamheten har beräknats till ca 14 milj. kr. Utbyggnaden avses ske i två etapper. Första etappen har kostnadsberäknats till ca 7 milj. kr. För budgetåret 1969/70 beräknas medelsbehovet till 3,7 milj. kr.

Ombyggnadsåtgärder för viss ammunitionstillverkning

Inom fabriksverket pågår en utredning beträffande verkets struktur. Tyngdpunkten har därvid lagts på fördelningen av produktionen mellan de olika produktionsenheterna.

Efter att ha genomfört delutredning om produktions- och organisationsstrukturen vid bl. a. Zakrisdalsverken och Vanäsverken har fabriksverket funnit det angeläget att specialisera Vanäsverken på produktion av finkalibrig ammunition. Den skärande och vissa delar av den plastiska bearbetningen bör därvid flyttas över till Zakrisdalsverken. Åtgärden ingår som ett led i strävandena att bygga upp en »ammunitionsgrupp» inom

verket samt att inom denna successivt specialisera utrustning och produktion i syfte att om möjligt nå optimalt utbyte.

För att göra det möjligt att föra över nämnda tillverkning behöver vissa ombyggnadsåtgärder utföras vid Zakrisdalsverken. I samband med detta behövs vissa maskininvesteringar. Medelsbehovet för åtgärderna uppgår till 1,1 milj. kr. Beloppet behövs budgetåret 1969/70.

Fabriksbyggnad för lös ammunition och spårljus, Karlsborg

Behovet av denna byggnad har anmälts i prop. 1966:1 (bil. 6 s. 331), 1967:1 (bil. 6 s. 192) och 1968:109 (s. 157). Som närmare har utvecklats i prop. 1966:1 avses den nya fabriksbyggnaden för den återstående tillverkning som nu bedrivs i en anläggning vid Hästboudd ca tre kilometer från huvudfabriken i Karlsborg. Härigenom koncentreras tillverkningen till huvudfabriken, vilket beräknas medföra ekonomiska fördelar genom att de fasta omkostnaderna reduceras.

Kostnaderna för byggnader och maskiner beräknas till 3,4 milj. kr. För budgetåret 1969/70 behövs 2 milj. kr.

Fabriksanläggning för Carl Gustafs stads gevärsfaktori, Eskilstuna

Behovet av ny fabriksbyggnad för Carl Gustafs stads gevärsfaktori har anmälts i prop 1967:1 (bil. 6 s. 192) och 1968:109 (s. 157). För att fullfölja projektet behövs 6,4 milj. kr. nästa budgetår.

Nybyggnad av verkstadshall för markteleutrustning vid centrala verkstaden Arboga

Som verkstad för markteleutrustning vid centrala verkstaden Arboga disponeras f. n. lokaler som inte medger rationell verksamhet. Lokalerna är dessutom olämpliga från brandskyddssynpunkt. För att täcka behovet av verkstadslokaler föreslås att en ny verkstadshall byggs. Kostnaden beräknas till 1,1 milj. kr. För budgetåret 1969/70 är medelsbehovet 600 000 kr.

2. Tvätterier

För tvätterier har föreslagits 9 milj. kr. Beloppet avses för följande ändamål.

	Tidigare an- mald kostnad	Total kost- nad beräk- nad 1968 (1 000-tal kr.)	Återstående kostnad 1.7. 1969	Därav be- räknad ut- gift 1969/70
Tvätteriet Långsele.....	13 200	13 600	1 400	1 400
Förråd för militära persedlar.....	2 500	2 000	1 600	600
Utbyggnad av tvätterier i södra och mel- lersta Sverige.....	—	7 000	7 000	7 000
Summa	15 700	22 600	10 000	9 000

Tvätteriet Långsele

Behovet av nytt tvätteri i Långsele har anmälts i prop. 1967: 1 (bil. 6 s. 194) och 1968: 109 (s. 158). Totalkostnaden har senast angetts till 13,2 milj. kr. men beräknas nu på grund av indexmässiga prisstegringar till 13,6 milj. kr. För att slutföra byggnadsföretaget behövs 1,4 milj. kr. för nästa budgetår.

Förråd för militära persedlar

Behovet av förråd vid vissa tvätterier för förvaring av militära persedlar har anmälts i prop. 1967: 1 (bil. 6 s. 194) och 1968: 109 (s. 158). Totalkostnaden har angetts till 2,5 milj. kr. Hittills vidtagna åtgärder har emellertid visat att befintliga lokaler kan utnyttjas i större omfattning än vad som tidigare har beräknats. Totalkostnaden beräknas därför nu till 2 milj. kr. För nästa budgetår behövs 600 000 kr.

Utbyggnad av tvätterier i södra och mellersta Sverige

Inom tvätterisektorn ökar behovet av tvättkapacitet. Ökningen kan framför allt konstateras i fråga om sjukhustvätten.

För att tillgodose behovet av ökad tvättkapacitet planerar fabriksverket en utbyggnad av vissa tvätterier. F. n. pågår förhandlingar med Blekinge läns landsting om samarbete inom detta område. Kan överenskommelse träffas om sådant samarbete avser fabriksverket att bygga ut tvätteriet Karlskrona, som då skulle tillgodose behoven även för Kronobergs och Kalmar läns södra landsting samt vid de militära förbanden i Skåne.

Om Blekinge läns landsting inte accepterar förslaget om samarbete kan det bli aktuellt med annan lokalisering av den behövliga tvättkapaciteten. Oavsett vilken ståndpunkt landstinget intar till förslaget om samarbete måste frågan om ökad tvättkapacitet i södra Sverige lösas snabbt enligt fabriksverkets mening. Av detta skäl begär verket redan nu medel för detta projekt. För budgetåret 1969/70 behövs 5 milj. kr. för att påbörja projektet.

Även för Östergötlands läns landsting föreligger ett påtagligt behov av ökad tvättkapacitet. En fördubbling av den nuvarande kapaciteten beräknas vara nödvändig år 1973. Storstockholmsområdets tvättkapacitet behöver

också ökas. Förhandlingar pågår med representanter för Storstockholm och Östergötlands läns landsting om hur dessa frågor skall lösas.

För undersökningar av dessa frågor och för projektering hemställer fabriksverket om 2 milj. kr. för nästa budgetår.

4. Investeringar för nya civila produkter

Fabriksverket har tidigare (prop. 1968: 109 s. 154) framhållit angelägenheten att i större utsträckning inrikta tillverkningen på civila produkter. Av de medel som beräknades för nyanskaffning av maskiner för budgetåret 1968/69 avsågs 5 milj. kr. för anskaffning av maskiner för tillverkning av civila produkter. Den utbyggnad av produktionskapaciteten för civil tillverkning som fabriksverket sålunda har påbörjat avser verket att fortsätta under de närmaste budgetåren. För budgetåret 1969/70 beräknas medelsbehovet för investeringar för nya civila produkter till 5 milj. kr. Beträffande dispositionen av detta belopp framhåller fabriksverket följande.

På tillverkningsprogrammet bör endast tas upp nyutvecklade produkter. Inte bara produkterna som sådana utan alla de moment i tillverkningsprocessen som leder fram till den färdiga produkten kan härvid göras till föremål för nyutveckling. Med hänsyn till de stora insatser som krävs för denna nyutveckling bör samarbete etableras med andra företag. I februari 1968 träffade sålunda fabriksverket en överenskommelse om utvecklings-samarbete med ett antal svenska företag i bl. a. verkstadsbranschen. Samarbetet sker inom ramen för ett aktiebolag som har bildats särskilt för detta ändamål, Innovations AB Projection KB. Bolaget avses i princip inte disponera egen kapacitet för teknisk utveckling utan skall repliera på delägarföretagens resurser. Bolaget är främst avsett att vara ett gemensamt organ för uppsamling, produktion och värdering av idéer, för ledning och samordning av projekt samt för marknadsanalyser och marknadsbedömningar. Fabriksverkets kostnader för detta engagemang beräknas till ca 200 000 kr. om året. För nästa budgetår beräknas medelsbehovet till 260 000 kr.

Fabriksverkets avsikt är att omvandla verkets krutbruk vid Åker till en kemisk-teknisk fabrik. Arbetet härmed har börjat. Samarbete har även inletts med militärapoteket för tillverkning av läkemedel och kemisk-tekniska produkter. Fabriksverket har utfäst sig att av militärapoteket beställa forskning som är väsentlig för denna produktion och dess utveckling. Avtalet gäller fem år och forskning för 250 000 kr. om året. Kostnaderna för projektet beräknas för nästa budgetår till 790 000 kr.

Fabriksverket har även träffat avtal med Kockums Mekaniska Verkstads AB och Husqvarna Vapenfabriks AB om samarbete i syfte att vidareutveckla och finna lönsamma applikationer av den s. k. Stirling-motorn, som

har utvecklats av Philipskoncernens huvudbolag i Holland. Licens för vidareutveckling och tillverkning av motorn har förvärvats från detta bolag. Motorn innebär ett nytt sätt att producera kraft och bedöms ha goda möjligheter att göra sig gällande inom ett flertal områden. Den betecknas som intressant från effektsynpunkt men även från miljövårdssynpunkt med hänsyn till de lösningar av ljud- och avgasproblem som den innebär. Samarbetet bedrivs genom ett särskilt aktiebolag, United Stirling (Sweden) AB, med de tre intressenterna som enda delägare. Inte heller detta bolag kommer — annat än i mycket begränsad omfattning — att bedriva utvecklingsarbetet i egen regi. Detta kommer att beställas av i huvudsak fabriksverket och Kockums Mekaniska Verkstads AB. Fabriksverkets kostnader för deltagande i detta projekt beräknas till 15—20 milj. kr. under den närmaste tioårsperioden. För nästa budgetår beräknas medelsbehovet till 2,6 milj. kr.

För utveckling av ett antal mindre produkter behövs 350 000 kr. nästa budgetår.

Härutöver föreslår fabriksverket att 1 milj. kr. skall beräknas som bidrag för att finansiera förvärv av vissa företag.

5. Ersättningsanskaffning av maskiner

Anskaffningsvärdet av de maskiner som är invärderade i fabriksverkets maskinfond uppgår till 117 milj. kr., varav ca 88 milj. kr. belöper på de nytillverkande fabrikerna och ca 29 milj. kr. avser tvätterierna.

Återanskaffningsvärdet för den del av fabriksverkets maskiner som utnyttjas i fred uppgår till mellan 75 och 80 milj. kr. vid fabrikerna och ca 30 milj. kr. vid tvätterierna. Medelsbehovet för ersättningsanskaffning uppgår vid en genomsnittlig användningstid av 10 år till 7—8 milj. kr. vid fabrikerna och 3 milj. kr. vid tvätterierna.

För ersättningsanskaffning av maskiner hemställs om sammanlagt 7,9 milj. kr., varav 5,8 milj. kr. avser fabrikerna och 2,1 milj. kr. tvätterierna. Vad som sålunda begärs för ersättningsanskaffning av maskiner motsvarar vad som beräknas komma att inbetalas i form av avskrivningsmedel för maskiner för budgetåret 1968/69.

6. Nyanskaffning av maskiner

Fabriksverkets nyanskaffning av maskiner planeras med utgångspunkt från verkets behov att förnya produktsortimentet. Behovet att förnya sortimentet ökar i takt med bl. a. produkternas kortare livslängd och konkurrensen från andra industrier.

Behovet av nya maskiner vid tvätterierna har ökat beroende på en övergång i allt snabbare takt från bomullsmaterial till blandmaterial.

För nyanskaffning av maskiner hemställs för budgetåret 1969/70 om sammanlagt 4,6 milj. kr., varav 3 milj. kr. för fabriker och 1,6 milj. kr. för tvätterierna.

7. Smärre investeringsobjekt

För smärre investeringsobjekt hemställs om sammanlagt 2,7 milj. kr. för nästa budgetår. Beloppet avses för följande ändamål.

Reningsanläggning vid Åkers krutbruk	300 000
Höggradigt reningsverk vid Vingåkersverken	400 000
Vägomläggningar vid Vingåkersverken	300 000
Ombyggnad av marketenteri vid Vanåsverken	300 000
Förrådsbyggnad vid Hugelsta skjutfält för Carl Gustafs stads gevärsfaktori	400 000
Ammunitionsförråd vid centrala verkstaden Arboga	300 000
Komplettering av värmeanläggning vid centrala verkstaden Malmslätt	700 000
Summa	<u>2 700 000</u>

8. Diverse och oförutsett

För diverse oförutsedda behov föreslår fabriksverket 1 milj. kr. vilket innebär en ökning med 400 000 kr. i förhållande till vad som har beräknats för innevarande budgetår.

2. Organisationsförändring vid försvarets fabriksverk

Fabriksverket hemställer att tjänsten för överdirektör vid verket byts ut mot en tjänst för teknisk direktör med samma anställningsform och lönegrad som överdirektörstjänsten.

Fabriksverket fick sin nuvarande organisation efter beslut av 1965 års riksdag. Enligt instruktionen för fabriksverket leds det av en styrelse, i vilken ingår en generaldirektör, en överdirektör och fyra andra av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter. Generaldirektören är chef för fabriksverket med överdirektören som ställföreträdare. Tjänsten för överdirektör är placerad i lönegrad Cp 3. Inom fabriksverket finns ett huvudkontor, som indelas i avdelningar, ett tvätteriernas centralkontor samt fabriker, verkstäder, tvätterier och en enhet för försäljning av överskottsmateriel.

I arbetsordning för verket anges huvudkontorets organisation och arbetsuppgifter. Med anledning av de väsentligt nya och utökade arbetsuppgifter som har tillförts verket i samband med överföringen av de centrala flygverkstäderna har fabriksverket efter utredning ändrat den företagsorganisation som verket hade infört efter omorganisationen år 1965. Förändringen innebär att till generaldirektören har knutits dels ett centralt samordnings- och beredningsorgan som omfattar fyra tjänstemän med ad-

ministrativ, teknisk och ekonomisk sakkunskap, dels tre fackkonsulter som var och en företräder ett av områdena underhållsverksamhet, produktion, ekonomi och administration.

En ytterligare förstärkning av ledningsfunktionen anser fabriksverket vara möjlig att uppnå genom att ändra den nuvarande överdirektörstjänsten till en tjänst för teknisk direktör. Vissa viktiga administrativa uppgifter som har åvilat överdirektören övertas av generaldirektören. Den tekniske direktören avses få ett samlat ansvar för utveckling, konstruktion, tekniskt inriktade marknadskontakter och produktion. Med hänsyn till de stora och krävande uppgifter som innehavaren av tjänsten som teknisk direktör avses få föreslås att tjänsten ges samma anställningsform och lönegrad som överdirektörstjänsten.

Departementschefen

Resultatet av fabriksverkets verksamhet har under de senaste åren förbättrats märkbart. Budgetåret 1966/67 innebar dock en viss försämring i förhållande till budgetåret dessförinnan. Resultatet för budgetåret 1967/68 visar — även om det i stor utsträckning har påverkats av att verkstaden i Arboga tillförts verket — att det har skett en återhämtning efter nedgången under budgetåret 1966/67. Enligt fabriksverkets uppfattning kan återhämtningen i stor utsträckning ses som en effekt av den omfattande rationaliseringsverksamhet som verket bedriver.

Investeringsprogrammet för innevarande budgetår markerades av en ökad satsning på investeringar för tillverkning av produkter för den civila marknaden. Bakgrunden till detta var det försämrade resultatet för budgetåret 1966/67 som förklarades av att de svenska och utländska försvarsbeställningarna hade minskat och av svårigheterna att utnyttja den överkapacitet som blivit följdén därav. Flygverkstäderna, som fördes över till verket, beräknades tillföra verket ytterligare överkapacitet.

För nästa budgetår har fabriksverket föreslagit ett investeringsprogram med en medelförbrukning av 46,2 milj. kr. Detta innebär en minskning med 12,2 milj. kr. i förhållande till investeringsramen för innevarande budgetår. Av den föreslagna investeringsramen hänför sig 8,7 milj. kr. till investeringar för civil produktion. Härav avses 3,7 milj. kr. för en anläggning för uppfödning av försöksdjur för vetenskapliga ändamål. 4 milj. kr. avses i huvudsak för vissa mindre objekt på försöksstadiet samt utveckling av nya produkter inom verkstadssektorn och den kemisk-tekniska sektorn.

I likhet med fabriksverket finner jag en fortsatt satsning på civilproduktion nödvändig för en fortsatt lönsam utveckling inom verket. Det belopp om 4 milj. kr. som fabriksverket begärt för i huvudsak utveckling av nya produkter har jag ingenting att erinra mot. Jag är däremot inte beredd att

nå tillstyrka den anläggning för uppfödning av försöksdjur som fabriksverket har begärt medel för. Anläggningen skulle uppenbarligen täcka ett behov men innan det tillförlitligt har klarlagts hur stor avsättningen kommer att bli av de djur som skulle produceras inom anläggningen kan anläggningens räntabilitet inte bedömas.

Vid anmälan av ärenden som angår utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1968/69 har jag tillstyrkt ett förslag från fabriksverket om anslag för teckning av aktier i ett av fabriksverket förvärvat företag, SMT Machine Company AB (prop. 1969: 105 bil. 3). Jag redogjorde då för företaget och dess finansiering. Därvid anmälde jag att jag inte kunde biträda fabriksverkets förslag att använda investeringsmedel — 4 milj. kr. för budgetåret 1968/69 och 1 milj. kr. för budgetåret 1969/70 — från fabriksverkets investeringsanslag för företagets finansiering. Med hänsyn härtill bör 4 milj. kr. av de investeringsmedel som fabriksverket disponerar för budgetåret 1968/69 inte komma att utnyttjas.

Fabriksverket har hemställt om medel för en metodverkstad för experiment och prov avseende produkter under tillverkning. Den föreslagna verkstaden bör enligt min bedömning komma att få avsevärd användning och ha stor produktionsekonomisk betydelse. Jag beräknar därför för nästa budgetår 2,2 milj. kr. för att påbörja anläggningen.

Fabriksverket föreslår att produktionen av finkalibrig ammunition koncentreras till Vanäsverken och att i samband därmed viss del av ammunitionshanteringen flyttas över till Zakrisdalsverken. Åtgärderna, som medför behov av vissa ombyggnader och maskininvesteringar, avses ingå som ett led i de rationaliseringsåtgärder som kontinuerligt vidtas inom fabriksverket i syfte att nedbringa kostnaderna. Jag finner de föreslagna åtgärderna väl motiverade och beräknar i enlighet med fabriksverkets förslag 1,1 milj. kr. för att betala kostnaderna för dem.

Jag tillstyrker förslaget om nybyggnad av verkstadshall för markteleutrustning vid centrala verkstaden Arboga. För att påbörja nybyggnaden beräknar jag 600 000 kr. för nästa budgetår.

Fabriksverket förhandlar f. n. med representanter för Storstockholm och för landstingen i Blekinge län och Östergötlands län om samarbete inom tvätteriområdet. Om förhandlingarna med Blekinge läns landsting ger positivt resultat, avser fabriksverket att bygga ut tvätteriet Karlskrona. Även frågan om utökad tvättkapacitet inom storstockholmsområdet och inom Östergötlands län är beroende på resultatet av de pågående förhandlingarna. Fabriksverket hemställer likväl om sammanlagt 7 milj. kr. för åtgärder för att lösa frågan om utökad tvättkapacitet inom de berörda områdena och för projektering av nya tvätterier. För egen del anser jag att 3 milj. kr. bör ge tillräckliga resurser för de undersökningar och projekteringar som det här är fråga om. Jag förutsätter därvid att fabriksverket så snart förhandlingarna har slutförts återkommer till Kungl. Maj:t i frågan.

För ersättningsanskaffning av maskiner hemställs om sammanlagt 7,9 milj. kr. Eftersom beloppet motsvarar vad som beräknas komma att inbetalas i form av avskrivningsmedel för maskiner för budgetåret 1968/69 har jag ingenting att erinra mot förslaget.

För smärre investeringsobjekt begärs sammanlagt 2,7 milj. kr. Jag har ingenting att erinra mot detta förslag.

Fabriksverkets förslag i övrigt gäller nyanskaffning av maskiner för 4,6 milj. kr. samt fortsatt utbyggnad eller fullföljande av projekt, som riksdagen har beslutat tidigare, för sammanlagt 10,4 milj. kr. Jag har ingenting att erinra mot fabriksverkets förslag.

I detta sammanhang vill jag framhålla att fabriksverkets självfinansiering enligt min mening bör öka. Detta syfte uppnås om fabriksverket medges skriva av mer än vad gällande avskrivningsregler eljest skulle göra möjligt. Storleken av bl. a. avskrivningsmedlen bestämmer nämligen i vilken omfattning det investeringsanslag som jag här föreslår behöver tas i anspråk. Jag föreslår därför att fabriksverket för nästa budgetår medges skriva av 2 milj. kr. mer än verket enligt avskrivningsreglerna har rätt att skriva av.

Av följande sammanställning framgår hur fabriksverkets investeringar ungefärligt kommer att fördela sig på olika ändamål under nästa budgetår. Sammanställningen visar även den beräknade medelsförbrukningen 1968/69.

	1967/68	1968/69	1969/70	
	Utfall	Beräknat	Verket	Dep. chefen
		(milj. kr.)		
Större investeringsobjekt.....	28,5	38,2	25,0	17,3
Övriga investeringar.....	6,8	15,6	20,2	19,2
Diverse och oförutsett.....	0,2	0,6	1,0	1,0
Summa	<u>35,5</u>	<u>54,4</u>	<u>46,2</u>	<u>37,5</u>

Anslagsbehållningen per den 1 juli 1968 uppgick till ca 3,6 milj. kr. Tillsammans med för innevarande budgetår anvisade anslag, 59,1 milj. kr., utgör den för detta budgetår disponibla anslagssumman 62,7 milj. kr. Medelsförbrukningen under innevarande budgetår beräknar jag till 54,4 milj. kr. eller — som jag har angett i det föregående — 4 milj. kr. mindre än fabriksverket har beräknat. Vid budgetårets slut kommer behållningen därmed att uppgå till ca 8,3 milj. kr.

Anslagsbeloppet för budgetåret 1969/70 bör på sedvanligt sätt beräknas med en marginal om 10 % utöver investeringsramen för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsförbrukningen. Med hänsyn härtill och till den beräknade behållningen under anslaget vid utgången av innevarande budgetår förordar jag ett anslagsbelopp av 33 milj. kr.

Av följande sammanställning framgår anvisade resp. förordade anslags-
summor för fabriksverkets fond samt beräknad medelsförbrukning under
budgetåren 1968/69 och 1969/70.

Anslag och medelsförbrukning budgetåren 1968/69 och 1969/70 (milj. kr.)

Behållning 1/7 1968	Anslag 1968/69	Medelsför- brukning 1968/69	Medelsför- brukning 1969/70	Anslag 1969/70
3,6	59,1	54,4	37,5	33,0

Den ändrade organisation av huvudkontoret som fabriksverket har genomfört inom ramen för den av riksdagen beslutade omorganisationen av verket är motiverad av verkets inriktning mot civil produktion och den därav betingade nödvändigheten att i större utsträckning än tidigare satsa på produktutveckling. Dessa omständigheter medför behov av att samla ansvaret för teknisk utveckling och produktion hos en tjänsteman. Fabriksverket har föreslagit att en tjänst som är förenad med sådant ansvar inrättas i utbyte mot den nu befintliga tjänsten för överdirektör. Vissa viktiga administrativa uppgifter som har åvilat överdirektören övertas av generaldirektören.

Den föreslagna förändringen innebär att verkets ledningsorganisation blir effektivare och bättre anpassad till de nya verksamhetsgrenar som är under uppbyggnad, vilket jag finner vara väl motiverat. Jag har därför ingenting att erinra mot förslaget. Tjänsten för teknisk direktör bör vara extra ordinarie och ha samma lönegradsplacering som överdirektörstjänsten.

Jag förordar alltså att en tjänst för teknisk direktör i Ce 3 inrättas vid försvarets fabriksverk i utbyte mot nuvarande överdirektörstjänst.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) till *Byggnader och utrustning för försvarets fabriksverk* för budgetåret 1969/70 under försvarets fabriksverks fond anvisa ett investeringsanslag av 33 000 000 kr.,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad jag har förordat i det föregående inrätta en tjänst för teknisk direktör i Ce 3 vid försvarets fabriksverk.

III. FÖRSVARETS FASTIGHETSFOND

Kasernbyggnaders delfond

6. Markförvärv för övningsfält m. m.

1967/68 Nettoutgift . . .	21 026 832	Outnyttjat belopp . . .	7 652 464
1968/69 Anslag	16 871 000		
1969/70 Förslag	17 600 000		

Från anslaget betalas markförvärv för nya övnings- och skjutfält och för utvidgning av befintliga fält för samtliga tre försvarsgrenar, markförvärv för flygfält och inlösen av flygbullerstörda fastigheter, förvärv av annan fast egendom som ligger i omedelbar anslutning till av staten ägd fastighet eller behövs för förråd eller dylikt samt oförutsedda utgifter i samband med markförvärv.

Fortifikationsförvaltningen

För budgetåret 1969/70 beräknar fortifikationsförvaltningen medelsförbrukningen under anslaget till 17,6 milj. kr. Förvaltningen föreslår att anslaget för budgetåret 1969/70 förs upp med 18 milj. kr.

Fördelningen av medelsbehovet framgår av följande sammanställning.

Markförvärvsobjekt		Medelsförbrukning (1 000-tal kr.)
A. <i>Armén</i>		
1. I 4,		
A 1.	Utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält	900
2. I 5,		
A 4.	Utvidgning av Östersunds garnisons övningsfält	300
3. I 11.	Nytt skjutfält vid Kosta	3 000
4. I 13.	Utvidgning av övningsfältet i Falun	500
5. I 14.	Utvidgning av Marma skjutfält	1 000
6. I 20.	Utvidgning av handövningsfältet och förvärv av nytt skjutfält vid Umeå	2 500
7. I 21.	Utvidgning av skjutfältet vid Tjärnmyren och övningsfältet i Sollefteå	500
8. P 4.	Utvidgning av pansarövningsfältet vid Skövde	1 100
9. P 4.	Utvidgning av pansarskjutfältet vid Kråk	1 400
10. P 7.	Utvidgning av skjutfältet vid Kabusa	1 100
11. A 7.	Utvidgning av Tofta skjutfält	200
12.	Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	3 000
	Summa A	15 500

Markförvärvsobjekt	Medelsför- brukning (1 000-tal kr.)
<i>B. Marinen</i>	
13. BK. Utvidgning av övningsfältet vid Rosenholm	800
14. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	800
Summa B	1 600
<i>C. Flygvapnet</i>	
15. Inlösen av flygbullerstörda fastigheter	700
16. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	800
Summa C	1 500
Summa A—C	18 600
Reducering av medelsbehovet	1 000
Beräknat medelsbehov	17 600

1. 1965 års riksdag (prop. 1965: 28, SU 45, rskr 151) fattade beslut om utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält med ett område om ca 190 ha. För budgetåret 1965/66 anvisades för ändamålet 1,3 milj. kr. utanför det militära försvarets ram. Förhandlingarna med markägarna har ännu inte kunnat slutföras. Fortifikationsförvaltningen räknar med att kostnaderna för förvärvet med hänsyn till markvärdesstegringen kommer att gå upp till minst 1,8 milj. kr. Av utvidgningsområdet har hittills ca 150 ha förvärvats.

2. 1965 års riksdag (prop. 1965: 158, SU 172, rskr 410) fattade beslut om utvidgning av Östersunds garnisons övningsfält genom markbyte mellan staten och Östersunds stad. I samband därmed redovisades en mellan försvarets fastighetsnämnd och Östersunds stad träffad principöverenskommelse om intressegräns mellan å ena sidan mark som avses för stadens fortsatta utbyggnad och å andra sidan mark som reserveras för militär övningsverksamhet. Med de enskilda fastighetsägarna inom försvarets intresseområde har överenskommit att förhandlingar om överlåtelse till staten av deras fastigheter skall tas upp allt eftersom fastighetsägarna meddelar de militära myndigheterna att de önskar sälja sina fastigheter. I enlighet härmed har vissa fastigheter köpts in av fortifikationsförvaltningen. Andra fastigheter är hembjudna till förvärv.

3. Chefen för armén har i samråd med chefen för marinen och fortifikationsförvaltningen föreslagit markanskaffning för ett nytt skjutfält för I 11 och marinens förband i Karlskrona.

I 11 disponerar f. n. ett handövningsfält om ca 500 ha — kasernområdet inräknat — beläget i anslutning till regementets kasernetablisement i Växjö samt ett mindre skjutfält om ca 220 ha beläget vid Notteryd omkring 7 km nordost om Växjö. Härtill kommer ett område om ca 90 ha på gamla exercisplatsen Kronobergshed. Inget av dessa områden kan användas för att
7 — *Bihang till riksdagens protokoll 1969. 1 saml. Nr 110*

genomföra de stridsskjutningar som ingår i regementets utbildningsprogram. På Notterydsfältet har tidigare vissa begränsade skjutningar utförts. Genom ökad fritidsbebyggelse omedelbart intill fältet har det blivit svårt att över huvud använda fältet för skjutningar. För att genomföra stridsskjutningar i förstärkt skyttepluton och skyttekompani samt med pansarvärnsvapen har regementet varit hänvisat till skjutfälten vid Skillingaryd, Rinkaby och Ravlunda. Ett på kort tid arrenderat mindre markområde på norra Öland med riskområde över havet har också använts, främst för skjutning med pansarvärnsvapen. Skjutfälten vid Skillingaryd, Rinkaby och Ravlunda är dock främst avsedda för andra förband, varför regementets möjligheter att använda dessa fält är begränsade. I 11 saknar därför i dagens läge möjligheter att genomföra nödvändig utbildning i stridsskjutning.

Marinens förband i Karlskrona disponerar — förutom några mindre områden — ett övningsfält vid Rosenholm norr om Karlskrona. Enligt beslut av 1968 års riksdag (prop. 1968: 109, SU 124, rskr 282) skall detta fält utvidgas från 260 ha till 660 ha. Denna utvidgning kommer att förbättra handövningsmöjligheterna för Karlskrona garnison. Några möjligheter att inom det utvidgade fältet genomföra de stridsskjutningar med skarp ammunition som ingår i de marina förbandens grundutbildning föreligger dock inte. Marinens förband i Karlskrona har alltså behov av ett stridsskjutningsfält. Detta bör i princip ha samma omfattning som motsvarande fält för ett infanteriförband.

Enligt chefens för armén förslag skall ett för I 11 och marinens förband i Karlskrona gemensamt nytt skjutfält anskaffas i trakten av Kosta. Förslaget, som ursprungligen avsåg endast ett område, har i samråd med försvarets fastighetsnämnd utvidgats till att omfatta två alternativa områden. Alternativ I är i sin helhet beläget i Ekeberga kommun strax öster om Kosta samhälle och omfattar ca 2 900 ha, varav ca 1 700 ha domänmark av kronoparken Kosta, 700 ha eklestiastik mark och 500 ha privatägd mark. Inom området är två familjer med sammanlagt 10 personer fast bosatta. Alternativ II, som tillkommit på begäran av Ekeberga kommun, omfattar ca 3 000 ha och innebär att skjutfältet förskjuts ca 1,5 km österut. Härigenom utgår ca 430 ha domänmark i västra delen av alternativ I medan ca 500 ha tillkommer i nordost. Huvuddelen av det tillkommande området är belägen inom Hälleberga kommun och tillhör ett bolag, vars samtliga aktier ägs av domänverket. Inom området enligt alternativ II är endast en familj om sammanlagt fem personer fast bosatt. Med hänsyn till avståndet från de båda områdena till förbandens förläggningssorter (avståndet till Växjö är ca 5,5 mil och till Karlskrona ca 9 mil) förutsätts enligt båda alternativen att skjutfältet förses med ett läger för förläggning av de övande förbanden.

Över förslaget har försvarets fastighetsnämnd avgett yttrande. Nämnden har vid sin utredning haft kontakt med länsmyndigheterna i länet samt med Ekeberga och Hälleberga kommuner. Länsstyrelsen har förklarat sig

inte ha något att erinra mot att skjutfältet förläggs till ifrågavarande del av länet. Länsstyrelsen anser att alternativ II har klart företräde framför alternativ I och tillstyrker sålunda alternativ II. Lantbruksnämnden, överlantmätaren och naturvårdsrådet i länet har samtliga tillstyrkt ett skjutfält enligt alternativ II. Enligt överlantmätaren bör de delar av fältet som blir belägna i Hälleberga kommun genom ägoutbyte (marköverföring) tillföras Ekeberga kommun. Sistnämnda kommun har förklarat sig endast kunna godta en förläggning av skjutfältet enligt alternativ II. Hälleberga kommun har inte haft något att erinra mot alternativ II. Kommunen har uttalat önskemål om att de vägar inom kommunen som berörs av skjutfältet, främst riksväg 31, iståndsätts i samband med tillkomsten av fältet. Fastighetsnämnden har vidare orienterat berörda markägare om den föreslagna markanskaffningen och berett dem tillfälle att framföra sina synpunkter. Markägarna har inte haft några erinringar av betydelse mot förslaget.

Domänstyrelsen har i egenskap av ägare till mer än hälften av det föreslagna området enligt de båda alternativen förklarat att verket inte vill motsätta sig överflyttning respektive försäljning till försvaret av den i alternativ II ingående domänmarken och bolagsmarken.

Riksantikvarieämbetet har i yttrande till länsstyrelsen anfört att ämbetet tillstyrker anordnande av ett skjutfält på ifrågavarande plats. Ämbetet förutsätter att en kulturhistorisk inventering för dokumentation och vissa provundersökningar utförs på försvarets bekostnad.

Fastighetsnämnden anför för egen del att nämnden anser det vara styrkt att ett starkt behov föreligger av ett nytt skjutfält för I 11 och marinens förband i Karlskrona. Förslaget terrängområde öster om Kosta är enligt nämndens mening lämpligt för avsett ändamål. Från övningssynpunkt är de båda föreslagna alternativen likvärdiga. Nämnden förordar för sin del alternativ II.

Det föreslagna förvärvsområdet består huvudsakligen av skogsmark. Skogen är flerstädes av relativt låg värdeklass. Brukad åker förekommer i mycket ringa omfattning. Från jordbrukssynpunkt blir därför verkningarna av den föreslagna markanskaffningen obetydliga. De sociala verkningarna i samband med tillkomsten av ett skjutfält synes bli mycket begränsade. Den familj om fem personer som är fast bosatt inom området kan dock endast övergångsvis medges bo kvar. Inom området finns ett fåtal fritidshus.

Enligt chefens för armén förslag skulle en domänverket tillhörig skogsyrkesskola vid Visjön väster om det föreslagna skjutfältsområdet, i vilken undervisningen numera är nedlagd, jämte erforderlig mark övertas av försvaret och användas som stomme till ett förläggningssläger. Ekeberga kommun har motsatt sig detta med hänsyn till att terrängen runt Visjön är ett lämpligt fritids- och turistområde och att skolan skulle vara ett utmärkt centrum inom området. Fastighetsnämnden anser att kommunens önske-

mål bör beaktas och avstyrker chefens för armén förslag i denna del. Enligt nämndens mening bör lägret förläggas inom det föreslagna skjutfältets gränser.

Fastighetsnämnden biträder överlantmätarens förslag att de delar av skjutfältet som blir belägna i Hälleberga kommun tillförs Ekeberga kommun. Med hänsyn till vad domänverket anfört om brandrisker inom det föreslagna skjutfältet vill fastighetsnämnden vidare framhålla angelägenheten av en betryggande organisation med hög beredskap för att förebygga och hejda skogsbränder inom skjutfältet. Nämnden har också konstaterat att riksväg 31 på en viss sträcka inom Hälleberga kommun befinner sig i dåligt skick. Nämnden anser det angeläget att planerad ombyggnad av vägen påskyndas. Man måste enligt nämnden utgå från att vissa större samövningar kommer att genomföras i anslutning till det nya skjutfältet om detta kommer till stånd. Det är då betydelsefullt att vägnätet i närheten av fältet är i gott skick.

Fastighetsnämnden föreslår att erforderliga medel ställs till riksantikvarieämbetets förfogande för kulturhistorisk inventering av det föreslagna skjutfältsområdet.

Kostnaderna för att genomföra erforderliga markförvärv m. m. har fortifikationsförvaltningen uppskattat till ca 4 milj. kr. Härvid har förvaltningen utgått från att den del av det föreslagna skjutfältsområdet som utgör domänmark kommer att i sedvanlig ordning föras över från domänfonden till försvarets fastighetsfond.

4. 1967 års riksdag (prop. 1967: 110, SU 102, rskr 250) fattade beslut om utvidgning av I 13:s övningsfält i Falun med markområden om sammanlagt 425 ha. Förvärv av vissa delar av utvidgningsområdena har genomförts. Förhandlingar om förvärv av återstående delar pågår.

5. 1967 års riksdag (prop. 1967: 110, SU 102, rskr 250) fattade principbeslut om utvidgning av Marma skjutfält med ca 780 ha. Kungl. Maj:t har sedermera bemyndigat fortifikationsförvaltningen att förvärva fastigheter som är avsedda att ingå i den beslutade utvidgningen efterhand som de erbjuds till inköp.

6. 1968 års riksdag (prop. 1968: 109, SU 124, rskr 282) fattade beslut om utvidgning av handövningsfältet för I 20 och K 4 och om anskaffning av ett nytt skjutfält för de båda förbanden. Utvidgningsområdet för handövningsfältet omfattar ca 365 ha. Skjutfältet, som ligger i omedelbar anslutning till det utvidgade handövningsfältet, omfattar ca 2 100 ha. Kungl. Maj:t har genom beslut den 13 juni 1968 tillsatt en särskild delegation, Skjutfältsledningen Umeå, för att genomföra nödvändiga markförvärv.

7. 1963 års riksdag (prop. 1963: 109, SU 96, rskr 221) fattade beslut om utvidgning av I 21:s skjutfält vid Tjärnmyren och av regementets övningsfält i Sollefteå. Utvidgningarna avsåg markområden om sammanlagt ca 215

ha. En fastighet har hittills förvärvats. Förberedande kontakter har tagits med övriga markägare.

8. 1963 års riksdag (prop. 1963: 109, SU 96, rskr 221) fattade beslut om utvidgning med ca 1 800 ha av pansarövningsfältet vid Skövde. Enligt beslutet förutsattes att ytterligare mark nordost och öster om utvidgningsområdet framdeles skulle förvärvas i den mån detta kunde ske genom frivilliga förvärv och till skäligt pris. Vissa delar av denna mark har hittills förvärvats. Därutöver har Kungl. Maj:t genom beslut den 28 oktober 1966 godkänt av fortifikationsförvaltningen träffade avtal om förvärv av vissa fastigheter om sammanlagt ca 100 ha sydost om utvidgningsområdet samt bemyndigat förvaltningen att förvärva ytterligare ca 50 ha. Hittills har totalt ca 1 430 ha förvärvats.

9. Chefen för armén har lagt fram förslag om markanskaffning för att utvidga P 4:s pansarskjutfält vid Kråk.

Kråks skjutfält är beläget intill Vättern ca 4 km söder om Karlsborgs samhälle och ca 1,5 km söder om F 6:s område. Fältet omfattar ca 350 ha med en bredd av ca 2,5 km och ett djup av ca 1,5 km. Vid skjutningar på fältet utgör ett avsevärt vattenområde i Vättern ett i huvudsak sektorformat riskområde med ett största djup av ca 15 km och en största bredd av ca 22 km. Fältet uppfyller inte de krav som numera måste ställas på ett pansarskjutfält. Fältets begränsning såväl på djupet som på bredden medför att de skjutande förbanden inte på ett fältmässigt sätt kan övergå från marsch- eller manövergruppering till stridsgruppering. Stridsvagnsförbanden kan inte ges tillfälle att skjuta på fältmässiga längre avstånd (ca 2 000 m). Skjutning kan endast ske med ett kompani åt gången. Detta medför bl. a. att det är svårt att kunna ge förband inkallade till krigsförbandsövning erforderlig stridsutbildning. Därtill kommer att fältet förutom av P 4 med pansartruppskolan även används av flera andra förband och att dessa förbands behov av att utnyttja fältet under senare år har ökat kraftigt på grund av att det nya utbildningssystemet (VU 60) har börjat tillämpas. Fältet har därigenom blivit alltmer otillräckligt. Extra kostnader uppkommer i form av ersättning för skador på mark i enskild ägo. Markägarna utsätts för intrång och obehag. För att tillgodose skjutbehovet bedöms det med nuvarande markinnehav bli nödvändigt att väsentligt utvidga skjuttiderna, vilket skulle medföra avsevärt ökat intrång för sjöfart, fiske och fritidsseglation inom aktuella delar av Vättern.

Chefen för armén har utrett vilken mark som skulle behöva tillföras skjutfältet för att tillgodose det mest trängande behovet främst för skjutningar med pansarförband. Enligt utredningen behöver fältet utvidgas i nordlig och nordvästlig riktning med ett område om ca 300 ha, varigenom dess totala areal skulle komma att uppgå till 650 ha. Fältet skulle härigenom få en största bredd av ca 3 km och ett djup av ca 3,5 km. Riskområdet över Vättern skulle ökas endast obetydligt. Genom en sådan utvidgning

8 — *Bihang till riksdagens protokoll 1969. 1 saml. Nr 110*

skulle utrymme skapas för gruppering på djupet av pansarförbanden och dessa skulle därigenom ges tillfälle till fältmässiga framryckningar till stridsställningar. Stridsvagnsförbanden skulle få möjligheter att skjuta på långa avstånd. Den ökade bredden skulle möjliggöra stridsskjutningar med två kompanier samtidigt. Större utbildningseffekt skulle erhållas. Möjligheter skulle skapas att bygga ett åldersklassläger som redan har inplanerats men t. v. fått anstå på grund av lokaliseringssvårigheter.

I sitt förslag har chefen för armén framhållit att, om den föreslagna utvidgningen genomförs, ett ganska smalt område om ca 200 ha kommer att finnas kvar mellan skjutfältets norra gräns och södra gränsen för F 6:s område. Inom detta mellanområde, Gråshultsområdet, måste man räkna med betydande bullerstörningar för de boende. Chefen för armén utgår från att även detta område på längre sikt bör inlösas, varigenom en ytterligare förbättring av övningsbetingelserna skulle erhållas. Förvärv av fastigheter inom området bör dock enligt chefen för armén f. n. endast komma till stånd i den mån fastigheter bjuds ut till salu.

Försvarets fastighetsnämnd har avgett yttrande över chefens för armén förslag. Nämnden har vid sin utredning haft kontakt med länsmyndigheterna i länet samt med kommunerna i Karlsborgs kommunblock. Vidare har nämnden orienterat berörda markägare om förslaget varvid dessa har beretts tillfälle att framföra sina synpunkter.

Länsstyrelsen har i yttrande till fastighetsnämnden anfört att styrelsen finner väsentliga fördelar vara att vinna främst från militär synpunkt men även från allmän synpunkt av en utvidgning av skjutfältet. Från jordbruks-, skogsbruks- och naturvårdssynpunkt synes enligt länsstyrelsens uppfattning hinder inte föreligga mot en lösning av skjutfältsfrågan enligt förslaget. Uppkommande trafikfrågor borde kunna lösas i samarbete med vägverket. Eventuella nackdelar för trafiken på Vättern på grund av den obetydliga utvidgningen av riskområdet i Vättern torde få accepteras. Länsstyrelsen tillstyrker därför utvidgningsförslaget men endast under förutsättning att vissa berättigade önskemål från kommunalt håll tillgodoses. Dessa önskemål avser bl. a. tillgång till mark för tätorten Karlsborgs fortsatta expansion, statligt bidrag till utvecklingsplanering inom kommunblocket, höjd bostadslånekvot motsvarande den avgång av bostäder som utvidgningen kommer att medföra samt samarbete mellan de militära och kommunala myndigheterna för att främja näringslivets utveckling i orten och därigenom kompensera bl. a. bortfallet av arbetstillfällen och minskning av skatteunderlaget genom skjutfältsutvidgningen.

Vid fastighetsnämndens överläggningar med kommunernas representanter har dessa framfört i allt väsentligt samma synpunkter som i länsstyrelsens yttrande i fråga om verkningarna för kommunblocket och om behovet av erforderliga åtgärder. Mölltorps kommun har i särskild skrivelse till nämnden ytterligare understrukit främst de ekonomiska konsekvenserna

för kommunen av utvidgningen. Kommunen ifrågasätter om inte det i nuläget tillgängliga skjutfältsområdet kan omdisponeras på sådant sätt att de av chefen för armén uppställda kraven i viss mån uppfylls utan att någon utvidgning kommer till stånd.

I fråga om de enskilda markägare som berörs av utvidgningsförslaget anför fastighetsnämnden att chefens för armén förslag ursprungligen berörde ca 30 markägare. Av dessa har tio begärt hos fortifikationsförvaltningen att deras fastigheter skall inlösas av staten. Sju av dessa fastigheter — huvudsakligen bostadsfastigheter — är belägna alldeles intill den nuvarande skjutfältsgränsen och störda av buller. De har därför inlösts av förvaltningen. De tre andra är belägna på sådant sätt att förhandlingarna om förvärv har ansetts böra anstå i avvaktan på behandlingen av chefens för armén förslag om utvidgning av skjutfältet. Av de återstående 20 markägarna har tio i gemensam skrivelse till fastighetsnämnden motsatt sig utvidgningsförslaget och förklarat att de inte frivilligt går med på försäljning av sina fastigheter då de härigenom skulle berövas sina utkomstmöjligheter. Även dessa markägare har ifrågasatt om det inte finns möjligheter att omdisponera övningsverksamheten på det nuvarande skjutfältet så att man kan få bättre utbildningsmöjligheter.

Fastighetsnämnden anmäler vidare att 36 personer som är bosatta inom Gräshultsområdet har protesterat mot utvidgningsförslaget i skrivelse till nämnden. I skrivelsen anförs att utvidgningen skulle innebära ett ständigt hot om ytterligare intrång för dem som är bosatta inom området samt att fastighetsägarna skulle förorsakas ekonomisk förlust genom att fastigheterna skulle minska i värde på grund av närheten till skjutfältet. Vidare anförs att utvidgningen är onödig och att den militära övningsverksamheten bör kunna tillgodoses på ett sätt som medför mindre intrång för dem som bor i trakten.

Med anledning av de från flera håll framförda synpunkterna om möjligheterna att på annat sätt än genom den föreslagna utvidgningen förbättra de otillfredsställande utbildningsmöjligheterna på Kråks skjutfält har fastighetsnämnden inhämtat yttrande från chefen för armén. I yttrandet konstateras att det inte föreligger några möjligheter att få tillfredsställande utbildningsbetingelser på annat sätt än genom utvidgning av skjutfältet.

För egen del anför fastighetsnämnden att nämnden anser det helt klarlagt att Kråks skjutfält är för litet för att erbjuda tillfredsställande betingelser för den viktiga del av utbildningen vid P 4 med pansartrupper-skolan som utgörs av skarpskjutningar från stridsvagnarna. Nämnden har blivit övertygad om att något realistiskt alternativ för att åstadkomma de behövliga förbättringarna i utbildningsbetingelserna, t. ex. genom att flytta skjutningarna till annan plats inom södra delarna av landet, inte står att finna. Att öka utbildningskapaciteten genom att förlägga skjutningar även till andra tider på dygnet än som nu används anser nämnden inte vara en

realistisk utväg med hänsyn till det allvarliga intrång som detta skulle medföra främst för sjöfarten och fisket i Vättern.

Beträffande verkningarna för kommunblocket av utvidgningen anför fastighetsnämnden bl. a. följande. Nämnden vill i fråga om de av kommunerna uttalade farhågorna för minskade skatteintäkter genom bortfall av arbetstillfällena inom jordbruksnäringen framhålla dels att det övervägande antalet berörda fastigheter utnyttjas huvudsakligen som bostadsfastigheter, dels att ett betydande antal av ägarna har uppnått relativt hög ålder. Det synes inte osannolikt att åtskilliga av fastighetsägarna efter inlösen av deras fastigheter föredrar att flytta in till närmaste tätort, Karlsborg eller Mölltorp. Beträffande expansionsutrymme för centralorten Karlsborg är enligt vad nämnden har erfarit chefen för armén och fortifikationsförvaltningen beredda att tillgodose detta behov genom att friställa huvuddelen av den s. k. Norra Skogen i anslutning till tätortens norra del från militär verksamhet. Detta område, som är välbeläget och mycket attraktivt för bebyggelse, utgör ett naturligt utvecklingsområde för Karlsborg. Det omfattar ca 175 ha. Fastighetsnämnden anser det från såväl allmänt samhällelig som försvarets synpunkt angeläget att en fortsatt utveckling inom kommunblocket säkerställs. Nämnden förutsätter att ett samarbete kommer till stånd mellan de kommunala och de militära myndigheterna i hithörande frågor. Enligt nämndens åsikt bör statsbidrag kunna lämnas för en utvecklingsplanering som omfattar hela kommunblocket. Nämnden finner det angeläget att länet och kommunblocket tillförsäkras bostadslånekvot för ett ökat bostadsbyggande som ersättning för den avgång av bostäder som skjutfältsutvidgningen innebär. Sammanfattningsvis uttalar nämnden att de direkta olägenheterna för kommunerna av den föreslagna utvidgningen knappast kan anses vara betydande.

Verkningarna från jordbrukspolitisk synpunkt blir enligt fastighetsnämndens mening obetydliga. Ca 140 ha av utvidgningsområdet utgör åker medan återstoden utgörs av skogsmark och övrig mark. Endast två av de berörda fastigheterna kan betecknas som fullständiga jordbruk med förutsättningar för fortsatt jordbruksdrift på längre sikt. När det gäller de sociala konsekvenserna konstaterar nämnden att inom utvidgningsområdet är bosatta 32 personer, av vilka 13 är äldre än 60 år. I många fall är bostadshusen i mindre gott skick. Nämnden har kommit till den uppfattningen att åtskilliga fastighetsägare är beredda att sälja sina fastigheter. I vissa fall måste man dock räkna med att personliga omställningssvårigheter uppkommer till följd av skjutfältsutvidgningen. Det synes huvudsakligen gälla de fall där vederbörande fastighetsägare helt eller delvis har sin utkomst av jordbruk. Lantbruksnämnden i länet torde böra medverka till att de som så önskar kan få nya gårdar.

Det nuvarande skjutfältet och östra delen av utvidgningsområdet korsas av en allmän väg Karlsborg—Mölltorp. Vägen är dock inte den bästa eller

närmaste förbindelsen mellan de båda samhällena. Den ökade övningsverksamheten på skjutfältet torde i stor utsträckning omöjliggöra allmän trafik på vägen. Det bör därför enligt fastighetsnämnden övervägas att dra in vägen som allmän väg. Överläggningar härom och om anordnande av annan utfartsmöjlighet för dem som skulle beröras av vägindragningen bör komma till stånd mellan de militära myndigheterna och vederbörande länsmyndigheter. Fastighetsnämnden, som ägnat särskild uppmärksamhet åt denna fråga, anser att en tillfredsställande lösning bör kunna erhållas.

Fastighetsnämnden anser att olägenheterna av den föreslagna utvidgningen inte är av sådan omfattning att det kan övervägas att av detta skäl underlåta att tillgodose det betydelsefulla riksintresse som det här är fråga om.

Vad beträffar det s. k. Gräshultsområdet anser fastighetsnämnden att det inte finns anledning att från försvarets sida göra gällande några krav på markförvärv inom detta område. Med hänsyn till områdets för bullerstörningar relativt utsatta läge mellan skjutfältet och F 6 anser nämnden det från skälighetssynpunkt nödvändigt att staten i samband med ett beslut om utvidgningen utfäster sig att lösa in sådana fastigheter inom området vilkas ägare framställer önskemål om inlösen.

Med hänsyn till vad som har kommit fram vid fastighetsnämndens utredning tillstyrker nämnden utvidgning av Kråks skjutfält i enlighet med chefens för armén förslag. Nämnden förutsätter att i samband med beslut om utvidgningen staten förklarar sig beredd att lösa in fastigheter inom Gräshultsområdet i den mån vederbörande ägare själva begär inlösen och överenskommelse om löseskillingen kan träffas. Vidare förutsätter nämnden att huvuddelen av området i Norra Skogen friställs från militär verksamhet för att säkerställa expansionsutrymme för tätorten Karlsborg. I övrigt förutsätts att allmänheten skall ha tillgång till det utvidgade skjutfältet under dagar då skjutningar inte pågår samt att farliga delar av fältet utmärks och avspärras på tillfredsställande sätt.

Kostnaderna för att genomföra den föreslagna utvidgningen har fortifikationsförvaltningen uppskattat till 3 milj. kr. Härvid har förvaltningen räknat med att även vissa fastigheter inom det s. k. Gräshultsområdet måste lösas in.

10. 1968 års riksdag (prop. 1968:109, SU 124, rskr 282) fattade beslut om utvidgning av P 7:s skjutfält vid Kabusa i närheten av Ystad. Utvidgningen beräknas komma att omfatta ca 130 ha under förutsättning att vissa markbyten kan genomföras i samband med markförvärven. Förhandlingar med markägarna pågår.

11. Utvidgning av Tofta skjutfält ansågs redan år 1956 nödvändig för att möjliggöra från övningsynpunkt godtagbara artilleriskjutningar. Fältet omfattande då ca 1 700 ha men bedömdes bära ha en omfattning av minst 2 650 ha. I samråd med chefen för armén har fortifikationsförvalt-

ningen sedermera förvärvat sådana inom det avsedda utvidgningsområdet belägna fastigheter som har bjudits ut till salu. Förvärven har vid olika tillfällen underställts Kungl. Maj:ts prövning då så har påkallats med hänsyn till köpeskillingarnas storlek. Hittills har förvärvats ca 650 ha. Återstående planerade förvärv omfattar ca 300 ha.

13. 1968 års riksdag (prop. 1968:109, SU 124, rskr 282) fattade beslut om utvidgning med ca 400 ha av marinens övningsfält vid Rosenholm utanför Karlskrona. Förhandlingar med markägarna inom utvidgningsområdet pågår.

15. Beslut om inlösen av vissa för flygbuller utsatta fastigheter fattades år 1965 (prop. 1965:28, SU 45, rskr 151). För budgetåret 1965/66 anvisade riksdagen för ändamålet 5 milj. kr. Efter förslag i prop. 1967:110 (SU 102, rskr 250) och prop. 1968:109 (SU 124, rskr 282) har riksdagen sedermera anvisat ytterligare 2 resp. 1 milj. kr. Hittills har sålunda anvisats totalt 8 milj. kr. för ändamålet.

12, 14, 16. För diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter beräknar fortifikationsförvaltningen sammanlagt 4,6 milj. kr., varav 3 milj. kr. för armén och 800 000 kr. för vardera marinen och flygvapnet. Under dessa delposter har sammanförts sådana mindre förvärvsobjekt för vilka kostnaderna beräknas inte överstiga 300 000 kr. Medlen avses vidare för dels oförutsedda utgifter i samband med genomförandet av beslutade markförvärv, såväl vid frivilliga uppgörelser som i samband med expropriation, dels smärre kompletteringar av försvarets fastighetsbestånd, dels mindre utgiftsrester för vissa inte helt slutförda markförvärv m. m., dels förvärv av mark som kompensation för markområden som har avståtts för bostadsbebyggelse o. d., dels förvärv av salubjudna fastigheter inom sådana områden som enligt principbeslut av statsmakterna skall tillföras försvaret men för vilkas förvärv någon särskild medelsanvisning inte har skett.

Departementschefen

Chefen för armén har i samråd med chefen för marinen och fortifikationsförvaltningen lagt fram förslag att anordna ett nytt skjutfält i trakten av Kosta för I 11 och för marinens förband i Karlskrona. Förslaget innebär förvärv av mark med en sammanlagd areal av ca 3 000 ha. Vidare föreslås att en domänverket tillhörig skogsyrkesskola vid Visjön väster om det föreslagna skjutfältsområdet förs över till försvaret och används som stomme i ett läger för förläggning av de övande förbanden. Av utredningen framgår att I 11:s nuvarande skjutfält vid Notteryd, som omfattar endast ca 220 ha, är helt otillräckligt för de stridsskjutningar som ingår i regementets utbildningsprogram. Utvidgning av fältet kan inte ske av hänsyn till civila intressen. Regementets möjligheter att använda andra befintliga skjutfält inom rimligt avstånd är begränsade. Regementet saknar sålunda i dagens

läge möjligheter att genomföra nödvändig utbildning i stridsskjutning. Det är därför nödvändigt att anskaffa ett nytt skjutfält för regementet.

Enligt det nya systemet för värnpliktsutbildning (VU 60) skall stridsskjutning med skarp ammunition ingå i de marina förbandens utbildning. Vid Karlskrona garnison finns ett övningsfält, Rosenholmsfältet, vilket efter år 1968 beslutad utvidgning kommer att omfatta en areal av ca 660 ha. Detta fält är i huvudsak avsett för handövningar och otillräckligt för stridsskjutningar. Marinens förband i Karlskrona har alltså behov av ett särskilt stridsskjutningsfält.

Förslaget till markanskaffning för ett gemensamt skjutfält för I11 och de marina förbanden i Karlskrona omfattar två alternativa områden med i stort sett samma lokalisering. I likhet med försvarets fastighetsnämnd anser jag att det som alternativ II betecknade området är det lämpligaste för det avsedda ändamålet. Konsekvenserna från social synpunkt av utvidgningen blir obetydliga. Varken länsstyrelsen eller de berörda kommunerna, Ekeberga och Hälleberga, har haft något att erinra mot att ett skjutfält anordnas inom området. Jag förordar därför den föreslagna markanskaffningen. Däremot kan jag inte biträda förslaget att använda domänverkets skogsyrkesskola vid Visjön för det planerade förläggningsslägret. Slägret bör förläggas inom skjutfältet. Kostnaderna för erforderliga markförvärv har fortifikationsförvaltningen uppskattat till 4 milj. kr., varvid har förutsatts att den i skjutfältsområdet ingående domänmarken förs över från domänverkets fond till försvarets fastighetsfond. Jag föreslår att 3 milj. kr. beräknas för ändamålet för nästa budgetår.

Chefen för armén har lagt fram förslag att utvidga P 4:s skjutfält vid Kråk söder om Karlsborgs samhälle. Förslaget innebär förvärv av mark med en sammanlagd areal av ca 300 ha. Av utredningen framgår att skjutfältet, som används av, förutom P 4 med pansartruppskolan, flera andra förband och skolor, i sin nuvarande omfattning inte uppfyller de krav som numera måste uppställas på ett pansarskjutfält. Detta innebär bl. a. att det inte är möjligt att ge förband som är inkallade till krigsförbandsövning nödvändig stridutbildning. Försvarets fastighetsnämnd anser att det inte finns något realistiskt alternativ till den föreslagna utvidgningen för att åstadkomma de behövliga förbättringarna i utbildningsbetingelserna. Enligt min mening är det angeläget att en utvidgning av skjutfältet kommer till stånd.

I likhet med fastighetsnämnden och chefen för armén anser jag att den föreslagna utvidgningsmarken är lämplig för det avsedda ändamålet. Vissa olägenheter kan beräknas uppkomma för de berörda kommunerna och för dem som bor inom och norr om utvidgningsområdet. För kommunernas del kan utvidgningen medföra minskade skatteintäkter genom bortfall av arbetstillfällen. Det kan uppstå problem när det gäller att ersätta bortfallet av bostäder inom utvidgningsområdet. De direkta olägenheterna

för kommunerna synes dock inte bli alltför betydande. De torde i inte oväsentlig utsträckning kunna undanröjas eller minskas genom ett nära samarbete mellan vederbörande militära och civila myndigheter. Jag förutsätter att ett sådant samarbete kommer till stånd i syfte att säkerställa en fortsatt utveckling inom Karlsborgs kommunblock. I likhet med fastighetsnämnden utgår jag från att de militära myndigheterna kommer att friställa det s. k. Norra Skogen-området från militär verksamhet för att tillgodose Karlsborgs behov av utrymme för expansion.

Inom utvidgningsområdet bor sammanlagt 32 personer. Fastighetsnämnden har vid sin utredning kommit till den uppfattningen att åtskilliga fastighetsägare är beredda att sälja. Många fastighetsägare inom utvidgningsområdet har hembjudit och i de flesta fall även sålt sina fastigheter till fortifikationsförvaltningen. Man måste dock räkna med att personliga omställningssvårigheter uppkommer, främst i sådana fall där vederbörande fastighetsägare helt eller delvis har sin utkomst av jordbruk. Från myndigheternas sida torde dock åtgärder kunna vidtas som minskar dessa svårigheter. Bl. a. torde lantbruksnämnden kunna medverka till att anskaffa nya gårdar åt dem som önskar förvärva sådana.

Vad angår det s. k. Gråshultsområdet mellan skjutfältet och F 6:s område anser jag i likhet med fastighetsnämnden dels att det inte finns anledning att från försvarets sida göra gällande några krav på markförvärv inom detta område, dels att staten med hänsyn till områdets för bullerstörningar utsatta läge bör utfästa sig att lösa in sådana fastigheter inom området vilkas ägare önskar inlösen.

Olägenheterna av den föreslagna utvidgningen kan inte anses få sådan omfattning att de bör utgöra hinder för genomförandet av den för utbildningen inom försvaret angelägna åtgärd som utvidgningen innebär. Jag förordar därför att utvidgningen genomförs. Kostnaderna för genomförandet har fortifikationsförvaltningen uppskattat till 3 milj. kr., varvid förvaltningen räknat med inlösen i viss utsträckning av fastigheter även inom Gråshultsområdet. Jag föreslår att 1,4 milj. kr. beräknas för nästa budgetår.

Jag har tidigare i prop. 1965: 28 (s. 8) och prop. 1967: 110 (s. 128) anfört att jag anser att staten bör vara beredd att lösa in fastigheter som på grund av flygbuller inte kan bebos utan påtagliga olägenheter. Den av Kungl. Maj:t år 1965 tillsatta flygplatsbullerdelegationen, som haft till huvudsaklig uppgift att lösa in vissa flygbullerstörda fastigheter vid de flottiljer som angavs i prop. 1965: 28, har i september 1968 anmält att delegationen slutfört sitt uppdrag. Delegationen har löst in fastigheter till ett sammanlagt värde av i runt tal 6,5 milj. kr. Jag räknar med att behov av medel kommer att föreligga även nästa budgetår för inlösen genom fortifikationsförvaltningens försorg av ytterligare flygbullerstörda fastigheter. Jag föreslår att 700 000 kr. beräknas för ändamålet för nästa budgetår.

Samtliga övriga av fortifikationsförvaltningen särskilt upptagna markförvävsobjekt, för vilka medel har beräknats för nästa budgetår, har tidigare varit föremål för beslut av riksdagen eller Kungl. Maj:t. Därutöver har fortifikationsförvaltningen för diverse mindre markförväv och oförutsedda utgifter beräknat 3 milj. kr. för armén och 800 000 kr. för vardera marinen och flygvapnet.

Som jag har anfört inledningsvis har fortifikationsförvaltningen beräknat medelsförbrukningen under anslaget för nästa budgetår till 17,6 milj. kr. Jag biträder fortifikationsförvaltningens förslag. Jag förordar att medel för nästa budgetår anvisas enligt följande investeringsplan och anslagsberäkning.

Investeringsplan

(1 000-tal kr.)

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		
	1.4 1967	1.4 1968	Faktisk t o m 1967/68	Beräknad för	
				1968/69	1969/70
A. Armén					
1. I 4, A 1. Utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält	1 800	1 800	906	—	900
2. I 4, InfSS. Förväv av vissa fastigheter i anslutning till Prästtomta skjutfält	—	600	—	600	—
3. I 5, A 4. Utvidgning av Östersunds garnisons övningsfält	1 000	1 000	270	300	300
4. I 11. Nytt skjutfält vid Kosta	—	4 000	—	—	3 000
5. I 13. Utvidgning av övningsfältet i Falun	2 500	2 500	594	1 300	500
6. I 14. Utvidgning av Marma skjutfält	3 500	3 500	397	1 200	1 000
7. I 16. Utvidgning av skjutfältet vid Nyårsåsen	1 900	1 900	659	1 241	—
8. I 17. Utvidgning av övningsfältet i Uddevalla	600	1 300	—	1 300	—
9. I 20. Utvidgning av handövningsfältet och förväv av nytt skjutfält vid Umeå	7 000	7 000	—	3 500	2 500
10. I 21. Utvidgning av skjutfältet vid Tjärnmyren och övningsfältet i Sollefteå	1 200	1 200	30	500	500
11. P 4. Utvidgning av pansarövningsfältet vid Skövde	13 500	13 500	10 444	1 956	1 100
12. P 4. Utvidgning av pansarskjutfältet vid Kråk	—	3 000	—	—	1 400
13. P 7. Utvidgning av pansarövningsfältet vid Revinge	29 400	29 400	29 041	359	—
14. P 7. Utvidgning av skjutfältet vid Kabusa	2 800	2 800	—	1 700	1 100
15. A 7. Utvidgning av Tofta skjutfält	1 400	1 400	694	506	200
16. Diverse mindre markförväv och oförutsedda utgifter	—	—	—	2 438	3 000
Summa A	66 600	74 900	43 035	16 900	15 500

Objekt	Kostnadsram		Medelsförbrukning		
	1.4 1967	1.4 1968	Faktisk t o m 1967/68	Beräknad för	
				1968/69	1969/70
B. Marinen					
17. BK. Utvidgning av övningsfältet vid Rosenholm	2 800	2 800	—	2 000	800
18. KA 1. Utvidgning av övnings- och skjutfältet vid Myttinge	7 000	6 300	4 110	2 190	—
19. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	—	—	—	710	800
Summa B	9 800	9 100	4 110	4 900	1 600
C. Flygvapnet					
20. F 15. Ny skolmålplats vid Tönnebro ..	2 700	2 800	534	2 266	—
21. Inlösen av flygbullerstörda fastigheter	8 000	8 000	6 366	934	700
22. Diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter	—	—	—	500	800
Summa C	10 700	10 800	6 900	3 700	1 500
Summa A—C	87 100	94 800	54 045	25 500	18 600
Reducering av medelsbehovet	—	—	—	2 500	1 000
Beräknat medelsbehov	—	—	—	23 000	17 600

Anslagsberäkning

(1 000-tal kr.)

<i>Medelstillgång</i>		<i>Beräknad medelsförbrukning</i>	
Outnyttjat belopp 1.7.1968 ..	7 652	1968/69	23 000
Anslag för 1968/69	16 871	1969/70	17 600
Anslag för 1969/70 (förslag) ..	17 600	Beräknat outnyttjat belopp	
		30.6.1970	1 523
Summa	42 123	Summa	42 123

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) medge att nytt skjutfält för I 11 och marinens förband i Karlskrona får anskaffas och att P 4:s skjutfält vid Kråk får utvidgas i enlighet med vad jag har angett i det föregående,

b) till *Markförvärv för övningsfält m. m.* för budgetåret 1969/70 anvisa ett investeringsanslag av 17 600 000 kr.

VIII. DIVERSE KAPITALFONDER

1. Statens datamaskinfond: Anskaffning av datamaskiner för försvaret

1969/70 Nytt anslag (förslag) 15 000 000

I prop. 1969:1 (bil. 9 s. 104) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att lämna beställningsbemyndigande och anvisa medel för investeringar i datamaskinutrustning som skall värderas in i statens datamaskinfond. Härvid inberäknades inte behoven för anskaffning av utrustning till försvaret.

Jag har i det föregående hemställt att Kungl. Maj:t skall föreslå riksdagen att inrätta en försvarets delfond av statens datamaskinfond. I detta sammanhang vill jag anmäla behoven av bemyndigande och medel för anskaffningar till delfonden.

Värdet av den datamaskinutrustning som behöver anskaffas till delfonden under budgetåren 1969/70 och 1970/71 kan enligt vad jag har inhämtat från försvarets rationaliseringsinstitut uppskattas till 41,6 milj. kr.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 10 januari och den 7 mars 1969 medgett att viss datamaskinutrustning får beställas för värnpliktsverket och för försvarets forskningsanstalt. Utgifterna härför under budgetåret 1968/69 skall förskottsvis bestridas från anslaget till vissa signalförbindelser resp. till forskningsverksamhet.

Jag förordar att bemyndigande att beställa datamaskinutrustning för 41,6 milj. kr. under budgetåren 1969/70 och 1970/71 inhämtas från riksdagen. Bemyndigandebeloppet avser ändamål enligt följande sammanställning.

1969/70

1. Inköp av förhyrd dataanläggning vid försvarets materielverk (armématerieförvaltningen)
2. Utrustning för försvarets radioanstalt
3. Stansutrustning för regionala stanscentraler

1970/71

4. Utrustning för försvarets materielverk (flygmaterieförvaltningen)
5. Utrustning för värnpliktsverket
6. Utrustning för gemensam datadrift
7. Stansutrustning

Behovet av anslagsmedel under nästa budgetår bör beräknas med utgångspunkt från betalningsutfallen för de nämnda anskaffningarna budgetåret 1969/70 (14,1 milj. kr.) vartill bör läggas 3,8 och 1,9 milj. kr för återföring till anslaget Vissa signalförbindelser resp. Försvarets forsknings-

anstalt: Forskningsverksamhet. Summan bör emellertid reduceras med hänsyn till bl. a. svårigheten att ange vilken utrustning som kommer att köpas och vilken som kommer att hyras. Jag föreslår att anslaget förs upp med 15 milj. kr. Om ytterligare medel sedermera skulle behövas under budgetåret torde anslag härför få begäras på tilläggsstat.

Medel för ifrågavarande ändamål bör beräknas inom ramen för det militära försvaret.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medge att beställningar av datamaskinutrustning till ett sammanlagt belopp av 41 600 000 kr. får läggas ut under budgetåren 1969/70 och 1970/71,

b) till *Statens datamaskinfond: Anskaffning av datamaskiner för försvaret* för budgetåret 1969/70 anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Margit Edström

Innehållsförteckning

	sid.
<i>Militärsjukvårdens ledning</i>	2
<i>Försvarets delfond av statens datamaskinfond</i>	38
<i>Programbudget m. m.</i>	41
<i>Anslagsfrågor m. m.</i>	50
 D r i f t b u d g e t e n	
Arméstaben	52
Marinstaben	55
Flygstaben	57
Flygvapnet: Avlöningar till aktiv personal m. fl.	59
Anskaffning av flygmateriel m. m.	65
Militärområdesstaber: Förvaltningskostnader	68
Militärområdesstaber med särskild budget	69
Försvarets civilförvaltning	70
Försvarets sjukvårdsstyrelse	72
Försök med gemensam datadrift	73
Civilförsvarsstyrelsen	75
Anskaffning av civilförsvarsmateriel	77
 K a p i t a l b u d g e t e n	
Byggnader och utrustning för försvarets fabriksverk	80
Organisationsförändring vid försvarets fabriksverk	91
Markförvärv för övningsfält m. m.	96
Statens datamaskinfond: Anskaffning av datamaskiner för försvaret	111